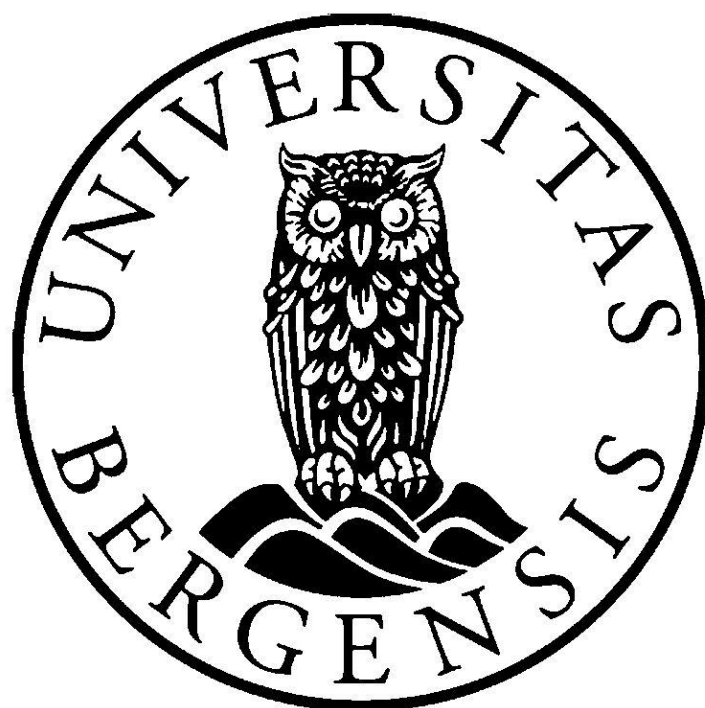

«Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg»

En kvalitativ undersøkelse av kristnes motivasjon til frivillig arbeid i rusomsorg

Siw-Anita Lien

Masteroppgave i religionsvitenskap

Institutt for arkeologi, historie, kulturvitenskap og religionsvitenskap

Vår 2015

FORORD

Det er med stor lettelse at jeg nå kan konstatere at det gikk bra. Masteroppgaven er i boks og det er takket være mange mennesker.

Først og fremst vil jeg takke informantene mine. Dere delte så raust av meninger og opplevelser og lot meg bli med inn i deres verden. Dere ga meg så mye inspirasjon og jeg er oppriktig glad for å ha møtt hver enkelt av dere.

Til min veileder, Dag Øistein Endsjø: Tusen takk for all din tid og alle tilbakemeldinger, kritikk og gode råd. Ikke minst, takk for entusiasmen og interessen, det har vært uvurderlig i denne prosessen.

Til mine medstudenter: Nora, Armin, Silje, Kjersti, Aina og Øyvind. Tusen takk for at dere har delt frustrasjon, kunnskap, støtte og latter. Dere har gjort studietiden og livet på lesesalen trivelig. Det samme gjelder Amund, Vegard og Lars. Takk for at dere gjorde pausene ekstra hyggelige! En spesiell takk til Ingvild, for at du har tatt deg tid til å lese og kommentere oppgaven, til tross for at Ida vil ha oppmerksomheten din.

Familien min fortjener en ekstra takk. Pappa, som stadig har vært tilgjengelig når jeg trengte noen å prate med. Mine brødre, Jørgen og Stein Ove Lien, trenger egentlig et eget kapittel med takksigelser. Uten dere vet jeg ikke om jeg hadde turt å ta sjansen. All deres hjelp og støtte har vært uvurderlig, og jeg kan aldri få takket dere nok. Jeg er inderlig glad for at dere er mine gode brødre.

Takk til alle vennene mine, for at dere fortsatt er vennene mine. Jeg skjønner at utlegninger om metodekapittelets oppbygning ikke er særlig spennende, men jeg lover at jeg er ferdig med det nå!

Til sist vil jeg takke kjæresten og bestevennen min. Takk for at du har holdt ut med meg, skatten min!

Innhold

DEL 1 Innledende betraktninger	1
1.1 Tanker til å begynne med	1
1.1.1 Oppgavens formål	2
1.2 Rammeverket	4
1.2.1 Omsorgshistoriske perspektiv	4
1.2.1.1 Sykepleiens historie	4
1.2.1.2 Sosialpolitikk og rusomsorgens utvikling	5
1.2.1.3 Rodney Stark og fremveksten av kristendommen.....	6
1.2.2 Forskningshistoriske perspektiver	7
1.2.2.1 Forskning på frivillighet.....	8
1.2.2.2 Forskning på religiøst forankret frivillighet	9
1.2.3 Teoretiske perspektiver	10
1.2.3.1 Webers handlingsteori.....	11
1.2.3.2 Riesebrodts teori om frelse.....	12
1.2.3.3 Deprivasjonsteori	13
1.2.3.4 Rational choice theory.....	13
1.2.3.5 Smarts verdensbilde	14
1.2.3.6 Hvordan brukes disse perspektivene?	15
1.3 Metode.....	15
1.3.1 Intervjuets syv faser	15
1.3.2 Andre observasjoner.....	18
1.4 Forskningsetikk	18
1.4.1 NSD og samtykke	18
1.4.2 Anonymisering	19
1.4.3 Refleksivitet	19
1.5 Utvalget	21
1.5.1 Utegruppen	22
1.5.2 Kafeen	22
1.5.3 Møteplassen.....	22
1.5.4 Omsorgshuset.....	22
1.6 Informantene	23
1.7 Oppsummering	24
DEL 2 Fortellinger og fortolkninger	25
2.1 Kall.....	25
Perspektiver på kall	30

Videre rød tråd	36
2.2 Motivasjon og drivkraft.....	36
Perspektiver på motivasjon og drivkraft	42
Videre rød tråd	48
2.3 Frelse for andre	48
Perspektiver på frelse	54
Videre rød tråd	60
2.4 Uttrykk for tro	60
Perspektiver på uttrykk for tro	63
Videre rød tråd	67
2.5 Handlingenes betydning	67
Perspektiver på handlingene	70
Videre rød tråd	74
2.6 Andre kristne	75
Perspektiver på andre kristne	81
Videre rød tråd	84
2.7 Egen betydning.....	84
Perspektiver på betydning	88
Videre rød tråd	91
2.8 Det gjennomgående verdensbildet	92
DEL 3 Avsluttende betraktninger og konklusjon	103
3.1 Hva bør det forskes mer på?.....	103
3.3 Noen konklusjoner og siste ord.....	104
3.3.1 Kategorier og funn	105
3.3.2 Noen siste ord.....	107
Abstract	109
Bibliografi	110
Appendiks	114

DEL 1 Innledende betraktninger

«Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg».¹ Dette utdraget fra Bibelen oppsummerer på mange måter de holdninger som mine informanter har til den innsatsen de gjør i rusomsorgen. Engasjementet deres er tydelig forankret i en kristen fortolkningsramme, og Bibelen ligger som et grunnlag for hvordan de ønsker å møte mennesker som sliter med rusavhengighet. Dette er en masteroppgave som går i dybden på motivasjon hos kristne som er aktive i lavterskeltiltak i rusomsorgen, og som viser hvilke holdninger og tanker som driver frem engasjement hos dem jeg har snakket med. Oppgaven viser hvordan den kristne troen uttrykkes, hvordan de lever ut det kristne budskap, og hvordan dette kommer til uttrykk i deres verdensbilde.

1.1 Tanker til å begynne med

Rusavhengige er en sterkt stigmatisert gruppe i samfunnet. Et liv i rusavhengighet følges ofte av bostedsløshet, fattigdom, psykisk og somatisk sykdom, kriminalitet og utstøtelse fra samfunnet. Statens institutt for rusmiddelforskning anslår at rundt 10 000 mennesker i Norge ruser seg på opioder og heroin (SIRUS 2011). Med rusavhengighet følger store konsekvenser både for samfunn og individ. Det gjøres et stort arbeid i rusomsorgen, fra lavterskeltiltak som gjør hverdagen lettere, til behandling og ettervernstiltak.

En betydelig del av rusomsorgen er drevet av religiøse aktører. Størsteparten av disse religiøse tiltakene springer ut fra kristne menigheter og kirker. I rapporten *Kyrkja som velferdsaktør. Religiøst forankra institusjonsverksemd i helse- og sosialsektoren: Institusjonsdiakonien i Noreg* har professor Olav Helge Angell, professor ved Diakonhjemmets høyskole presentert en oversikt over Den norske Kirke (heretter DnK) og andre kirkelige og kristne organisasjoners virksomhet innenfor helse- og omsorgsfeltet, kalt institusjonsdiakoni.² Ved siden av Den norske Kirke gjelder dette aktører utenfor DnK, organisasjoner og lignende innenfor DnK (herunder organisasjoner som er knyttet til DnK, men som ikke er menigheter i DnK), samt tverrkirkelige organisasjoner. Rapporten tar for seg hvordan DnK og andre aktører har drevet institusjonsvirksomhet, fordelt på fem ulike

¹ Matt 25, 40.

² Angell presiserer på side 5 i rapporten at de institusjonene som er representert i studien er kristne, med unntak av et som springer ut fra et jødisk trossamfunn.

deler av helse-og omsorgssektoren, og hvordan utviklingen har vært de siste 20 år, frem til 2008 (Angell, 2011).

Ser man på tallene som sammenfatter institusjonsplasser totalt sett med tallene som er spesifikt for de religiøse aktørene, finner Angell at det har vært en nedgang i antall plasser som religiøse aktører har ansvar for innenfor pleie og omsorg og barnevern. Innen somatisk helsevern og psykiatri finner han at tallene er stabile, hvor religiøse aktører har ansvar for om lag åtte prosent av de tilgjengelige plassene. Innen rusomsorgen er tallene annerledes. Her viser Angell hvordan religiøse aktører har hatt om lag 50 prosent av plassene, fra 56 prosent i 1984, 50 prosent i 1997, til 54 prosent i 2008. Andelen plasser har holdt seg stabilt (2011, 20). Tallene som Angell presenterer i rapporten viser at religiøse aktører har hatt en langt større betydning innen omsorg for rusavhengige, herunder både narkotika- og alkoholavhengighet enn i noen annen del av omsorgstilbudene. Det er interessant fordi de viser at tilbudet til rusavhengige, hvis man anerkjenner at rusavhengighet er en sykdom, tilbys religiøse behandlings- og botilbud i langt større grad enn andre pasientgrupper i Norge. Jeg har ikke funnet lignende rapporter om kristne tilbud utenfor institusjonsdiakonien. Det er ikke mulig å slå fast at kristne tiltak dominerer i andre deler av rusomsorgen, det vil si lavterskeltiltak eller forebyggende tilbud. Det ligger heller en antakelse i bunn om at kristne også driver mange lavterskeltiltak av typen utegående og oppsøkende aktivitet, kafeer og møtesteder.

En av grunnene til at jeg hadde disse antakelsene er min interesse for politikk. Jeg har vært politisk aktiv i Arbeiderpartiet i over ti år og de siste årene har jeg hatt en økende interesse for politikk som omhandler rusomsorg. Jeg har hatt muligheten gjennom verv i bystyret i Bergen til å fordype meg i disse problemstillingene. Sommeren 2013 jobbet jeg fulltid som politiker, og i den forbindelse hospiterte jeg ved ulike organisasjoner som driver lavterskeltilbud rettet mot rusavhengige, i all hovedsak de som er avhengige av narkotika. I Bergen er det mange slike steder og tilbud, og mitt inntrykk er at størsteparten er drevet av organisasjoner eller sammenslutninger som springer ut fra kristne menigheter eller den norske kirke. Inntrykket er også at dette gjelder for hele landet.

1.1.1 Oppgavens formål

Denne masteroppgaven har ikke som mål å telle antall kristne lavterskeltilbud, men heller å vise at det skjer mye aktivitet på det laveste trinnet på omsorgstrappen. Jeg ville se nærmere på hva slags mennesker som driver frivillige kristne tiltak i rusomsorgen, hva som motiverer

dem og ikke minst hvilken plass kristendommen har i dette arbeidet. Disse spørsmålene har jeg oppsummert i tre problemstillinger som ligger til grunn for denne oppgaven:

Hva motiverer kristne som er aktive i kristne rusomsorgstiltak til den aktiviteten de driver?

Hvordan kommer deres tro til uttrykk og hvilken plass har troen i den typen rusomsorg som de er en del av?

Hvordan vurderer de betydningen av kristne tiltak, og hvordan beskriver de egen betydning i dette?

For å forstå betydningen av det informantene er en del av, vil jeg også undersøke hvordan de ulike aspektene passer inn i deres helhetlige religiøse verdensbilde.

For å besvare problemstillingene valgte jeg å gjøre feltarbeid blant aktive i kristne rusomsorgstiltak som ikke var tilknyttet Den norske kirke, men som sprang ut av andre menigheter eller kirker i Norge. Jeg foretok semistrukturerte intervju med ni informanter som alle er aktive i et lavterskeltilbud eller behandlingstiltak på rusfeltet i en by i Norge. Åtte av ni informanter driver med aktivitetene som frivillige, en er ansatt. Dette ga meg et godt innblikk i hva som kan motivere til denne typen innsats, men også om hvilken betydning den kristne forankringen har i møtet med de rusavhengige.

Et lite apropos før jeg går videre. Jeg har spesifisert i problemstillingen at oppgaven omhandler kristne som engasjerer seg i rusomsorgen. Jeg bruker begrepet kristen fordi det er slik informantene og gruppene de tilhører identifiserer seg selv. Jeg har ikke gått inn i lengre diskusjon om hvordan man definerer religion eller hvem som tilhører en religiøs retning. Informantene og gruppene springer alle ut fra kristne denominasjoner i Norge, og betegner seg selv som kristne. Når jeg snakker om rusavhengige mener jeg i hovedsak de som er avhengig av illegale stoffer, selv om noen av tiltakene som informantene representerer også møter på og hjelper dem som er avhengige av alkohol.

Denne oppgaven er delt inn i tre deler. I denne første delen vil jeg først presentere den historiske, sosialpolitiske og kristne historien som ligger til grunn for at religiøse aktører har hatt den betydningen som de har på rusfeltet i dag. I tillegg presenterer jeg teorier og teoretikere som har vært sentrale i arbeidet med oppgaven. Videre vil jeg presentere en del tidligere forskning på dette temaet, før jeg redegjør for de metodiske valgene jeg har tatt og de etiske utfordringene som ligger i et slikt tema. Deretter blir leseren litt bedre kjent med informantene og deres bakgrunn.

I del to kommer presentasjon av materialet inndelt i kategorier, med en analyse knyttet til hver kategori. Det er syv analyser knyttet til tema som kom opp i intervjuene, og en åttende analyse som tar for seg alle temaene som helhet og drøfter disse opp mot Ninian Smarts teori om verdensbilder og de syv dimensjonene. I del tre prøver jeg først å rette blikket fremover, med noen forslag til videre forskning. Til slutt oppsummerer jeg hovedtrekkene i analysene, og prøver å dra opp noen konklusjoner.

1.2 Rammeverket

Her presenteres ulike perspektiver på omsorgens historie, forskningshistoriens blikk på frivillighet og noen teoretiske perspektiver som alle er viktige deler av oppgaven. Det er delt inn slik for å gi et historisk bakteppe for omsorg generelt og kristen omsorg spesielt, som spiller en viktig rolle i analysene av materialet. Videre presenteres en del av den forskningen som er gjort på frivillighet. Deler av denne forskningen er ikke direkte knyttet til kristne organisasjoner eller frivillige, men er med på å vise hvordan forskning på frivillighet kan kaste lys over religiøs motivasjon. Videre presenteres teoretiske perspektiver som trekkes inn i analysene. Sammen danner dette det forskningsteoretiske rammeverket for oppgaven min.

1.2.1 Omsorgshistoriske perspektiv

1.2.1.1 Sykepleiens historie

Sykepleiens historie er interessant fordi den trekker linjene tilbake til kristendommens grunntanke om nestekjærighet og omsorg. Sykepleien har blant annet sine røtter i kristendom, og moderne sykepleies grunnlegger Florence Nightingale fikk selv et kall til å tjene Gud, som hun senere knyttet til sykepleie (Mathisen, 1993, 140). I Jorunn Mathisens lærebok i sykepleie blir sykepleiens historie fortalt. Hun trekker linjene fra antikkens Hellas og Romerriket, og medisinsens plass i denne historien. I denne fremstillingen gir hun også innblikk i hvilken betydning religionene spilte i omsorgen for de syke. Det er klart at omsorg og pleie for de som er syke har vært viktig i samfunn vi kun kjenner gjennom historien. Kristendommens historie tok også opp i seg disse elementene. Mathisen mener at med kristendommen fikk det å ta vare på syke et nytt idémessig grunnlag, som ga omsorgsarbeidet en aktverdighet på grunn av dens organisering ut fra kirken (51). Etter hvert vokste munke- og klosterbevegelsen frem, som både tok vare på hverandre og syke og trengende utenfra (58). Kirkens diakonale arbeid var ikke i starten knyttet til tradisjonell sykepleie, selv om diakonisser også tok seg av syke (47). Diakonissenes utdanning til sykepleiere vokste først

frem på 1800-tallet (133). Sykepleiens omsorg utviklet seg med de kristne idealer om nestekjærlighet, og har gjennom tidene vært preget av kirkens påvirkning. Den moderne sykepleie vi kjenner i dag bygger vel så mye på kunnskap om sykdommer, men det er tydelig at tanken om hvordan pasienter skal møtes med omsorg og verdighet har vokst frem fra kristne idealer. Disse idealene har hatt betydning også når kristne omsorgstilbud har vokst frem i den moderne velferdsstaten.

1.2.1.2 Sosialpolitikk og rusomsorgens utvikling

Før fremveksten av den moderne velferdsstaten vi kjenner i dag, med trygd, sykepenger, alderspensjon og barnetrygd, var ansvaret for de svake i all hovedsak noe familiene og nærmiljøet måtte ta ansvar for. Dersom familiene ikke kunne ta seg av de syke, lå ansvaret hos kommunene, og Kirken hadde allerede fra 1100-tallet påtatt seg et ansvar for de syke og fattige (Halvorsen, 2010,45). Disse tilbudene var forankret i tidlige lover, som blant annet regulerte hvordan tjenestene skulle betales for, gjennom for eksempel en del av tiende til kirken (43). Den første fattigloven i Norge kom i 1845, hvor ansvaret ble lagt på kommunene. Videre i 1863 kom det en ny fattiglov som kun ga rett til hjelp til de «syke, vanvittige og foreldreløse barn» (46). Helsehjelp var regulert gjennom Sunnhetslovene, og omhandlet først og fremst frykten for epidemiske sykdommer, og etter hvert vokste det frem sykehus og hospitaler (48). Både helsehjelp, trygdesystem og sosialhjelp vokste frem og utviklet seg fra 1800-tallets sunnhetslover og omsorgslover.

Kristne moralforestillinger førte samtidig også til at de «drikkfeldige» ikke var tilgodesett de samme omsorgstilbud som andre «verdige» trengende. Løsgjengerloven, som først ble opphevet i 1970, tillot å arrestere folk når de var beruset. De kunne ble satt i arresten, sendt på tvangsarbeidshus, og tvangsinnlegges på kursteder. Kursteder ble i nyere tid erstattet av det vi kjenner som behandlingssteder, og Blå Kors åpnet det første kurstedet i Norge i 1909. Edruskapsvernet, en lov av 1932, kom etter opphevelsen av alkoholforbudet. Edruskapsvernet er ifølge Halvorsen den første sosialpolitiske tilnærmingen til alkoholproblemer, og lovfestet tvangsinnleggelser på kursted i inntil to år. Den ble utvidet til å også omfatte narkotika i 1957 (52).

Blå Kors er fortsatt en viktig del av norsk rusomsorg. Blå Kors er en totalavholdsorganisasjon som har hatt arbeidet for rusavhengige, i første omgang alkoholikere, som sitt virkeområde. Blå Kors' kristne forankring er tydelig. I deres første vedtekter heter det at organisasjonen «har til formål ved Guds og hans ords hjelp å virke

bevarende på den oppvoksende slekt, å søke drankere reddet fra samfunnet og for Gud samt å motarbeide de herskende drikkeskikker» (Gundersen, 1996, 206).

Kurstedene var i all hovedsak drevet av private, gjerne religiøse, frem til 70-tallet. Da tok det statlige nivået over mer, og utviklingen gikk etter hvert mot at det statlige nivået tok hovedansvar for behandling av de tyngste avhengige, og de private drev lettere omsorgstilbud (Halvorsen, 2010, 53). Narkotikaomsorgen preges av det samme.

Omsorg for de fattige og syke finner man igjen i mange religioner opp gjennom historien, og religiøse aktører har tatt på seg ansvar og oppgaver i tilknytning til omsorg for de svakeste. Denne innsatsen betyr fortsatt mye for utviklingen av den moderne omsorgen i dag. I melding til Stortinget nr. 16 «Nasjonal helse- og omsorgsplan 2011-2015» fremheves de frivilliges rolle og betydning i omsorgsarbeid:

Frivillige organisasjoner er viktige samarbeidspartner og pådrivere. De gjør en betydelig innsats ved å organisere frivillige og drive institusjons- og tjenestetilbud, for eksempel innen rehabilitering, psykisk helse og tilbud til rusmiddelavhengige. Disse tilbudene er et supplement til offentlige tjenester. På mange områder har organisasjonene vært pionerer for det som siden er blitt offentlige oppgaver eller arbeidsformer (kap.7.2).

De frivillige organisasjonenes arbeid er stadig viktig for velferdsutviklingen i Norge, og mange av disse organisasjonene er religiøst motiverte. Religiøse aktører har sammen med det offentlige vært med på å prege både verdigrunnlag og tjenestene til de svakeste gjennom århundrer. Et eksempel på en slik aktør er Frelsesarmeen. Frelsesarmeen ble dannet av det engelske ekteparet William og Catherine Booth, med det formål å sikre de fattige i Storbritannia rettigheter til mat, husly og arbeid (Norum, 1991, 10). Dette arbeidet ble raskt overført til norske forhold og den første slumstasjonen, hvor slumsøstrene drev oppsøkende arbeid blant den fattige delen av befolkningen, åpnet i Christiania i 1891 (16).

Både sykepleiens historie og nyere sosialpolitisk historie viser at kristne aktører har betydd mye for utviklingen av omsorgstilbud rettet mot de svakeste i samfunnet. Dette vises også til av sosiologen Rodney Stark, som hevder at omsorgstanken var en av de viktige faktorene for kristendommens fremvekst i de tidlige år.

1.2.1.3 Rodney Stark og fremveksten av kristendommen

Rodney Stark tar for seg kristendommens fremvekst og noen av faktorene som spilte inn for denne veksten i boken *The Rise of Christianity*. Hans fremstilling tar blant annet for seg hvordan man kan anslå veksten til den kristne kirken i de første tre hundre årene ved å se på

historiske kilder og andre historikere sitt arbeid på feltet. Han mener at kristendommen, som en ny religiøs bevegelse, ikke alene kunne vokse seg så stor og innflytelsesrik som den gjorde på den klassiske måten nye religiøse bevegelser vokser frem. Stark hevder blant annet at hvis det ikke hadde vært for epidemier som herjet Romerriket ved to tilfeller, i 165 e.v.t og 250 e.v.t ville ikke kristendommen ha klart å vokse seg så stor og innflytelsesrik som den gjorde. Han oppsummerer sine påstander i tre teser. Den første er at kristendommen tilbød en mer tilfredsstillende forklaring på hvorfor epidemiene kom over riket enn det den tradisjonelle hellenistiske filosofien kunne, og bar med seg et fremtidshåp i sin tolkning av hendelsene. Den andre er at de kristne verdiene om veldedighet og nestekjærlighet, som fra starten av hadde gitt utslag i omsorg for andre mennesker, gjorde de kristne bedre rustet til å møte epidemiene og ga høyere overlevelsesrater. Den siste tesen er at når epidemiene tok så mange menneskeliv betød det også at manges nettverk og dermed tilknytning til majoritetsreligionen og andre religiøse retninger var borte. Stark hevder at det skjedde et skifte i sosiale nettverk og at dette kom de kristne nettverkene til gode (1996, 74-75).

Det Stark her beskriver er en kristendom som på grunn av sin grunntanke, hvor det å elske Gud er å elske sin neste, ga en religion bedre muligheter til å håndtere kriser både gjennom fortolkningsramme, men også gjennom praksis. Stark knytter fremveksten til sin egen teori om *rational choice*, hvor hovedtesen er at mennesker tar rasjonelle valg og veier kostnader og belønninger opp mot hverandre, med mål om å få mest mulig belønning (169). Stark mener at kristendommen kunne tilby sine tilhengere store belønninger (208). Han konkluderer med at kristendommens største styrke var en ny ide om humanisme og kjærlighet, som det samfunnet kristendommen vokste frem i, sårt trengte (214).

Starks fremstilling av den kristne kirkens vekst og dens sterke samfunns- og moralfilosofi resonnerer godt med sykepleiens historie og fremvekst. Kristendommen dannet grunnlaget for den sykepleien vi ser i dag. Derfor må denne oppgavens fokus på motivasjon for omsorg sees i sammenheng også med sykepleiens fremvekst, siden den religiøse betydningen og omsorgen har vokst frem sammen.

1.2.2 Forskningshistoriske perspektiver

Relevant forskningshistorie for min oppgave er forskning gjort på frivillighet i rusomsorgen i religiøse bevegelser og organisasjoner. Jeg har sett på masteroppgaver som er gjort, og funnet

en del spennende forskning. Det er noen retninger som peker seg ut som relevante og som jeg i større eller mindre grad har støttet meg til. Her presenteres både forskning som går i samfunnsvitenskapelig retning, og forskning som retter seg mer spesifikt mot frivillighet i religiøse miljøer og institusjoner.

1.2.2.1 Forskning på frivillighet

Den ene retningen er forskning på motivasjon i organisert frivillig arbeid. I norsk sammenheng er det forsket mye på frivillighet, gjennom blant annet Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor som springer ut fra Uni Research Rokkansenteret og Institutt for samfunnsforskning. Forskningen som springer ut fra disse fagmiljøene er i stor grad samfunnsvitenskapelig. Deriblant har Håkon Lorentzen forsket mye på frivillighet. Sammen med Jon Rogstad publiserte han en rapport i 1994 som undersøkte motivasjon hos frivillige tilknyttet frivillighetssentraler drevet av kommunale, private eller religiøse organisasjoner. Undersøkelsene var basert på spørreundersøkelser, og finner at verdibegrunnelser står sterkest som motivasjon for frivillighet (1994, 70). Verdibegrunnelser kan dreie seg om religiøs overbevisning, ideologi, etiske verdier eller andre verdier (39). Dag Wollebæk og Karl Henrik Sivesinds rapport *Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009* tar for seg resultater fra spørreundersøkelse på frivillighet og motivasjon gjort i 2009, og sammenligner den med en lignende undersøkelse gjort i 1997. Respondenter er bedt om å gradere sin motivasjon i henhold til ti ulike kategorier, som inneholder påstander som skal indikere motivasjon. I lys av disse svarene har Wollebæk og Sivesind kommet frem til tre indekser som deler inn motivasjon: Instrumentelle begrunnelser, ekspressive motiver og saksorienterte motiver. Instrumentelle begrunnelser beskrives som motiver knyttet til læring, arbeidsmarkedsfordeler og lignende. Ekspressive motiver handler om personlige årsaker, som selvaktelse, vennskap og fellesskap. Saksorienterte motiver knyttet seg til sakens verdi i seg selv (2010, 83-84). Denne inndelingen er beregnet utfra svar i en kvantitativ spørreundersøkelse og går ikke i dybden på hva den enkelte legger i vekten i de ulike kategoriene.

Ulla Habermann skrev om motiver for frivillighet i sin doktorgradsavhandling, og i 2007 kom det ut en oppdatert versjon av hennes arbeid. Hun undersøkte motiver for frivillighet i Danmark, og konsentrerte seg om frivillige knyttet til idrettsforeninger, en pasientforening representert ved en kreftforening, og sosiale foreninger, herunder frivillighetssentraler, pensjonistforeninger og Røde Kors (2007, 155-157). Gjennom spørreundersøkelser og analyser av brev skrevet om frivillighet har Habermann kommet frem

til noen motiver som står sterkere enn andre. Habermann finner at verdidimensjoner og saksmotiver står sterkest blant de frivillige (196).

Også internasjonalt er det gjort en del forskning i denne retningen, blant annet av Paul Dekker og Loek Halman, begge professorer i sosiologi ved Tilburg University i Nederland, har i boken *The values of volunteering* samlet artikler som tar for seg frivillighet i et krysskulturelt perspektiv. Her presenteres både data basert på World Value Survey, men også noe data basert på kvalitativ forskning. Dekker og Halman presiserer i innledningen at det er gjort mye forskning på frivillighet, men at perspektivet på frivillighetens betydning for sosial utjevning og demokrati i mindre grad er belyst. Boken gir et innblikk i frivilliges betydning i samfunnet (2003, vii). Denne samfunnsvitenskapelige vinklingen på frivillighet har en verdi for å få et overordnet blikk på hva som kan ligge til grunn for individets motivasjon.

1.2.2.2 Forskning på religiøst forankret frivillighet

Den andre retningen er forskning på frivillighet i kirker, menigheter og lignende religiøse organisasjoner. Her er det betydelig mindre forskning enn i den samfunnsvitenskapelige forskningen. Tallene som Olav Helge Angell presenterer i rapporten som jeg viste til tidligere, viser at religiøse aktører har hatt en langt større betydning innen omsorg for rusavhengige. Forskning på hvorfor religiøse aktører, og da helt spesifikt kristne aktører er så tilstedeværende på spesielt rusfeltet, er lite representert. Angell skrev doktorgradsavhandlingen sin om religiøse behandlingstilbud. I *Misjon eller terapi i rusmiddelomsorga? tradisjon og modernitet i religiøse behandlingstilbud* har Angell flere religiøse behandlingstilbud som sitt forskningsfelt. Han ser på relasjonene mellom profesjonelt arbeid og religion i disse organisasjonene og sammenligner dem (1994).

Det er skrevet en del masteroppgaver som ser på frivillighet, tilknyttet forskjellige fagmiljøer. Kristin Müller-Nilssen har skrevet en masteroppgave ved det teologiske menighetsfakultet om motivasjon for frivillighet i Kirkens Bymisjon. Denne oppgaven tar for seg hvordan frivillige ved et av Kirkens bymisjon sine sentre i Oslo reflekterer over egen motivasjon og livskvalitet i det frivillige arbeidet. Müller-Nilssen finner at informantene trekker særlig frem det å kunne være noe for noen andre, være del av et fellesskap og det å ha noe meningsfullt å gå til som særlig interessante momenter. Hun mener å finne en sammenheng mellom hvordan de frivillige ser på sitt frivillige engasjement og livskvalitet. Gode relasjoner og meningsfulle oppgaver er også med på å styrke motivasjonen (Müller-Nilssen, 2012).

Lillian Jakobsen har skrevet masteroppgave i profesjonsetikk ved det teologiske menighetsfakultet om forkynnelse og plass i Frelsesarmeens sosialtjeneste, med et tiltak rettet mot rusavhengige som case. Hun har samlet inn data om blant annet andakter og kappelantjeneste og betydningen av dette for den enkelte ansatte og bruker ved et av Frelsesarmeens tjenestesteder. Frelsesarmeens verdigrunnlag sier at forkynnelse og sosialt arbeid er to sider av samme sak, men Jakobsens informanter fremholder at det viktigste er møtet mellom mennesker og at frelsen ikke er sosialtjenestens hovedansvar. Hun finner at forkynnelse kommer til uttrykk på flere måter, men at forkynnelse og sosialt arbeid i større grad er knyttet til handlinger gjennom omsorg for hele mennesket (Jakobsen, 2010).

Tina Østerud Sigvaldsen har skrevet masteroppgave i religionsvitenskap ved Universitetet i Tromsø. Tema for hennes oppgave er religion og rusomsorg, hvor hun har studert hvordan religion kommer til uttrykk i arbeidet blant ansatte og frivillige ved to Blå Kors-sentre som behandler rusavhengige. Hun undersøkte ritualer og rom for religiøsitet, opp mot Blå Kors egne plattformer. Sigvaldsen finner at handlinger ritualiseres på ulike måter, og at det er avhengig av menneskene (2012).

Stian Johansen har skrevet en masteroppgave i sosiologi som fokuserer på frivillige organisasjoner som religiøse velferdsprodusenter. Han har undersøkt hvilken plass religionen har for motivasjonen til frivillige ved et tiltak drevet av Kirkens Bymisjon og Frelsesarmeen. Han finner at den religiøst pregede motivasjonen er moderat til stede, og mindre betydningsfull enn han hadde ventet. Han konkluderer med at hans informanter i større grad har en profesjonsidentitet enn en religiøs identitet. Felles for motivasjonen er at de alle ønsker å hjelpe andre (Johansen, 2014)

1.2.3 Teoretiske perspektiver

Ikke all forskning berører direkte eller indirekte det temaet jeg har skrevet om, men er likevel sentrale i drøftingen av funnene. Noen av de teoriene som fremtrer flere ganger i analysen er Max Webers teori om handlingstyper. Martin Riesebrodt's teori om religioner som grunnleggende opptatt av å avverge ulykke og kriser og tilby frelse betyr også mye i drøftingen rundt frelestanken som informantene fremholder. Rodney Starks rational choice theory og Charles Glock og Starks deprivasjonsteori blir også presentert. Til slutt presenterer jeg kort Ninian Smart og hans teori om verdensbilde, som vil drøftes i den overordnede

analysen i del tre av oppgaven. Smarts teori viser hvordan verdensbildet til informantene forklarer handlinger og motivasjoner.

Jeg har inkludert materiale fra noen andre fagdisipliner også, fordi det kommer frem spennende perspektiver på kristen omsorg fra mer teologisk forankret hold. Blant dem jeg har konsentrert meg om finner man Øyvind Foss. Han er tidligere førsteamanuensis i kristendomskunnskap ved Høgskolen i Stavanger og utdannet teolog. Han har skrevet godt om kristne perspektiver i relasjon til humanisme i boken *Søkelys på omsorgens motivasjon*, og hans perspektiver kommer til syne i analysene. En annen teolog som har gjort en spennende drøfting av luthersk kallsetikk, som tas med i analysene, er professor ved det teologiske Menighetsfakultet, Svein Olaf Thorbjørnsen. Kjell Nordstokke er professor emeritus ved Diakonhjemmets høgskole og har skrevet mye om diakoni og kristen omsorg. Også hans perspektiver kommer til syne i oppgaven.

1.2.3.1 Webers handlingsteori

Webers handlingsteori kan oppsummeres som to hovedretninger; formålsrasjonelle handlinger har en betegnende mening, verdirasjonelle handlinger er meningsfulle i seg selv. I *Verdi og handling*³ presenteres fire handlingstyper, hvor affektiv handling og tradisjonell handling kommer i tillegg til formålsrasjonelle og verdirasjonelle handlinger. Affektive handlinger er følelsesstyrte og tradisjonelle handlinger kommer av inngrodde vaner (1922, 43). Weber utdypet hvordan verdirasjonelle handlinger har en bevisst formulering av et endelig mål og en konsekvent orientering etter dette. «Verdirasjonell handling er (i vår terminologi) alltid handling etter «bud» eller «krav» som den handlende tror stilles til han» (43). Formålsrasjonelle handlinger knyttes til handlingene som orienteres etter mål, midler og utilsiktede virkninger og hvor personen rasjonelt avveier disse opp mot hverandre. Verdirasjonelle og formålsrasjonelle handlinger står i motsetning til hverandre, men Weber understreker at sosial handling svært sjeldent bare er orientert på den ene eller den andre måten (44).

Webers teori om mening og rasjonalitet er interessant å knytte til det informantene sier om handlingene de utøver. De kan ikke sees helt løsrevet fra resten av det informantene deler gjennom intervjuene. Jeg skal uansett gjøre en grov inndeling av hvordan informantene beskriver meningene bak det de gjør i lys av Webers handlingstyper. Handlingene og grunnlaget for handlingene kan ses i lys av både formålsrasjonalitet og verdirasjonellitet. Målet kan være å utøve gode handlinger, slik Bibelen krever, men også som mål å bringe

³ Oversatt av Helge Jordheim. Originaltittel: *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*

mennesker til rehabilitering, til frelse eller gjennom å oppfylle sitt eget kall. Derfor kan jeg ikke dele inn informantene i entydige kategorier som sier noe om handlingene den ene eller den andre veien, men heller belyse hvordan handlingene kan ha flere målsetninger og dermed flere motivasjoner.

1.2.3.2 Riesebrodts teori om frelse

Religions sosiologen Martin Riesebrodt har formulert en teori om religion hvor han hevder at «all religions claim to have the ability to avert misfortune, overcome crises and provide salvation. On this view, religion is primarily a promise of salvation» (2010, 89). Han hevder videre at løftet om frelse ikke er en del av den religiøse praksisen, men meningen som er knyttet til denne praksisen (ibid). Riesebrodts syn på frelsens betydning diskuteres i analysen av materialet, fordi hans syn på dette er interessant å se på i tilknytning til informantenes kristne verdensbilde. Riesebrodt trekker frem ulike aspekter ved religiøs praksis, som han mener underbygger hans teori, deriblant hvordan det religiøse livet, gjennom eksempelvis religiøse kalendere, er lagt opp etter et ønske om å nettopp unngå ulykke og løftet om frelse. Riesebrodt hevder at ved å se på religiøse kalendere, livsløpsritualer og andre praksiser, blir det klart at alle disse relaterer til overmenneskelige krefter, som har makt til å påvirke ulykke, kriser og frelse (94). Han hevder at de abrahamske religioners kalender dramatiserer deres respektive frelseshistorier (99). Livsløpsritualer har som hensikt å bekrefte religiøs tilhørighet og endre den sosiale statusen til deltakeren, men også å la mennesket forsones med Gud, som Riesebrodt hevder er en del av dødsritualene (109-110). For å videre underbygge argumentet sitt viser Riesebrodt til virtuos praksis, religiøse mennesker som i stedet for å unngå ulykke og lidelse oppsøker dette for å oppnå frelse (122). Til slutt viser han til den narrative omvendelseshistorien som en viktig del av helheten, hvor alle de elementene han har vært inne på kommer til sin rett. Riesebrodt viser til den kristne omvendelseshistorien til Paulus. Før omvendelsen var han Saulus, og blir presentert som en som forfølger Jesus' tilhengere. På reise til Damaskus blir Saulus blendet av et kraftig lys og hører en stemme som ingen andre kan. Han er blindet og må ta seg til Damaskus hvor han får vite Guds plan for livet hans av en annen mann. Riesebrodt hevder historien om Paulus spiller på alle elementene: Saulus ønsker å bringe motgang og ulykke til Jesus' følgere, men Jesus demonstrerer sin styrke til å beskytte dem. Saulus var blind i tre dager, så han må lide, slik de virtuose gjør, og han forstår at han må gjennom smerte for å oppnå endring. Gjennom dåpen blir Paulus transformert og lovet evig frelse (2010, 155).

1.2.3.3 Deprivasjonsteori

Charles Glock og Rodney Stark presenterte teorien om deprivasjon som årsak til at mennesker blir religiøse i boken *Religion and society in tension*. Man er deprivert dersom man føler at man mangler noe i forhold til andre individer, grupper eller standarder (Glock og Stark, 1965, 246). Man kan være deprivert på flere måter. Forfatterne skiller mellom flere typer, deriblant økonomisk, sosial, etisk organisk og psykisk deprivasjon. Mennesker som føler at de mangler noe sammenlignet med andre, det være seg sosialt, økonomisk, gjennom sykdom eller ved en konflikt mellom verdssystemer er depriverte (246-248). Tanken i deprivasjonsteorien er at religioner kan gi trøst og kompensasjon til mennesker som er i en mangelsituasjon. Om mennesket søker religiøs kompensasjon for det som mangler avhenger av personens mulighet til å endre situasjonen selv (249). Religioner kan tilby ideen om evig liv eller oppstandelse i en ny tilværelse, eller fellesskap i dette livet.

1.2.3.4 Rational choice theory

Deprivasjonsteorien kan også knyttes til Rodney Stark med flere sin *rational choice theory*. Teorien om rasjonelle valg er inspirert av økonomisk tankegang og markedstenkning. I rational choice theory er alle deler av menneskers liv, inkludert religion, preget av denne markedstankegangen, hvor mennesker veier fordeler og ulemper opp mot hverandre og tar det valget som gir de minst ulemper til laveste kostnad. Rational choice theory og deprivasjonsteori har til felles at mennesker vil søke kompensasjon eller belønning i sin søken etter religiøs mening.

I boken *Acts of faith* (2000) bearbeider Stark teorien om rasjonelle valg sammen med Roger Finke. I den omfattende boken drøfter de rational choice theory inngående og fanger teorien i en rekke beskrivelser. Stark og Finkes første beskrivelse tar for seg menneskets forsøk på å gjøre rasjonelle valg: «Within the limits of their information and understanding, restricted by available options, guided by their preferences and tastes, humans attempt to make rational choices» (2000, 85). Dette presenteres som grunnlaget for den videre diskusjonen. Stark og Finke hevder at mennesker legger ned en vedvarende innsats i å finne belønninger som møter deres ønskede resultat og de vil alltid ønske seg større belønninger eller fordeler enn de kan få. Fordelene er færre enn etterspørselen, og noen av disse fordelene eksisterer ikke i den observerbare verden. Fordelene kan også variere med tiden (2000, 88). Siden noen fordeler er vanskeligere å oppnå, vil mennesker søke måter å få disse fordelene, og dermed akseptere forklaringer på hvordan disse kan oppnås i fremtiden eller en annen ikke-verifiserbar kontekst. De trekker frem at utenomjordiske fordeler er de fordelene som

kun kan oppnås i en ikke-empirisk, vanligvis posthum, kontekst (2000, 88). Dette knytter ønsket om fordeler til for eksempel ønsket om frelse, for seg selv eller andre. Mennesker vil kunne velge religion basert på løfter om fordeler, både her og nå, og akseptere forklaringer på evig liv som en belønning i etterlivet. Ideen om utenomjordiske fordeler har gjenklang i Martin Riesebrodts teori om at frelse er et mål ved religiøs praksis. Rodney Starks arbeid om kristendommens fremvekst er allerede presentert tidligere. Hans perspektiver på kristendommens vekst gjennom å tilby nye tilhengere en tydelig religiøs retning bygget på omsorg for andre mennesker og samfunnsansvar dukker opp jevnlig gjennom analysene.

1.2.3.5 Smarts verdensbilde

Ninian Smart beskriver religion i et mer helhetlig perspektiv. Han har inndelt religion i syv forskjellige dimensjoner som til sammen utgjør et verdensbilde: den rituelle/praktiske, den doktrinære/filosofiske, den mytiske/narrative, erfaringsdimensjonen, den etiske/legale, den organisatoriske/sosiale og den materielle/kunstneriske dimensjonen. Med verdensbilde mener Smart «incarnated worldview, where the values and beliefs are embedded in practice» (1996, 3). Religioners verdensbilde er en helhet hvor verdier og trosforestillinger er forankret i praksis eller handling. Han knytter denne helheten til handling, lover, symboler og organisasjoner (1996, 3). Teorien til Smart er at alle disse dimensjonene henger sammen og utgjør en religions verdensbilde. Læren som ligger til grunn i en religion, ofte knyttet til religiøse tekster eller narrativ, legger grunnlaget også for den rituelle dimensjonen. Den emosjonelle dimensjonen knyttes også til den narrative dimensjonen og styrker denne. Smart viser hvordan man må ha et dialektisk blikk på religionene, hvor ulike doktriner eller elementer må sees i sammenheng med hverandre, og som en del av flere dimensjoner. (1996, 7-8). Smart mener at alle mennesker har et verdensbilde. Dette illustrerer han i boken *The religious experience of mankind* fra 1977, hvor han viser at dimensjonsteorien også kan appliseres til andre ideologier, som marxismen og humanismen. Han mener at disse skiller seg fra det han beskriver som religioners dimensjoner fordi de avviser religioner, herunder religioners åpenbaringsfortellinger, overnaturlige elementer og mystiske opplevelser (1977, 15). Ninian Smarts definisjon om verdensbilde gir en forklaringsmodell som beskriver hvilket landskap informantene beveger seg i. Hvis man handler ut fra et kristent verdensbilde henger handlingene sammen med de ulike dimensjonene. Alle handlinger kan da knyttes til verdensbildet. Hvordan disse dimensjonene kan si noe om hvordan informantene preges av et verdensbilde og hvordan man kan se igjen Smarts dimensjoner i det arbeidet informantene driver vil i tillegg til å fremkomme i de ulike analysene i del to, bli grundig analysert i en egen analyse.

1.2.3.6 Hvordan brukes disse perspektivene?

Denne presentasjonens hensikt er å gi et bilde av hva som eksisterer av forskning og hvordan min oppgave plasserer seg i forhold til disse. Den historiske forskningen plasserer informantene og forskningsmaterialet i en større kontekst. Tidligere forskning gir et bilde på hvordan dette temaet er forsket på tidligere, men gir også noen perspektiver som er spennende å trekke inn i egen analyse. I tillegg har den som hensikt å gi en kortfattet presentasjon av noen av de teoretiske perspektivene som tas i bruk i analysene som følger i del to, og i den oppsummerende drøftingen i del tre.

1.3 Metode

For å få innsikt i hva som motiverer folk til å engasjere seg i kristne rusomsorgstiltak måtte jeg snakke med folk som gjør nettopp dette. Det ble tidlig klart at masteroppgaven skulle basere seg på kvalitativ forskning gjennom semistrukturerte intervjuer. Jeg var interessert i å høre fra aktørene selv hvordan de oppfatter eget engasjement, religiøs påvirkning og betydning, og intervjuer med noen som er aktive ville gi meg et innblikk i dette. Kvalitativ forskning gir mindre rom for generalisering, men det gir et øyeblikksbilde av enkeltpersoners egne oppfatninger.

Alan Bryman, professor i sosiologi og samfunnsforskning ved University of Leicester, beskriver kvalitativ forskning som mer opptatt av ord enn kvantifisering av meninger. Det er nok en ganske enkel generalisering, men i det kvalitative forskningsintervjuet er ordene, gjennom samtalen, helt avgjørende (2012, 320). Samfunnsviterne Steinar Kvale og Svend Brinkmann beskriver kvalitativt intervju som et forsøk på å forstå verden fra intervjupersonenes perspektiv (2010, 21). Som forsker er man opptatt av å undersøke dypere hva mennesker mener, føler, erfarer eller opplever. Gjennom samtalen kan man hente frem mye verdifull informasjon.

1.3.1 Intervjuets syv faser

Kvale og Brinkmann deler inn det kvalitative intervjuet i syv faser. Disse fasene er tematisering, planlegging, intervju, transkripsjon, analyse, verifisering og rapportering (2010, s.118). Inndelingen er ikke ment som et absolutt oppsett, men fasene kan strukturere arbeidet med feltarbeid. Jeg har ikke brukt de syv fasene slavisk, men bruker dem her for å kategorisere det metodiske arbeidet.

Først må formålet med undersøkelsen formuleres. I en masteroppgave vil dette som oftest skje i det temaet for oppgaven bestemmes. Deretter må prosjektet planlegges. I mitt tilfelle måtte planen revideres flere ganger i løpet av arbeidet, fordi nye veier og vinklinger åpnet seg underveis i feltarbeidet. Dette førte også til at formål og problemstilling måtte endres.

Intervjuene gjennomføres etter tematisering og planlegging utfra en intervjuguide. Guiden kan være strukturert på ulike måter. Semistrukturert intervjuer baserer seg på en intervjuguide som er tematisert og spørsmål som gjerne er relativt konkrete. Intervjuguiden gir likevel åpning for at svarene som kommer kan ta mange ulike veier, og gir intervjueren frihet til å følge opp interessante elementer som kommer opp (Bryman, 471). Jeg valgte semistrukturert intervju fordi jeg hadde noen tema som jeg ville inn på. Jeg formulerte også spørsmål til temaene, slik at jeg skulle forsøke å stille de samme spørsmålene til alle informantene. Etter å ha transkribert de to første intervjuene, skjønte jeg at jeg lot intervjuguiden, heller enn informanten, styre intervjuet. Dette gjorde at jeg løsrev meg mer fra de forberedte spørsmålene, men holdt meg innenfor tema. Dette ga igjen muligheten for å stille oppfølgingsspørsmål til de informantene så. Det er det som er fordelen med det semistrukturerte intervjuet, det holder samtalen innenfor tema, men gir frihet i møte med hver enkelt informant. Likevel har dette noen utfordringer. Jeg lot noen ganger informantens historie styre intervjuet i for stor grad, slik at ikke alle temaene ble berørt i løpet av samtalen. Det krever trening og erfaring å gjennomføre gode intervjuer, og dette er et av de elementene jeg ser at kunne vært gjort bedre.

Etter at intervjuene er gjennomført må de transkriberes. Som Kvale og Brinkmann beskriver er transkripsjon å transformere, altså overføre en muntlig samtale til noe skriftlig. Det de også understreker er hvordan denne samtalen også endrer karakter fra noe flytende og sosialt til noe mer kunstig på et ark. Det er vanskelig å fange stemning, stemmeleie, kroppsspråk og lignende når du skal fange et intervju på papiret (2010,187). Derfor er det viktig, som Trude Fonneland påpeker, at man underveis i prosessen fører en feltdagbok, som kan beskrive og supplere et transkribert intervju (2006, 228). Jeg hadde feltnotater til hvert intervju, men de er i liten grad brukt til å supplere sitatene. Transkribering er en av de mest tidkrevende oppgavene i et feltarbeid. Jeg tok opp alle intervjuene på opptaker og lengden på intervjuene varierte fra 25 minutt til 75 minutt. Intervjuene er transkribert uten å bruke symboler, foruten symboler som indikerer pauser. Når man skal transkribere en samtale fra noe muntlig til noe skriftlig, så vil man møte på noen utfordringer. En av dem er å fange opp

at det er en *muntlig samtale* når man skriver det ned. I en naturlig samtale vil man bruke fyllord, gjentakelser og ha lange pauser når man tenker. Hvis dette tas med i sitatene kan det se helt annerledes ut enn det gjør i en muntlig samtale. Det er derfor helt vanlig å ta slike elementer ut av sitatene. Dette har jeg gjort, bortsett fra når jeg opplevde at små pauser hadde spesiell betydning for det som kom etterpå. Jeg har vært veldig opptatt av å få frem hvor reflektert informantene svarte, så jeg har vært bevisst hvor viktig det er å behandle materialet med respekt.

Analyse av materialet er en krevende del av arbeidet. Det å trekke ut hva som er viktig kan virke nesten umulig til å begynne med. Jeg satt igjen med omlag 120 sider transkribert intervjumateriale. I møte med slike informasjonsmengder er de metodiske valgene man tar viktige verktøy. Det gjøres ulike valg i forbindelse med analysen og man kan ta for seg egne metoder for å analysere innholdet i intervjuene. *Grounded theory* er en egen metode som kan benyttes for å analysere materialet. Denne måten å gå frem på har ikke som mål å teste eksisterende teori, men gi forskeren muligheten til å utvikle ny teori, og målet med kodingen er å lage fullstendige kategorier som beskriver opplevelser eller handlinger (Kvale og Brinkmann, 2009). Denne måten å arbeide på krever også at man kan gå tilbake og hente inn mer informasjon om analysen krever det (Bryman, 571). Denne tilnærmingen til materialet krever planlegging fra starten og en åpen holdning til hva man kan finne i kodingen og analysen av materialet. I min oppgave var kategoriene på sett og vis bestemt i det jeg laget intervjuguiden. Jeg hadde en klar idé om hva jeg ville spørre om og hvilke tema jeg ville innom. Slik sett var kategoriene for kategoriseringen av intervjuene allerede satt. Jeg valgte likevel å ha en åpen holdning i kodingen, siden ingen av intervjuene jeg gjorde var helt like. Jeg leste gjennom intervjuene mange ganger og startet med stikkord som identifiserte hva disse utsagnene representerte. Til å begynne med brukte jeg mange stikkord, men jeg gjentok denne prosedyren til jeg satt igjen med noen stikkord som jeg mente representerte de viktigste funnene. Dette kategoriserte materialet i de kategoriene som jeg mente var viktig for analysen av og arbeidet med materialet. Noen av disse kategoriene reflekterte i stor grad den oppsatte intervjuguiden, mens noen av kategoriene kom som konsekvens av informantenes svar. Jeg gikk ikke inn i feltarbeidet med mål om å teste en spesiell teori. Jeg gikk til analysen av materialet med et åpent sinn, og har valgt å trekke inn de teorier som jeg mener er interessante til hver kategori. Dette arbeidet har også resultert i en egen analyse av noen overordnede elementer som jeg opplevde som gjeldende for hele materialet, som konkluderer på hva jeg har funnet i materialet, med et religionsvitenskapelig blikk.

1.3.2 Andre observasjoner

Etter at jeg hadde gjort tre intervju med medlemmer i Utegruppen, gjorde jeg en avtale med lederen om at jeg skulle bli med de på en utedag. Jeg hadde ikke tenkt at dette skulle være deltagende observasjon og feltarbeid, kun et innblikk i hvordan de jobbet og gruppens dynamikk og vaner. Jeg meldte likevel NSD om at prosjektet også ville omfatte deltagende observasjon, slik at jeg hadde alt på det rene.

Jeg deltok på en utedag med Utegruppen. Jeg var med på forberedelsene, som inkluderte å smøre mat og gjøre klart alt som skulle være med ut. I tillegg hadde de en bønnesamling hvor lederen startet bønnen, og de andre overtok etter hvert. Hele seansen varte i 6-7 minutter. De takket for at de fikk gjøre dette for mennesker som sliter, at de fikk spre Gud og Jesus' kjærlighet gjennom handlingene. De ba for de som sliter, fryser og er sultne, og for at de skulle ha det trygt. Til slutt ble jeg inkludert i bønnen, om at jeg skulle klare å skrive oppgaven min og ha det godt. Jeg deltok i den forstand at jeg var til stede. Da bønnestunden var over pakket vi alt materiell med oss og det kom ytterligere to gutter til, som også skulle være med. Vi gikk Utegruppens faste rute, hvor de gikk innom noen romfolk og ga dem mat og kaffe på veien og satte til slutt opp bordet og maten på deres faste sted. Etter halvannen time uten særlig mange besøk pakket vi sammen og gikk opp igjen til samlingsstedet. Der pakket vi ut og brøt opp. Det var nyttig å være med i den forstand at jeg fikk se og være med på det Utegruppen gjør hver uke, men det hadde liten verdi som observasjon til oppgaven, all den tid jeg ikke strukturerte observasjonene mine i særlig grad.

1.4 Forskningsetikk

1.4.1 NSD og samtykke

Alle informantene fikk et samtykkeskriv som forklarte hva prosjektet gikk ut på, hvordan opplysninger skulle oppbevares og anonymiseres, samt om deres anledning til å trekke sin deltagelse i prosjektet. Alle informantene skrev under på et slikt samtykkeskriv og beholdt en kopi til seg selv. Prosjektet ble opprinnelig meldt inn og godkjent hos Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste som et prosjekt som skulle omfatte både frivillige/ansatte i rusomsorg og rusavhengige som har vært i kontakt med slike institusjoner/grupper. Det endret seg noe underveis, i den forstand at gruppen rusavhengige ikke er blitt intervjuet. Underveis vurderte jeg om jeg skulle ta i bruk deltagende observasjon som en del av

datainnsamlingen og jeg meldte inn prosjektendringen til NSD og fikk den godkjent. Deltagende observasjon ble dog ikke tatt i bruk som metode og jeg bruker ikke data fra observasjon i analysen.

1.4.2 Anonymisering

Datainnsamlingen er foretatt i en by i Norge. Alle informanter er anonymiserte, utenom på kjønn. Alder er ikke oppgitt spesifikt, men er gitt anslagsvis. Alle informanter er gitt fiktive navn. Hvilken av organisasjonene/sammenslutningene de er tilknyttet er også anonymisert og gitt fiktive navn. I tillegg er en del av sitatene endret for å ta hensyn til anonymitet. Det er gjort ved å fjerne stedsnavn og egennavn, samt noen få henvisninger til plasser som kunne avsløre geografisk tilhørighet. Jeg vurderte det dithen at selv om noen av informantene hadde lederroller, så snakket de om personlige erfaringer og ideer og ikke som offentlige personer.

1.4.3 Refleksivitet

«Feltarbeid og intervju vert slik øvingar i improvisasjon» sier Bjørn Ola Tafjord (2006, 254) om feltarbeidets natur. Han fremhever at man må være forberedt på at man ikke vet hva som kan komme frem i møte med mennesker, og at til og med hele problemstillingen man har lagt til grunn må endres. Nettopp dette skjedde med mitt prosjekt. Jeg gikk inn i prosjektet med en plan om å intervjuje både frivillige aktører og mottakere. Da feltarbeidet begynte var det aktørene som var enklest å avtale intervju med og jeg hadde overraskende nok ingen utfordringer med avtaler som ble avlyst, informanter som ikke dukket opp etc. Svarene og åpenheten til informantene gjorde at jeg til slutt innså hvor prosjektet faktisk var på vei. Jeg måtte endre problemstilling og kun konsentrere meg om aktørene, fordi de ga meg inspirasjon til å grave dypere enn jeg i utgangspunktet hadde tenkt.

I arbeidet med masteroppgaven har jeg hele tiden forsøkt å ha et reflektert forhold til min egen rolle som forsker. Likevel er det et par elementer jeg helt spesielt vil trekke frem, slik at det ikke fremkommer noen tvil om min uavhengighet som forsker. Jeg har vært folkevalgt for Arbeiderpartiet i flere år. Samtidig som denne oppgaven ble skrevet var jeg inne i mitt åttende år som folkevalgt, med spesielt ansvar for Arbeiderpartiets kultur-, idretts- og næringspolitikk. I 2012 og 2013 vikarierte jeg som leder for komité for helse og omsorg, en heltidsstilling hvor jeg ledet bystyresidens politiske arbeid med spørsmål omkring helse- og omsorg, inkludert ruspolitikk. Jeg var i denne perioden svært aktiv i debatter om ruspolitikk, og sommeren 2013 hospiterte jeg som politiker ved en rekke rustiltak. Disse

rustiltakene var i kommunal regi, i form av LAR-senter, STRAX-huset og Utekontakten, men jeg hospiterte også på flere steder drevet av kristne ideelle organisasjoner. Det var i denne perioden jeg ble inspirert til å velge tema for masteroppgaven.

Jeg var bekymret for at min politiske tilknytning og engasjement skulle skinne igjennom og påvirke informantene i negativ retning. Jeg var redd for at informantene ville bekymre seg for at jeg hadde en annen agenda enn som forsker, spesielt om de fant ut av min politiske tilknytning fra andre enn direkte fra meg. Derfor valgte jeg å gjøre dette klart for informantene, slik at de er kjente til mine verv. Det handler både om et eget ønske om å bevare integritet som forsker, om rolleavklaring og om å rydde eventuelle spørsmål og tvil av banen. Spesielt siden ruspolitikk og dermed også aktører på rusfeltet sin rolle har vært et av mine politiske interesseområder i lang tid. Likevel vil jeg understreke at mine erfaringer fra politikk har gitt meg verdifull kompetanse og kjennskap til hverdagen i rusomsorgen, også utenfor byen jeg selv er folkevalgt i.

I tillegg reflekterte jeg mye rundt mine egne holdninger til tro og religion. Jeg tilhører ikke noe trossamfunn og anser meg selv for å være ateist. Forskningsfeltet hadde jeg kjennskap til i den forstand at jeg visste at det fantes religiøse aktører i rusomsorgen, men jeg visste lite om hvilke holdninger og målsetninger de bar med seg i arbeidet. I møte med et religiøst felt som jeg hadde begrenset kjennskap til måtte jeg bruke mye tid på å reflektere over hvordan jeg skulle møte informantene. Vi bærer alle med oss holdninger og fordommer i møte med andre, som man bør være bevisst. Jeg valgte å svare ærlig på spørsmål om egen tro til de som spurte, men unngikk å gå inn i diskusjon om dette.

Underveis ble jeg også klar over at det tidvis kunne være stor avstand mellom min og informantenes virkelighetsoppfatning, spesielt i situasjoner hvor det offentliges rolle i rusomsorgen ble tatt opp av informantene. Mitt instinkt er å gå i rette med ting som er feilaktig eller som beror på misforståelser, jeg bærer nok også med meg en større tiltro til det offentlige enn mange av mine informanter. Det er det ikke rom for å gjøre i intervju situasjonen. Det å lytte fremfor å gå inn i diskusjoner var en utfordring, men det er noe av det som gjorde meg til en bedre forsker underveis og noe jeg var svært bevisst. Jeg stilte med et åpent sinn og var opptatt av å møte hver enkelt med respekt og ydmykhet. Jeg opplevde at informantene ikke var særlig opptatt av mitt ståsted, verken politisk eller privat. Jeg opplevde intervjuene som preget av gjensidig respekt.

Jeg ble møtt med stor grad av entusiasme fra informantene når jeg presenterte hva prosjektet gikk ut på, men jeg opplevde også at noen av informantene så på prosjektet som et talerør for det de selv mente var en skjev fremstilling av kristen rusomsorg i andre medier eller som de mente andre manglet kunnskap om. Jeg opplevde at dette var snakk om oppriktig interesse og en opplevelse hos informantene av at kristen rusomsorg er forsket for lite på. Denne interessen gjorde blant annet at jeg fikk informanter som arbeidet som frivillige arbeidere ved det jeg har valgt å kalle Omsorgshuset, selv om jeg i utgangspunktet ikke hadde tenkt å gå i retning av denne typen tiltak. Disse to informantene var tidligere rusavhengige som hadde gått over til å bli frivillige arbeidere ved stedet, og disse to ble inkludert som informanter.

1.5 Utvalget

Det ble etter hvert som jeg arbeidet med oppgaven klart for meg at for å komme noe sted så måtte jeg bare begynne i en ende. Den enden endte opp med å være en annen enn den jeg i starten hadde forestilt meg. Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å intervju rusavhengige, men endte opp med å intervju de som jobber med rusavhengige i stedet.

Jeg hadde en del kunnskap om rusfeltet fra starten av, så jeg visste hva jeg så etter. Jeg valgte meg ut en by i Norge som hadde et visst spekter av rustiltak i kristen regi, og gjorde internettsøk for å finne frem til ulike organisasjoner og initiativer som var aktive innenfor interessefeltet for prosjektet mitt i denne byen. Det virket for meg som at flere av tiltakene var sammenflettet, blant annet på grunn av bruk av lokaler. Derfor kontaktet jeg en landsomfattende organisasjon og snakket med lederen der. Det var blant annet for å få en oversikt over hvordan det frivillige rusfeltet hang sammen sett fra hans ståsted. Også hvordan arbeidsfordelingen var mellom ulike tiltak, da denne organisasjonen lot andre tiltak benytte seg av deres lokaler til aktivitet. Det var en oppklarende samtale, som gjorde det tydeligere hvordan de ulike tiltakene overlapper. Denne organisasjonen har ikke vært en del av feltarbeidet.

Jeg kjente ingen av informantene før jeg satte i gang med feltarbeidet og jeg hadde heller ikke nettverk i denne byen som kunne sette meg i kontakt med aktuelle personer i de miljøene jeg ønsket å drive feltarbeid. Kontakt ble opprettet gjennom at jeg tok direkte kontakt på telefon eller i egen person med ledere og ansvarlige i de ulike miljøene. Gjennom kontakt med noen av disse personene opplevde jeg å bli satt i kontakt med langt flere

informanter. De opptrådte som det Kathrine Fangen beskriver som «portvakter». Portvakter, ifølge Fangen, kan åpne for videre kontakt og tilgang til det feltet man ønsker innpass i (2010, 67). Mine to informanter som fungerte som portvakter ga meg tilgang til flere informanter, og la til rette for at intervjuer kunne gjennomføres. Filip fra Utegruppen fulgte opp mine ønsker om å intervju andre i gruppen og sørget for at de tok kontakt med meg. Peter fra Kafeen sørget for at jeg fikk intervjuer med tre informanter fra Omsorgshuset. Han kjørte meg til stedet og kjørte meg hjem igjen. Portvaktene var med på å gi legitimitet til prosjektet mitt, samt sikre meg tilgang til informasjon og kontakter i flere deler av feltet

1.5.1 Utegruppen

Utegruppen arrangerer ukentlig utegående og oppsøkende tiltak, spesielt rettet mot rusavhengige. Gruppen består i hovedsak av unge i tyveårsalderen- Utegruppen er organisert ut fra en frikirkelig menighet, men har egen intern organisering. De frivillige i Utegruppen er i varierende grad tilknyttet menigheten. De lager matpakker og varm drikke og oppsøker rusavhengige og andre vanskeligstilte, og tilbyr mat, drikke og samtale. Dette gjør de en gang i uken.

1.5.2 Kafeen

Kafeen er et ukentlig tilbud rettet mot rusavhengige. Kafeen ble i sin tid opprettet av en menighet, men har over tiden utviklet seg til å bli en egen organisasjon som flere menigheter er tilsluttet og støtter på ulike måter. Den knyttes ikke til en spesifikk menighet og de frivillige har ulike tilknytninger til menigheter. De betegner seg selv som et felleskristent tiltak. De driver oppsøkende aktivitet blant rusavhengige og inviterer dem inn på kafeen, hvor det serveres mat og drikke, samt at det foregår lovsang og vitnesbyrd. Kafeen har en målsetning om å hjelpe mennesker ut av rusmisbruk. Kafeen samarbeider spesielt med et kristent rehabiliteringssted.

1.5.3 Møteplassen

Møteplassen tilbyr mye av det samme som Kafeen. De springer ut fra en pinsemenighet og har eksistert i 20-30 år. De tilbyr et samlingssted for rusavhengige og driver oppsøkende virksomhet hvor de inviterer folk inn til seg. Det serveres mat og drikke, det synges sanger og tilbys bønn. Kafeen har et målrettet arbeid for å få rusavhengige inn i rehabilitering. Akkurat som Kafeen så har de et samarbeid med et kristent rehabiliteringssted.

1.5.4 Omsorgshuset

Omsorgshuset er ikke et lavterskeltilbud, men er det rehabiliteringssenteret som Kafeen har et samarbeid med. De har ikke samarbeidsavtale med helseforetaket de sokner til, men

klassifiseres som bo- og omsorgssenter. Det er et kristent rehabiliteringssenter som bruker religion som en del av behandlingen, i den forstand at det holdes samlinger med vitnesbyrd og lovsang to ganger om dagen, som alle beboere sterkt oppfordres til å delta på. De benytter seg også av frivillige arbeidere som er tidligere rusavhengige. Dette gjelder også noen av de ansatte. Omsorgshuset ligger landlig til, en god kjøretur fra byen, omgitt av vann og skog.

1.6 Informantene

Under kommer en kort presentasjon av informantene, som beskriver hvilken tilknytning de har til de ulike tiltakene som ble presentert i forrige underkapittel.

Filip er en mann i tyveårene. Han er student og aktiv i Utegruppen. Han er ikke en del av menigheten som Utegruppen springer ut fra, men er aktiv i en annen menighet. Han har engasjert seg i Utegruppen i flere år, og han har også jobbet med rusavhengige tidligere. Filip var den første fra Utegruppen jeg kom i kontakt med, etter at jeg ble henvist til ham fra menighetens miljøarbeider. Filip sørget for at jeg fikk intervjuere flere, samt at jeg fikk delta på en utedag sammen med dem.

Ester er en ung kvinne i tyveårene. Hun er tilknyttet menigheten som Utegruppen springer ut fra i den forstand at hun går i møter i menigheten. Hun har vært med i et halvt år. Vi avtalte intervju da jeg var på besøk hos Utegruppen første gang.

Lukas er en ung mann i tyveårene som er aktiv i Utegruppen. Han har vært tilknyttet menigheten som Utegruppen springer ut fra en stund, men hadde ikke vært aktiv mer enn i noen uker på det tidspunktet vi møttes. Lukas tok kontakt med meg på tekstmelding etter at Filip hadde informert om prosjektet mitt til medlemmene i Utegruppen.

Peter er en voksen mann i femtiårene. Han er leder for Kafeen og tilknyttet styret i Omsorgshuset. Jeg kom i kontakt med Peter etter at jeg fant kontaktinformasjonen hans på nett og ringte ham. Første møte var en enkel prat på Kafeen. Det var i hovedsak hans engasjement i Kafeen som var tema for vår samtale, men Peter satte meg også i kontakt med lederen og to frivillige arbeidere på Omsorgshuset.

Johannes er en voksen mann i femtiårene. Han er tilknyttet Kafeen som frivillig. Han har også tilknytning til Omsorgshuset. Han er pastor i en menighet som retter seg mot rusavhengige

som har vært i rehabilitering og pårørende til rusavhengige. Vårt møte var på menighetens kontor.

Maria er en godt voksen dame på over sytti år. Hun har drevet Møteplassen i over tretti år. Jeg tok kontakt med menigheten som Møteplassen er tilknyttet tidlig i arbeidet, men kontakten ble ikke fulgt opp fra menighetens side. Til slutt oppsøkte jeg menighetens kontor og fikk telefonnummeret til Maria. Vi møttes første gang i Møteplassens lokaler. Intervjuet ble gjort hjemme hos Maria.

Jakob er en mann i femtiårene. Han er leder ved Omsorgshuset. Han er pastor i en menighet som tilhører nærmiljøet til Omsorgshuset og som følger opp beboerne som bor på Omsorgshuset. Jeg kom i kontakt med Jakob gjennom at Peter gjorde avtale med ham. Intervjuet ble gjennomført i kontorlokaler på Omsorgshuset.

Markus er en ung mann i tyveårene. Han er tilknyttet Omsorgshuset på flere måter. Han har tidligere vært rusavhengig og beboer på stedet, fortsatt som frivillig etter endt behandling og var like før jeg traff ham blitt lovet et engasjement som betalt arbeider. Som med de andre informantene ved Omsorgshuset ble kontakten og intervjuavtalene gjort gjennom Peter, og intervjuet ble gjort i Omsorgshusets kontorlokaler.

Rebekka er en ung kvinne i trettiårene. I likhet med Markus så har hun vært både beboer og frivillig på huset, men er nå nylig blitt lovet ansettelse som arbeider ved stedet. Kontakten med Rebekka ble også initiert av Peter. Intervjuet ble foretatt i Omsorgshusets kontorlokaler.

1.7 Oppsummering

I denne første delen av masteroppgaven har jeg gitt et bakteppe for den presentasjonen av materiale som kommer i fortsettelsen. Jeg har gitt en kort beskrivelse av det historiske og politiske landskapet som informantenes aktivitet er en del av og sett på tidligere forskning på tema tilknyttet det jeg har forsket på. Jeg har også tatt med en del om de metodiske valg og etiske problemstillinger jeg har stått ovenfor i arbeidet med denne oppgaven. Til slutt har jeg presentert utvalget og informantene mine. I neste del blir materialet som ble samlet inn gjennom kvalitative intervju presentert og drøftet. Det vil da bli tydelig hvilken kontekst informantene beskriver sin aktivitet innenfor, hva som motiverer dem og hvorfor de har noe til felles med kristne allerede fra kristendommens spede begynnelse.

DEL 2 Fortellinger og fortolkninger

I denne delen presenteres materialet samlet inn gjennom feltarbeidet. Materialet er delt inn i åtte deler. Først presenteres materialet, inndelt i syv forskjellige kategorier. Hver kategori vil analyseres for seg selv, selv om det trekkes veksler på de ulike kategoriene underveis. Teoriene som brukes vektlegges ulikt i hver kategori. Det kan trekkes noen hovedlinjer ut av materialet, som ikke vil bli diskutert i stor grad i analysen av kategoriene, men som blir trukket frem og gitt større oppmerksomhet i en åttende analyse, som viser hvordan materialet fra de foregående syv analysene kan drøftes i lys av Ninian Smarts teori om verdensbilder.

2.1 Kall

«Jeg vil gi deg min medfølelse med de fattige, med mine minste brødre og søstre»

På spørsmål om hvorfor han har engasjert seg i Utegruppen fortalte Filip historien om hvordan han hadde endt opp der han er nå. Han utbroderte og fortalte at han hadde følt et slags kall til å jobbe med rusavhengige:

For min del så er det litt et kall da i dette her. Og det er fordi jeg alltid har hatt en slags – ett eller annet som har trukket meg mot sånn gatefolk og folk som tigger og folk som sliter da. [...] Noe som jeg har følt at dette må jeg gjøre noe med. Jeg var mye i England, har sett mye fotballkamper og der var det jo veldig mange hjemløse. Og så var der liksom ett eller annet med å --- Jeg kjente det liksom dunke litt ekstra hardt i hjertet kan du si, når jeg gikk forbi de hjemløse, og at det var liksom ett eller annet der.

Jeg husker det var en, det er sikkert snart ti år siden. Jeg ga han noen penger og så sa han «Oh, God bless you mate», sant. Det var liksom «wow», at det var liksom ett eller annet flott med det da. Så det jeg gjorde da var at jeg etter videregående jobbet ett år i en menighet i London, for da kjente jeg på en måte et kall da, til å jobbe med hjemløse i London. For det var, er ett eller annet som bare trekker deg. Og det er liksom det jeg ser på som har vært mitt kall da.

Jeg tror det oppleves forskjellig, hvordan et kall er for folk, men for min del så var det sånn at det var en veldig sterk draging.

Så på det punktet tenkte jeg at dette vil jeg gjøre videre, så da ble jeg sivilarbeider i Frelsesarmeen, som ikke er så tydelig kristent, det er ikke kristne som jobber der nødvendigvis og det er en sånn veldig vanlig profil selv om det er Frelsesarmeen. Og du kan

si--- Jeg kom fra å ha lest bøker om Jackie Pullinger som jobbet med narkomane i Hong Kong i førti år hvor folk ber for de og de snakker om Jesus og så blir folk liksom «poff» fri fra avhengighet. Og da blir det liksom bare «woow», jeg kommer tilbake igjen og er skikkelig inspirert. Men så ser du hverdagen i det. Jeg husker det var en som sa til meg, en av de første ukene jeg jobbet der, jeg traff han i byn og han bare «Nå skal jeg bli rusfri, det er bare Jesus, det er bare Jesus som kan gjøre dette» og så bare ni måneder etterpå så står han utenfor døra, rusa helt vekk fra sans og samling [...] Så det gjorde at jeg fikk en litt mer realistisk tilnærming til det.

Så det er ekstremt mye. [...] Det er fortsatt et kall, og det er fortsatt et kall å bry seg om mennesker, men jeg ser mer realistisk på det. At det handler om å gi litt av Guds kjærlighet til folk og så heller bare akseptere at ting er som de er.

Filip beskriver kallet som en dragning mot noe, som en følelse av at noe drar ham mot en spesiell type mennesker og oppgaver. Peter beskriver kallet på en annen og mer direkte måte. Hans kall knytter han til spesifikke hendelser:

Og som jeg nevnte for deg forrige gang når vi snakket sammen, så satt jeg en gang i en park og så spurte jeg Gud, «Gud, hvordan har du tenkt å klare å ordne dette her og få hjulpet alle disse her» og da kjente jeg bare at svaret kom at det, det kunne Gud klare gjennom sin kjærlighet for han hadde en kjærlighet som var full av tro og uten frykt.

[...] Jeg nevnte jo den opplevelsen som jeg hadde i parken og hjemme en påske så opplevde jeg veldig sterkt det der med den tornebusken og så videre. Jeg husker jeg lagde en liten sang om det og det var bare sånn helt enkelt: «Har du hørt ropet fra de fortapte, har du sett hvilken nød de er i. Gå nå, jeg sender deg til parken, det er du som skal sette dem fri». Det er jo sånn helt enkelt, men det ligger noe i dette her at Gud han sender oss avgårde. Så ja. Den har jeg opplevd.

Også Johannes beskriver å ha hatt en kallopplevelse. Han knytter det også til spesielle hendelser. Akkurat som Filip har også Johannes fått inspirasjon gjennom å lese om misjonsarbeid i andre deler av verden:

For ca fem-seks år siden så fikk jeg et kall av Gud til å ha tjeneste blant narkomane i byen. Og for tre-fire år siden så fikk jeg et kall i kallet til å starte en menighet. Jeg trodde jo at det arbeidet jeg skulle gjøre, det var ikke først og fremst et diakonalt arbeid, men det var et helisk arbeid til å bygge opp et kristent fellesskap, eller bygge opp noe, ja, et kristent arbeid. Så da fikk jeg altså det kallet til å starte en menighet. «Og du skal kalle den Frelseskirken», det fikk jeg en klar tanke om.

Jeg hadde jo kjent en stund at det var noe jeg skulle inn i, ett eller annet som hadde med de som... Ja, nødstedte eller folk som slet på en eller annen måte, og syke, eller noe i den retning. Men jeg visste ikke helt hva det var. Jeg hadde lest en bok av en misjonær som heter Heidi Baker og mannen hennes. De har arbeidet blant de aller fattigste i verden, i Østen og i London. Og så var det, etter borgerkrigen i Mosambik så hørte de at det var så mange foreldreløse barn. Der vil de dra, tenkte de, og det gjorde de. Jeg leste en bok om de, eller av de. Og så var det en dag jeg var ute på tur i en ferie jeg hadde, og da kom det bare en klar tanke: *Jeg vil gi deg min medfølelse med de fattige, med mine minste brødre og søstre*. Det var noe av det jeg hadde lest om i den boken. *Oppsøk Heidi Baker*, det var misjonæren. *Dra til Mosambik*. Og så kom samtidig den tanken: *De narkomane i byen*. Det kom i samme sammenheng, da. Det var en veldig klar tanke som kom til meg. Det var ikke noe jeg så eller noe. Veldig klar tanke.

Så jeg ble jo veldig forundret, da, og fortalte ikke noe til noen, verken til min kone eller noen. Men så fikk jeg nå fortalt det etter hvert, da. Og det var veldig velvilje på det jeg fortalte, da. Det der med at jeg skulle oppsøke Heidi Baker, det hadde sikkert med – Gud hadde sikkert, ville sikkert arbeide med meg før jeg gikk inn i nytt arbeid, fikk riktig holdning og, liksom, ja, en respekt for de som sliter og sånn, fattige.

Så jeg fikk studiepermisjon for å reise til Mosambik. Og så var jeg også på en annen studietur til Ukraina, hvor de har et veldig godt arbeid for rusmisbrukere ut fra en menighet der, en stor menighet. Og så, etter en studietid, så begynte jeg i dette arbeidet. Så det var et kall, kan du si, som jeg fikk.

Han beskriver videre at han har fått et utvidet kall:

Og da når jeg fikk det kallet til å starte menighet, da fikk jeg egentlig et utvidet kall. Og det var at etter en stund så skulle jeg gi menigheten fra meg til andre. Det er jo et lederskap, det er jo ikke bare meg som [...] Og så skulle jeg starte mange Frelseskirker. Så det har vi tatt inn i menigheten. Så det er med i statuttene våre, at vi skal bidra til og inspirere til at det startes Frelseskirker rundt om kring, andre steder.

Rebekka har hatt en annen slags kallsopplevelse enn de andre. Hun er tidligere rusavhengig og har opplevd veien til frelse som et sterkt møte med Gud. Samtidig sier hun at hun opplevde å ha et kall over livet sitt før hun ble kristen:

Og jeg har, jeg har egentlig hatt det kallet til å hjelpe mennesker før jeg ble kristen også, faktisk. Så hadde jeg det kallet over livet mitt. Det var jo derfor jeg valgte å utdanne meg til sosialarbeider. Men så hadde jeg så store problemer selv at jeg klarte ikke å komme i den posisjonen at jeg fikk hjelpe andre sånn som jeg virkelig ønsket fra hjertet mitt, da. Men, men

nå har Jesus gjort et mirakel i mitt indre som gjør at jeg endelig kan være i stand til å hjelpe på den måten som jeg kjenner i hjertet er så viktig for meg å få være med på.

Det Rebekka opplevde som et mirakel gjorde henne i stand til å leve ut kallet, men hun beskriver også hvordan dette var med på å vise henne hvor hun skulle arbeide og engasjere seg:

Og da søkte jeg Gud veldig på hva jeg skal gjøre nå. Og så kom det til meg: Omsorgshuset. Så jeg ble litt sånn: Var det Gud som sa det, eller var det jeg som sa det, og hva skulle jeg gjøre? Og så var jeg borte hos (*lederen på et annet omsorgshus*) og så ba de for meg også, at jeg nå skulle få en visshet om hva jeg skulle velge, da. Og så når jeg da gikk ned, hjem igjen til det huset som jeg bodde i der ute, så – og da visste jeg, da bare visste jeg det var Jesus som hvisket det til meg: «Kan du ikke bare prøve Omsorgshuset i en uke, da?» Og den stemmen var så full av omsorg og kjærlighet. Jeg visste det var for min egen skyld jeg skulle til Omsorgshuset og ikke for Omsorgshuset sin skyld at jeg skulle gjøre en jobb der. Men at det skulle bli bra for meg, da. Så kom jeg her, og bare kjente at det var her jeg skulle være.

Det var her jeg skulle være, og det tror jo vi på. At Gud har et kall for hvert enkelt menneske som er helt spesifikt for deg. Og at jeg da kom på akkurat det rette stedet hvor Han ville ha meg. Og så, hele det året etterpå som gikk da, så gikk jeg og lurte på «valgte jeg rett», sant? Jeg hadde ikke fred på at jeg hadde tatt det rette valget. Men når jeg kom her, da bare «yes, det er her jeg skal være».

Jakob, lederen ved Omsorgshuset, opplevde på samme måte som Rebekka det han beskriver som et kall til tjeneste ved Omsorgshuset. Han beskriver sin opplevelse av dette slik:

Det var et kall over livet mitt. Jeg visste jo det, egentlig. Jeg hadde et hus i bygda. Jeg hadde det for så vidt greit, men jeg kjente veldig ofte at Gud kalte på livet mitt. Og jeg var ikke kristen, sant, jeg levde helt normalt, sant? Det var litt artig, fordi at det var over på andre siden her, og når jeg var på vei ut til gården min da, som jeg overtok i '93 etter mamma, da, så hadde jeg noen sauer der ute. Og så når jeg kjørte utover, jeg kjørte jo hver dag, sant, så jeg var veldig mye sånn... Jeg var alene i bilen, og så begynte Gud å tale til meg. «Jakob, du skulle tatt imot meg nå», sant. Og jeg kjente det der nesten hver dag. Så det ble en veldig sånn byrde på meg da, på en måte. Altså... Og det gikk så langt egentlig at jeg klarte ikke å – jeg klarte ikke å stå imot lengre, for å si det sånn. Sånn var det for meg. Så sa jeg, jeg husker jeg sa liksom, snakket med Ham akkurat sånn som jeg snakker med deg. Det har jeg alltid gjort, det kommer jeg til å fortsette å gjøre. Og så sa jeg det at «Ja men, jeg, jeg... Nå gir jeg resten av livet mitt til deg, nå er jeg... Nå orker jeg ikke mer.» Jeg hadde ikke problemer, jeg hadde ikke, sant, altså ja. Og når jeg kom hjem, da, så ringte jeg opp til naboen, spurte om

han kunne komme nedom og ta en prat med meg. Han var jo kristen, da. Og så bare bekjente jeg det til ham, sånn at jeg lukket dørene bak meg på en måte, sant. Nå er det ikke noen vei tilbake, altså. Da har du bekjent det. Så, så... Og det var faktisk her på andre sida, når jeg så over hit. Og jeg sa sånn barnslig til Gud da, at «Du kunne gjerne gitt meg en jobb der borte, på det der senteret.» For det var mye i avisen om at det senteret skulle starte her i '96-97. Mange ganger sa jeg liksom sånn at ja, hvis jeg hadde en jobb der borte så kunne jeg gjerne blitt kristen, eller sant, altså.

Men den dagen ga jeg livet mitt til Jesus, og jeg ga hele livet mitt til Ham. Og det ble sånn at jeg kjente ganske fort at, at jeg skulle hjelpe mennesker. Så det var jo 8. desember da, i '97, at jeg ga livet mitt til Jesus, og så i 2001 kom jeg inn i den jobben her nede.

Maria, som har brukt store deler av livet sitt på å engasjere seg for de rusavhengige, beskriver ikke sitt engasjement som et kall direkte:

Noen sier «du har et kall», men det som var med meg når jeg begynte i sykepleien, hadde alltid vondt av sånne som ikke kunne gå. Jeg hadde alltid lyst til å hjelpe folk, altså.

Hun beskriver hvordan hun ble mer og mer engasjert i de rusavhengige sin situasjon og hvordan hun har gått mer og mer inn i det:

Jo mer du går inn i det, steg for steg, og opplever hvor vondt mennesker har det eller har hatt det, så får du mer hjerte for dem, sant. Jeg vet ikke det med meg, sier jeg. Liksom at du, du bare inn i det med dem, og det å nå de menneskene her, det er det at først så må du vise at du bryr deg. At du, at du har lyst til å hjelpe dem ut av dette her.

Maria forteller hvordan hun opplever at Gud har satt henne i stand til å gjøre det hun gjør. Akkurat som Peter beskriver hun en nød for andre mennesker, som kommer et sted fra:

Jesus var jo, han snakket om den barmhjertige samaritan, sant. Han, han var jo sånn når han gikk nede på jorden: Hva vil du jeg skal gjøre for deg? Og så ga Han dem synet igjen, så reiste han opp lamme og så gjorde han masse sånne ting. Og han sier sitt ord. Han kan utruste oss hvis vi vil. At dere skal gjøre større gjerninger enn det jeg gjorde, for jeg går til min far, sa han. Han flyttet hjem, han sto opp igjen fra graven, sant. Og hvis vi har tillit til Gud... Jeg har... Jeg blir satt til å gjøre det.

Og dette her å kjenne den nøden for mennesker som har det vondt. Det er uansett om de er på gamlehjem eller vi er på sykehus, sant. De har en nød. Kjenner de der eldre. Stakkars, de er hjelpeløse, de trenger hjelp, sant, en nød som er inni oss. Og den ber jeg Gud skal legge mye mer på meg. For Jesus hadde veldig nød for mennesker. Det var derfor han gjorde alt dette

her, og så at han gråt inderlig når han så utover Jerusalem. Han hadde medynk med menneskene, sant.

Maria mener at Gud setter mennesker til å hjelpe andre. Selv om hun ikke beskriver det hun selv gjør som et kall, så sier hun at hun er blitt satt til å gjøre det, fordi Gud ønsker å bruke menneskene:

Men Han ønsker å bruke oss. Det er akkurat som på Møteplassen, Han ønsker å bruke oss, til og gå og hente de der menneskene og hjelpe dem, sant.

Perspektiver på kall

Flere av informantene sier at de har fått et kall fra Gud. Kallet gir seg utslag på ulike måter. Noen har opplevd å få et direkte kall, andre har opplevd frelsen som så sterk at den har drevet dem inn i det arbeidet de nå driver. Hvorfor er det at informantene har opplevd å få et kall viktig og hva er egentlig et kall? Kallet er i denne konteksten knyttet til religiøse menneskers opplevelse av å få et oppdrag, en mening med det man driver med, en jobb å gjøre eller en mening med det man driver med, og det knyttes til Gud. Oppdraget eller meningen kommer fra høyere makter. Dette kapitlet tar for seg kallsopplevelsene til en del av informantene. Det etterfølges av et kapittel om annen motivasjon. Disse to sees i sammenheng med den overordnede problemstillingen om hva som motiverer informantene til å engasjere seg som frivillige i rusomsorgen. I denne sammenhengen er det interessant å diskutere om kallet kan sees på som en motivasjon i seg selv eller bør sees som en del av et større bilde.

Ikke alle informantene viser til et kall eller en sterk opplevelse av Gud i løpet av intervjuene. De ble heller ikke spurt direkte om de hadde opplevd å få et kall til å arbeide med vanskeligstilte, det ble kun diskutert om de kom inn på det på egenhånd. Det at flere av informantene likevel fortalte om kall og kallsopplevelser er interessant å drøfte i lys av flere ulike teoretiske og teologiske synspunkter.

Det kommer klart frem at informantene beskriver en kallsopplevelse ulikt og hvor personlig denne opplevelsen er. Hos noen beskrives kallet eksplisitt å komme fra Gud, hos andre ligger det mer implisitt, Gud nevnes ikke. I og med at alle informantene tilhører kristne tiltak rettet mot rusavhengige så forstås også de implisitte henvisningene til kall som å komme fra en høyere makt.

Flere av informantene viser til bibelske tekster for å beskrive hvordan de har opplevd det de beskriver som et kall. Beretningen om Moses' kall til å lede israelittene ut av Egypt er en av dem, og den brennende tornebusken nevnes av Peter. I Bibelen fortelles historien om hvordan tornebusken brant for at Moses skulle forstå Guds beskjed til han. Hva Peter mente med at han følte det med tornebusken så sterkt er vanskelig å si, siden han ikke sier eksplisitt hva han mente med at han følte det sterkt, men han drar i hvert fall en linje til Moses' møte med Gud.

Filip beskriver kallet han har fått som en draging, en interesse for svakere stilte mennesker som han ikke kan beskrive på noen annen måte. Han sier ikke eksplisitt at kallet kom fra Gud, men knytter det til Gud og Jesus mens han forteller. Slik jeg forstår hans kallsopplevelse så har dette kallet trukket han i den retningen han har gått i og ledet han til å arbeide med vanskeligstilte både i London og nå i Norge. Han viser til at han lot seg inspirere av Jackie Pullinger, som var misjonær i blant annet Hong Kong. Pullinger omvendte rusavhengige og hjalp de ut av avhengigheten ved hjelp av evangeliet. Også Johannes viser til inspirasjon fra en misjonær, i hans tilfelle Heidi Baker, som blant annet misjonerte i Mosambik, hvor evangeliet ble spredt blant fattige. Både Filip og Johannes sier at de ble inspirert av disse misjonshistoriene, og det kan forstås som at de ble inspirert til å gjøre som disse misjonærene og spre evangeliet blant rusavhengige. Filip sier blant annet at han fikk en realitetsorientering da han kom tilbake til Norge, det kanskje ikke var så enkelt som i bøkene han hadde lest.

Peter og Johannes beskriver kallet som klare tanker som er kommet til dem, som beskjeder som de forstår er fra Gud, som leder dem til det arbeidet eller den oppgaven de nå utfører. Peter synes å ha en slags indre dialog med Gud hvor han opplever å få svar ut fra en følelse av nærvær, Johannes synes å få disse tankene uten å ha stilt spørsmål. Rebekka forklarer at hun hadde det hun beskriver som et kall over livet sitt også før hun tok imot Jesus. Dette kan ha sammenheng med det religiøse språket som er så tydelig når hun snakker om sine opplevelser, at valget hun gjorde om å bli sosialarbeider har fått en ny ramme å bli fortolket innenfor i ettertid. Hun beskriver det uansett som at Jesus har gjort mirakler som siden har gjort henne i stand til å utføre det kallet hun har fått. Hun har også fått kallet som en beskjed når hun har følt seg usikker på retning i livet, som en stemme som hjalp henne til å ta det rette valget for seg. Noe lignende utspiller seg for Jakob, som opplevde at Gud begynte å tale til han gjentatte ganger, fordi kallet først var at Jakob måtte ta imot Gud. Når han hadde

gjort det, kunne han gå videre til å oppfylle kallet om å hjelpe mennesker. Kallet kan altså handle både om å få en retning i livet, men også om å ta imot evangeliet.

Maria beskriver ikke et kall, men hun sier selv at hun «er satt til det» hun gjør. Hun knytter det til nød for andre mennesker og beskriver det i tiknytning til bibelverset i Johannes 14, 12 som sier *Sannelig, sannelig, jeg sier dere: Den som tror på meg, skal også gjøre de gjerningene jeg gjør, ja, enda større gjerninger, for jeg går til Far*. Her forstår jeg Maria som at det er gjerningene hun er satt til å gjøre de samme gjerningene som Jesus. I følge kristen tro spiste Jesus sammen med syndere og tollere, de nederst på rangstigen. Dette har informantene til felles, de beskriver på ulike måter at kallet har satt de til å jobbe med og hjelpe nødstilte mennesker.

Kallsopplevelser har en klar kristen forankring i bibelske tekster og fortellinger. De forteller hvordan mennesker har fått kall fra Gud og beskjed om å gå ut og gjøre noe for andre. Et eksempel som allerede er vist til er Moses' kall. Andre eksempler finner man i historien om Jonah, som flyktet fra kallet han får, eller Saulus omvendelse til Paulus etter at han får et kall fra Gud.⁴ Disse bibelfortellingene har også fått historiske mennesker til å endre livet sitt og utøve oppgaver de mener de har fått fra Gud. Mor Teresa opplevde å bli kallet av Gud til tjeneste for fattige. Frans av Assisi fikk et kall til å hjelpe og lide med de fattige og syke. Hans Nielsen Hauge opplevde at han fikk et kall fra Gud og dette gjorde at han reiste landet rundt og forkynnet, samtidig som han knyttet kallet til et ansvar for å arbeide og virke i verden (Oftestad, Rasmussen og Schumacher, 175f). Kallet hos disse menneskene og fortellingene viser at kallet krevde innsats også for andre mennesker. Forskning knyttet til opplevelser av kall til å gjøre noe for andre er i stor grad gjort innenfor arbeidslivsforskning, med fokus på kall til arbeid. Ryan D. Duffy, professor i psykologi ved University of Florida og Bryan J. Dik, professor i psykologi ved University of Colorado har gjort forskning på kall i yrkeslivet. I den forbindelse har de kommet frem til en tre-leddet definisjon av hva som utgjør et kall, hvilket også gir et tydeligere skille mellom andre motivasjoner i arbeidssammenheng. Selv om deres forskning primært er på jobbrelatert tematikk er definisjonen deres en god og tydelig beskrivelse av hva et kall kan beskrives som. Duffy og Dik oppsummerer definisjonen av kall som en tilnærming til arbeid som reflekterer personens tro på at arbeidet er en sentral del av en større forståelse av mening i livet og denne troen er brukt til å hjelpe andre eller til fellesskapets beste. Påkallelsen kan komme fra flere steder, som fra en høyere makt, en

⁴ Bibelvers: 2 mos,3., Jona, 1., Apg 9, 3-9.

skjebnebestemt følelse, en «perfect fit» eller andre elementer som ikke er utforsket ennå (2013,429).

Det første leddet i definisjonen er oppfatningen av en ytre ordre. Hvis en person føler et kall til en spesiell oppgave så ligger det implisitt en som påkaller. Påkaller kan være en høyere makt, samfunnets behov, familiens behov eller andre eksterne krefter. Det andre leddet er personens mer omfattende følelse av formål i livet, en slags mening med livet. Det tredje leddet er personens ønske om å bruke arbeidet til det beste for samfunnet, gjennom å bruke arbeidet til å hjelpe andre eller bedre samfunnets felles goder (429). Kombinasjonen av ytre påkallelse, mening og prososial motivasjon gir et oversiktlig verktøy når jeg skal se nærmere på informantenes beskrivelse av kallet og hvordan de knytter det til det arbeidet de gjør ute blant rusavhengige.

Det er kun Jakob som har arbeidet blant rusavhengige som yrke eller karriere, mens Rebekka er i en overgangsfase mellom frivillighet og arbeid. Jeg mener likevel at Duffy og Dik sin definisjon kan beskrive noen sider ved kallet til tross for at de fleste har dette arbeidet som en frivillig aktivitet. Å bruke fritiden på å hjelpe de som har minst i samfunnet kan på mange måter indikere en sterkere forpliktelse til å yte hjelp enn hos dem som har det som sitt lønnsarbeid.

Alle informantene knytter kallet til en ytre påkaller på en eller annen måte. Som tidligere bemerket så sier ikke Filip eksplisitt at dragningen kommer fra en påkaller, men han knytter den til kristentroen, Gud og Jesus i sin beskrivelse. Påkallelse kan lett lede tankene mot åpenbaringene, som har en sentral plass i kristen tro. Slik jeg forstår Duffy og Dik trenger ikke påkallelsen komme som en åpenbaring i klassisk forstand. Maria beskriver det heller ikke direkte som et kall, men hun gir tydelig inntrykk av at hun føler at Gud har satt henne til det. Dermed kan påkallelsen også sees i sammenheng med en følelse av mening, slik Duffy og Dik beskriver det i det andre leddet av sin definisjon.

Alle informantene tillegger kallet en dypere mening. Kallet skal oppfylles og det kan de gjøre gjennom å oppfylle Bibelens budskap. Kallet har kommet fra en høyere makt og gitt mening innenfor en kristen forståelsesramme. Videre har den en prososial side, ved at kallet setter dem til å arbeide og hjelpe mennesker. Dette kommer til uttrykk på litt ulike måter. Filip har det han kaller en realistisk tilnærming, som handler om å ta på alvor at han ikke kan hjelpe alle ut av rusen, men han kan gjøre en forskjell der og da og gjøre livet litt lettere for noen som sliter. De andre informantene har et større fokus på å hjelpe

dem ut av rusen gjennom rehabilitering, spesielt ved kristne sentre. Slik kan de hjelpe mennesker fra å være en belastning for samfunnet til å bli en del av et nytt fellesskap. Dette fellesskapet kan være storsamfunnet, men også det kristne fellesskapet av troende. Informantene ser ut til å ha en ytre påkaller, som gir mening til det de gjør, noe som igjen motiverer til en innsats for fellesskapet.

Lillian Jakobsens masteroppgave om forkynnelsens plass i et heldøgntilbud til rusavhengige i regi av Frelsesarmeen kommer også inn på kallet. Hun har blant annet snakket med ansatte om frelsesforkynnelse, deriblant kapellaner som har ansvaret for sjelesørging blant tiltakets brukere. Kapellanene Jakobsen har snakket med, fremhever at de er kalt til oppgaven av Gud og oppdraget er å forkynne budskapet (2011, 38). For kapellanene er det en del av arbeidet, men hun finner ikke den samme referansen hos andre som jobber der. De understreker likevel at det å utføre oppdraget som er kommet gjennom kallet, altså forkynnelsen, ikke kan gjøres uten at mottaker ønsker det. Her levner Jakobsen ingen tvil om hva som er målet med kallet, selv om kallsopplevelsene ikke vies noen plass.

En mer teologisk retning i forskningen på kall er også gjort, men også da med fokus på arbeidet. Utgangspunktet for en del av forskningen er Martin Luthers fokus på kall i arbeidet. Svein Olaf Thorbjørnsen er professor ved det teologiske menighetsfakultet og drøfter luthersk kalletikk i en artikkel i tidsskriftet *Pacem*. Han definerer kalletikk som «en religiøst forankret etikk som er utformet som en lære om kallet, det vil si en lære om hvordan Gud kaller mennesker til ulike oppgaver og roller i familie, samfunn og menighet». Han avgrenser sin definisjon til den lutherske utgaven, slik den ble utformet av Luther selv (2008, 49). Dette gjør han fordi Luther inkluderte alle typer arbeid under sin kallstanke, og knyttet kallet til verdslige yrker og arbeid, slik at også profane oppgaver hadde en religiøst forankret moral og verdi. Thorbjørnsen fremhever hvordan kallet er noe mer enn bare yrkesutøvelsen. Thorbjørnsen beskriver hvordan kallet har noen grunnleggende teologiske forutsetninger. Kallet er å tjene Gud og nesten, og nestekjærligheten skal være norm i alle menneskers kall (56).

Olav Helge Angell har drøftet luthersk kalletikk opp mot en analyse av Max Webers protestantiske etikk, i et forsøk på å se om Webers tanker om protestantisk etikk kan si noe om frivillighet. Han drøfter dette opp mot tre eksempler, hvor han presenterer ulike former for frivillighet. I følge Angell var Luthers kallstanke at Gud hadde satt mennesket til et arbeide, til tjeneste for nesten (52). Kallet er ikke veien til frelsen, det er

opp til Gud og Ham alene (53). Luthers kallstanke om kall til arbeid og familieliv ga det verdslige livet en høyere moralsk verdi. Å bli ved sitt kall var å tjene Gud og samfunnet som helhet (54). Angell sammenligner kalvinistisk og luthersk-protestantisk kallstanke, slik Max Weber også gjør, og trekker paralleller til tradisjonell og mer moderne frivillighet. Den kalvinistiske tanken om kallet som en måte å fremme fellesskapets beste knyttes til den tradisjonelle frivilligheten, hvor den frivillige typisk har et langtidsengasjement og sterk pliktfølelse. Han knytter frivillighet som i større grad er preget av å tjene saken til en mer pietistisk luthersk tanke (58). Her kan man også trekke inn Smarts beskrivelse av religioners verdensbilde. Et verdensbilde regulerer ikke bare hva informantene skal gjøre eller gjør i en gitt situasjon, det er også talende for hvorfor de gjør det og ikke minst hva de ikke gjør. I Smarts teori om verdensbilde blir alle handlinger knyttet til religionens dimensjoner. Selv om informantene ikke har arbeidet for rusavhengige som yrke, faller deres handlinger inn under de profane handlinger og roller som ifølge denne fremstillingen av Weber og luthersk kallsetikk gir det en høy moralsk verdi og er en tjeneste for Gud.

Angells sammenligning med Weber kan sammenlignes med arbeidslivsforskningen på kall, hvor kallet til et embete er forsket på, slik Duffy og Dik får frem. Både Angell og Thorbjørnsen konsentrerer seg om den lutherske kallstanken og etikken, men drøfter i mindre grad hvordan kallet oppleves for den enkelte. Det informantene har til felles er en betraktelig mer personlig opplevelse av kallet, hvor det kommer fra Gud, spesielt og personlig til dem, eller som Thorbjørnsen sier, en oppgave gitt av Gud. Kallet er en subjektiv opplevelse, som ikke kan oppsummeres med Weber eller Angell sin drøfting av Luther. Det er sammenheng med den lutherske tanken om kall til arbeidet man gjør, men selve opplevelsene til informantene har mer til felles med åpenbaringer i hellige tekster, hvor en høyere makt gir utvalgte mennesker utvalgte oppgaver. Samtidig ligger det en grunntanke i Luthers kallsetikk om å tjene sin neste, til det beste for samfunnet. Denne tanken ligger også i de kallene som informantene opplever å ha fått, de skal gjøre det bedre for de som har det verst.

Betydningen av kall og religion i arbeid kan også variere. I en masteroppgave i sosiologi om motivasjonen hos ansatte i Frelsesarmeen og Kirkens bymisjon, har Stian Johansen funnet at den religiøse forankringen har liten plass i motivasjonen til de ansatte. Han sier innledningsvis at «funnene viser at det er lite eller ingenting som tyder på at organisasjonenes religiøse profiler er en del av arbeidernes hverdag» (2014, IV). Den eneste som beskriver en kristen motivasjon i dette arbeidet er presten han har snakket med, som

mente at det er en kristen grunnverdi å drive diakonalt arbeid (59). Ingen av informantene knytter arbeidet til et kall, eller annen religiøs forankring. Dette mener Johansen kan ha med profesjonalisering av tiltakene å gjøre (79).

All den tid de har valgt å fortelle meg om en kallsopplevelse, og de knytter kallet de har fått til den aktiviteten de driver rettet mot rusavhengige, er det rom for å påstå at kallet virker som en overordnet motivasjonsfaktor for de informantene som har beskrevet å ha opplevd å få et kall. Kallet har ledet dem til å drive med det de gjør, eller er en viktig del av den normative virkelighetsbeskrivelsen til informantene. Kallet forklarer hvorfor de endte opp med å engasjere seg i arbeid i rusomsorgen, hvorfor de fortsetter og hvorfor forpliktelsen til arbeidet eller aktiviteten er som den er. Innenfor en kristen forståelseshorisont er kallet som et oppdrag fra Gud en viktig måte å beskrive et forhold til Gud på. Man er gitt tillit av Gud til å gjøre hans gjerninger på jorden og være hans disipler. Hvis formålet for informantene er å oppfylle det kallet de har fått gjennom de aktivitetene de er med på, kan kallet ha betydning utover andre personlige motivasjoner eller ytre påvirkninger som ikke har noe med religion å gjøre.

Videre rød tråd

I denne første analysen har jeg vist hvordan flere av informantene beskriver å ha hatt en kallsopplevelse i tilknytning til det arbeidet de gjør blant rusavhengige. Kallet ser ut til å gi arbeidet en annerledes forankring enn annen motivasjon gjør, fordi kallet de beskriver forstås av dem som at det er en høyere makt som står bak. Dermed blir annen motivasjon de har preget av at de forklarer engasjementet sitt i lys av kallet. Videre i neste del skal jeg belyse hva informantene beskriver som motivasjon og drivkraft for den innsatsen de gjør. Her vil også de informantene som ikke har knyttet et kall til aktiviteten komme til orde.

2.2 Motivasjon og drivkraft

«Hvis jeg måtte dø for å berge, så skulle jeg gjort det»

Informantene beskriver ulike grunner til at de har valgt å bruke enten fritid eller yrkeslivet sitt på arbeid blant rusavhengige. Det som er klart er at de informantene som sier at de har fått et

kall fra Gud beskriver motivasjonen og drivkraften som en forlengelse av kallet. De informantene som ikke beskriver noe kall forklarer motivasjonen ut fra personlige ønsker om å bidra, gjøre en forskjell og være et medmenneske. Denne motivasjonen kan også sees i lys av et kristent verdisyn, hvor det å være medmenneske og bry seg er en del av den kristne grunntanken. Hvordan de beskriver sin motivasjon og drivkraft presenteres i dette kapitlet.

Filip beskriver en motivasjon som både handler om kallet, men også i det å få gjøre noe for andre mennesker:

For min del er det jo det å vise omsorg til folk. Og vise at man bryr seg, gjøre noe veldig praktisk konkret, gi mat, tilby en prat, sant altså, det å kunne være der for folk. At du må lytte til folk og bry deg og ja --- at det er egentlig det det handler om for min del.

Filip snakket også en del om anerkjennelse for det de gjør. Anerkjennelse av innsatsen kan også være en motivasjonsfaktor.

Det jo gøy å se når folk klarer seg og det er kjekt når folk virkelig takker deg og—litt den der anerkjennelsen hvis folk kan navnet ditt for eksempel. Det er en veldig stor form for anerkjennelse i miljøet. Men hvis de husker navnet så er det litt sånn «eyy», da blir det litt sånn, da blir det gøy, for det—da viser det at du har hatt noe å si, i livet deres. Så den, den lever jeg lenge på, hvis noen kan navnet mitt.

Han viste også til et spesifikt bibel-vers, som grunnlag for sin motivasjon:

[...] Det er et vers som, skal se om jeg kan det til og med nå. Matteus 25, 35 -40. Det må du lese.

Dette er jo på en måte en motivasjon. Tenker jeg, for kristne. Til å faktisk drive med det en driver med. *Så skal kongen si til dem på sin høyre side: «Kom hit, dere som er velsignet av min Far, og ta i arv det riket som er gjort i stand for dere fra verdens grunnvoll ble lagt. For jeg var sulten, og dere ga meg mat; jeg var tørst, og dere ga meg drikke; jeg var fremmed, og dere tok imot meg; jeg var naken, og dere kledde meg; jeg var syk, og dere så til meg; jeg var i fengsel, og dere besøkte meg.» Da skal de rettferdige svare: «Herre, når så vi deg sulten og ga deg mat, eller tørst og ga deg drikke? Når så vi deg fremmed og tok imot deg, eller naken og kledde deg? Når så vi deg syk eller i fengsel og kom til deg?» Og kongen skal svare dem: «Sannelig, jeg sier dere: Det dere gjorde mot én av disse mine minste søsken, har dere gjort mot meg».* For meg er det i hvert fall en kjempemotivasjon.

Han viser igjen til handlingene fremfor bare ord:

Enkelt og greit, bare *do it*. I hvert fall, jeg syns det er det som er fantastisk med det verset at det vi gjør, hvis du tenker at, nå er det Jesus jeg gir den matpakken til, nå gjør jeg dette som om jeg skulle behandle Jesus, altså.

Tenk deg da, hvordan ville du behandlet Jesus hvis han var her? Og da tenker jeg, hvis det er han som jeg tror på og han som jeg er glad i, jo da ville jeg jo ha behandlet ham som en konge sant. Da ville du gjort alt for han som du kunne. Og det tror jeg er en motivasjon i det der å se Jesus i alle. Se det gode i alle. Å være som Jesus mot andre. Ja. Den er ofte en sånn tanke jeg har liksom, og det å være som Jesus mot andre og det å se Jesus i andre mennesker.

Peter begynte å engasjere seg i Kafeen etter en rekke sammenfallende hendelser:

Grunnen til at jeg kom til Kafeen var egentlig datteren min som på det tidspunktet gikk på videregående og de hadde valgfag der de skulle intervju noen (rusavhengige) i byen og hun begynte da å vise interesse for det her. Og midt oppi dette var det en ung jente på femten år som het NN som døde i overdose, og det var en som var i vennekretsen til venner av min datter. Så derfor så ble dette veldig aktuelt for oss, så jeg oppsøkte han som jeg visste jobbet med Kafeen og kona og jeg begynte da å jobbe der, sånn cirka i 2010.

På spørsmål om hva som er oppdraget med arbeidet de driver på Kafeen kommer han også innpå hva som er hans motivasjon og drivkraft for det han driver med. Han knytter det delvis opp til kallsopplevelsen han selv har hatt og delvis til det han opplever er mandatet fra Gud:

Det er noe av det jeg har sagt her at du møter Gud og du får en --- blir besmittet av Guds medynk, Guds kjærlighet for den enkelte.

Og Gud sa også det at *jeg har sett mitt folks nød og hørt deres rop der de lider*. [...] Når du har hørt skrikene og du har sett nøden i de som har de største behovene da blir du berørt av det samme. Du trenger ikke være kristen for å oppleve det, langt der ifra.

Men det er det Gud bruker i oss, han bruker den, den nøden som gir i oss, for at vi skal gå ut. Det samme skjedde jo gjennom Jesus. Jesus og frelsen står jo sentralt i budskapet hele veien og er det som setter mennesket fri og så videre. Og dåpen for eksempel, som følger mange av dem i rehabilitering, som opplever veldig sterkt det, for da får de bokstavelig talt lagt av seg det gamle og så bli vasket vekk og så gå videre. Så det er sterke, sterke middel. Det står om Jesus og at han hadde inderlig medynk for folket. Det er det samme. De ordene som brukes der, det handler mer om de begrepene, som at du kjenner at det verker i de indre organene, så det det er det som er, det er det som er drivkraften. Når man får møte Gud og kjenne at Guds hjerte for de menneskene her.

Jeg husker jeg skrev et dikt og det begynte sånn: *Gud roper med gråtkvalt stemme. Hvor er du mitt barn, jeg kan ikke glemme*. Og så videre sånn. Og det er på det nivået altså.

Johannes knytter også motivasjonen og drivkraften bak det han gjør til kallet han fikk:

Jeg synes det er meningsfullt. Det, når du får et kall, og du vet at dette er noe du skal, så får du også en glede og motivasjon til det.

Han beskriver også hvordan arbeidet med å hjelpe rusmisbrukere ut av avhengigheten er en viktig motivasjon:

Målsetningen er å møte rusmisbrukere med kjærighet og omsorg. Og med Guds ord. Men det er jo også en tydelig motivering mot å gi de tilbud om å komme inn på rehabilitering. Så det er jo sånn at de kan komme ut av rusmisbruket. Det er håp for alle, og jeg tror alle kan lykkes med det hvis de bare går inn i det. Og, jeg regner også med at når vi har Jesus, så har vi Jesus i tillegg til det som andre har.

Markus beskriver hvordan frelsen og kallet har gitt betydning for ham i det arbeidet han nå driver med og hvorfor han nå vil fortsette å jobbe for Omsorgshuset:

Og så har jo jeg fått en nød i mitt hjerte for å hjelpe mennesker som er der som jeg var. Det er derfor jeg har begynt å jobbe med dette her og ønsker å fortsette med dette fremover, fordi at jeg føler at jeg kan være med å gjøre en forskjell siden jeg har vært der selv. Jeg føler at jeg kan utgjøre en forskjell sånn sant, at jeg kan være en historie som folk kan få inspirasjon av, til å komme seg ut av mange års rusavhengighet. Og så er det også noe med denne mannen Jesus som gjør at jeg klarer liksom ikke helt å slutte å snakke om han. Derfor så ønsker jeg at andre mennesker også skal få komme inn i det som har med han å gjøre og det han kan gjøre og utrette i ditt liv da.

Og jeg kan si deg det at jeg har vært mange ganger inne i rusmiljøet i byen etter at jeg på mange måter var ferdig behandlet her da og jeg kjenner ingen tiltrekning til det lengre. Det er helt løst hvis jeg kan bruke det uttrykket. Og jeg har ingen problemer med å gå rundt der og vitne om mitt liv.

Han beskriver også hvordan han mener at grunntanken ved Omsorgshuset er viktig for ham og for de som kommer dit, som en motsetning til ikke-kristne tilbud:

Mens et sånt tilbud som dette her, her er vi fortsatt på det at man vil avruse mennesket, man vil at mennesket skal få tilbake verdigheten. At mennesket skal få kunne komme tilbake til et normalt liv, og så er man mann så ønsker man at de skal få seg en kone og stifte familie og er man kvinne så ønsker man at den kvinnen skal få seg en mann og stifte familie sant.

I intervjuet med Rebekka kom vi ikke inn på videre motivasjon for hvorfor hun har valgt å engasjere seg som frivillig og arbeider ved Omsorgshuset, men i forlengelsen av fortellingen

om kallet hun har fått fortalte Rebekka litt om hva hun tror at hun kan bidra med og hvordan hun kan spille en rolle for andre:

Og at da alle problemene som jeg har gått igjennom, alle vanskelighetene, sant, de har vært verdt noe, fordi at jeg har kommet igjennom dem. Og jeg kan gi det videre til andre, sant, håpet om det.

Jakob er lederen ved Omsorgshuset og dermed heltidsansatt. På spørsmål om det er en jobb eller en livsstil svarer han:

For meg er det begge deler [...] Så jeg har, ja, jeg tror jeg kan si at jeg jobber sikkert 70 timer i uka. Det tror jeg nok at jeg gjør. Så det blir en, det blir en livsstil og en jobb. Det står så fint når jeg har laget til på vaktlistene mine at jeg skal ha fri hver mandag: Har aldri fri om mandagen. Haha. I dag er det mandag forresten, sant.

Jeg spurte også Jakob om hva det betydde for han å få jobbe med rusavhengige på Omsorgshuset:

Det betyr nesten hele livet mitt det [...] Du skal ha, du skal ha styrke for å stå i denne jobben her, det skal du ha. Men det har jeg fått. Jeg har nok sikkert noe med meg fra min fødsel og gener alt dette her da, sant, så men jeg kjenner også at jeg har fått krefter i fra Gud, altså, til å holde ut.

Maria forteller at Møteplassen startet opp som en bønnegruppe, spesielt for de menneskene hun hadde hjulpet hjemme hos seg selv. Hun gikk til pastoren i menigheten og sa at de burde få seg et hus eller sted der de rusavhengige kunne komme inn. Nå har Møteplassen eksistert i over 25 år. Maria fortalte mye uoppfordret gjennom intervjuet, og hun fortalte om egen motivasjon og drivkraft i forbindelse med fortellinger om ulike mennesker hun hadde møtt opp gjennom årene. Hun snakket blant annet om Jesus som ikke dømmer noen og knytter det til at hun opplever å få så mange klemmer og kjærighet fra de rusavhengige, mer enn hun får fra noen andre:

For Jesus sa jo det i sitt ord (...) «Kom til meg, du som strever tungt å bære, jeg skal gi deg hvile», sier han. Masse sånt i Guds ord, sant. Og det jeg ønsker mest, at Jesus skal være mitt forbilde. For når jeg leser uti fra Guds ord om Jesus når han gikk nede på jorden, så gikk han bare kun og hjalp de som var langt nede. [...] Og da står det om hun synderinnen som kom til Jesus og de der andre, og hun kom inn og «å, skulle han være der med henne?»⁵, og det var bare helt forferdelig og alt. Og sa Jesus til henne det: «Er det noen som har fordømt deg? Nei. Heller ikke jeg fordømmer deg. Gå bort og synd ikke mer.» Og hun der, som vasket Jesus med tårene sine, og tørket beina hans med håret sitt. Altså, ingen andre har gjort det enn henne. Vet du, jeg klarer nesten ikke fortelle det. Jeg synes det er så fantastisk med Jesus. Og han gjør ikke forskjell på

⁵ Johannes 8, 2-11.

noen, uansett. Og det jeg sier: De skal vite at Jesus, han fordømmer deg ikke om du går ut til et senter eller du faller utpå igjen, så er han like glad i deg. Og alle er like store syndere Gud om vi er nå sånn eller sånn.

Maria fortalte også litt om hvor mye det betyr for henne å få lov til å drive med det arbeidet hun gjør:

Det at de kjenner at de er velkommen, at vi bryr oss, møter kjærighet og omsorg. Gud, jeg skulle gitt så mye mer kjærighet til de der menneskene, altså. Av og til så har jeg lyst nesten, hvis jeg hadde, hvis jeg måtte dø for å berge, så skulle jeg gjort det, virkelig. Sånn kjenner jeg det på kroppen min. virkelig, altså. Jeg har lyst til å satse.

Avslutningsvis oppsummerte Maria sin motivasjon og drivkraft slik:

Ja, og så må vi leve i håp, være tålmodige, sant, sånn som de sier: «Ennå er det håp». Altså, det er mange ting der som å være tålmodig, sant. Jeg hadde pasienter der nede som jeg trodde hadde lukket øynene for siste gang, og de holdt på og holdt på, og kom seg, sant. Altså, det, det er lavterskel målrettet arbeid. Jeg vet ikke om jeg kunne vært med i det som kommunen holder på med. Jeg vil se forandring, jeg vil. Ja. Men det er meg, da.

Ester og Lukas var noen av de informantene som ikke knyttet et kall til hvorfor de har engasjert seg i rusomsorgen. Innledningsvis i intervjuet, på spørsmål om hva de driver med i Utegruppen svarer Lukas at målet er:

Å være der, egentlig, prøve å være et lite lys i hverdagen. Fokuset er vel hovedsakelig på det, den kjærigheten, og at de skal kunne bidra positivt i hverdagen.

På spørsmål om hva han mente med det å være et lys i verden svarer Lukas:

Det blir vel egentlig bare å gjøre. Gjøre en bedre verden. Å føre litt, altså, godhet, om jeg skal si det sånn, da. For det er ofte sånn at gode ting avler bedre ting, og vonde ting avler som regel vondt. Men hvis en da kan gi litt motvekt, at de kan bli møtt som mennesker.

Lukas hadde ikke vært med i Utegruppen så lenge, han ble delaktig i gruppens aktiviteter ikke mange ukene før jeg snakket med ham. Jeg spurte ham om hva som var hans motivasjon for å bli med i gruppen, og hva som gjør aktiviteten givende:

Til å begynne med så var det bare at jeg trengtes der, og da gjorde jeg det. Det, jeg har vel egentlig sånn generelt den holdningen. Det er litt sånn pliktholdning. Ja, det var vel egentlig bare det som gjorde at jeg endte opp der. Men nå, ja, hva skal jeg si? Ser jo verdien av det, når en først er der. Så det, det blir jo, en blir jo motivert av det også, etter hvert. Men opprinnelig så var det bare det at de snakket om at de trengte mannfolk der, og da – okei, da går jeg der.

(Lien: Hva er verdien nå da?) Det virker som om de er veldig glad for at de kan bli møtt som mennesker, om jeg skal sier det sånn. At det er---det er jo varierende. Det er jo ikke alle som synes at det så viktig at vi er der, mens det er andre som kan sette veldig stor pris på å kunne ha noen å prate med. Sånne ting, det er vel en ganske stor verdi, å kunne bidra til noe sånt.

Og så er det jo sosialt, og. Det er vel ofte sånn at en begynner i tjenester enten av, litt sånn pliktig eller sånne ting, men óg fordi det blir en sosial *gathering*. Ja, det er den måten en blir kjent med folk på ofte, i menigheter. Og det, så det har vel og den betydningen at det er veldig hyggelig sosial økt med dem i gruppa. Så, om vi ikke treffer, om ingen har lyst til å prate med oss den ene dagen eller andre så er det greit nok, då kan vi prate med hverandre. Så det blir jo uansett en hyggelig aften. Så det er litt sånt også, så det er ganske kjekt.

Ester fikk også spørsmål om hva som er målet med aktiviteten de har i Utegruppen og hun oppsummerte det ganske kort og godt:

Målet er vel bare å være et medmenneske. Det er ihvertfall i hovedsak min motivasjon for det da.

Hun utdypet sin motivasjon og drivkraft videre på et spørsmål om hvorfor hun hadde valgt å gå inn i Utegruppen som frivillig:

Jeg hadde en venninne som har vært med et eller to år før (...) jeg hadde hørt litt informasjon fra hun om hva de holdt på med og sånne ting. Men så syns jeg det var litt sånn , okei, hvis jeg skal så må jeg gjøre det nå liksom , så ble jeg med og angrer jo ikke på det, fordi det gir, det gir meg veldig masse i forhold til det å lære om andre mennesker og møte mennesker i en totalt annen livssituasjon enn deg sjøl og får litt andre perspektiver på ting og ja, pluss at vi og, som gruppe. Det er jo klart at det og blir et fellesskap oppi det hele, sant. Det er jo og en motivasjon, altså møte kjekke folk der, at vi går ut sammen liksom.

(Lien: Hva motiverer deg til å fortsette?) Det er de der samtalene, ja det å få lov til å være med å bidra da. Til å gi noe, til å, ja. Gjøre noe så enkelt da, egentlig på mange måter som likevel kan bety veldig mye for andre mennesker.

Perspektiver på motivasjon og drivkraft

De fleste av informantene kommer inn på motivasjon og drivkraft som kan knyttes til en religiøs fortolkningshorisont. Det benyttes tidvis et religiøst språk for å beskrive hva det betyr for den enkelte å drive med det de gjør og om hvorfor de gjør det. Hva fremholder så informantene som de viktigste faktorene for deres aktivitet?

Det første som peker seg ut med måten flere av informantene snakker om drivkraft og motivasjon på er de helt tydelige referansene til bibelske vers og bud. Først vil jeg ta for meg noen av de elementene de snakker om og så prøve å trekke ut noen hovedbegrep som jeg tror er viktige. Noen av disse elementene vil først bli diskutert med utgangspunkt i hvordan en del kristne troselementer kan forstås.

Filip knytter drivkraften direkte til et bibelvers i Matteus 25, 31 om dommen, hvor Jesus taler om hvordan man skal behandle mennesker rundt seg. Filip ser det i sammenheng med hvordan han ville behandlet Jesus om han traff ham på gaten, og sier at han forsøker å se for seg at det er Jesus han hjelper når han møter rusavhengige på gaten. Åge Schanke, høgskolelektor og KRL-lærer ved Høgskolen i Oslo, knytter verset om dommen til det store kraftsentrum i kristendommen, frelsen eller fortapelsen. Kriteriene for frelse er ikke bare de gode gjerningene man gjør, men hvem man gjør dem mot. Man skal gjøre de gode handlingene mot de svakeste i samfunnet og man skal behandle dem som om de var Jesus selv (Schanke, 2006,88). Filip bruker verset som motivasjon til å hjelpe nødstilte og kriminelle, og han knytter det helt spesifikt til ønsket om å behandle de som om det var Jesus som tok imot hans hjelp. Derfor kan motivasjonen for handlingene også handle om evig frelse, gjennom bevissthet rundt egne handlinger. Peter knytter også sin drivkraft til Bibelen og til verset om Moses som får et kall fra Gud gjennom den brennende tornebusken. Han snakker om å bli besmittet av Guds medynk for folket. Både Filip og Peter knytter sin drivkraft til bibelvers som skal etterleves og settes ut i live gjennom de menneskene som tror på det. Gud lider med menneskene og ved å åpne seg for dette kan man bøte på smerten gjennom å utføre Guds gode gjerninger på jorden.

Johannes knytter drivkraften til kallet, som har satt ham til å gjøre det han gjør. Han kaller det en motivasjon i seg selv. Som forrige kapittel viste, føler Johannes at kallet er dypt forankret hos Gud og det har ledet han til å jobbe med rusavhengige. Markus beskriver det som at han har fått en nød for mennesker. Han har fått styrke gjennom troen på Jesus til å oppsøke mennesker som er rusavhengige og fortelle om hva han har opplevd, fordi han ønsker at andre skal få ta del i det på samme måte som ham. Rebekka knytter det på samme måte til håp, at hennes historie, om hvordan hun kom seg ut av rusen ved hjelp av Jesus, kan gi håp til andre mennesker i samme situasjon. For Jakob er det både en jobb, men også en sterk tro på at Gud kan utgjøre en forskjell, og dette gir ham motivasjon og krefter til å gjøre jobben. Maria er tydelig på at hun har Jesus og hans gjerninger på jorden som forbilde for det hun gjør, og det er tydelig at det er det som gir henne inspirasjon og styrke til å fortsette. Lukas har flere

ulike innfallsvinkler, men han snakker blant annet om kjærlighet som drivkraft, noe som jo står sentralt i kristendommens budskap. Ester snakker om å være medmenneske, og det kan også knyttes til kjærlighet som stikkord.

Fellesnevnerne for informantenes beskrivelse av motivasjon er betydningen av Gud og Jesus i det de gjør, som inspirasjon, og som motivasjon til å utføre handlinger. Det er tydelig at de forankrer drivkraften innenfor en kristen forståelsesramme. Dette kommer frem gjennom informantenes uttrykk for Jesus som forbilde, ønsket om å være et medmenneske og å vise kjærlighet gjennom handlinger. Også når Lukas snakker om å være et lys i hverdagen for andre, har det en religiøs forankring. Medmenneskelighet og kjærlighet er nok ikke bare kristne verdier, men innenfor konteksten av hva informantene snakker om har også disse begrepene en klar kristen verdiforankring.

Øyvind Foss, teolog og førsteamanuensis ved Universitetet i Stavanger, har blant annet forsket på etikk og diakoni. I boken *Omsorgsetikk, søkelys på omsorgens motivasjon* går Foss i dybden på hvordan kristne verdier kan komme til uttrykk gjennom omsorg og hva, om noe, som skiller kristen og humanistisk omsorg fra hverandre. Diakoni er kirkens utadrettede tjeneste mot mennesker i nød (2008,9). For Foss må diakoni være en materialisering av den kristne tro (2008,37). Selv om informantene ikke knytter sitt arbeid direkte til diakoni, tolker jeg dem dithen at mye av motivasjonen deres handler om nettopp dette, å materialisere den kristne troen de har. Kjell Nordstokke, professor ved Diakonhjemmets Høgskole, beskriver diakoni som forankret i organisert arbeid. I følge Nordstokke handler ikke diakoni om «en selvpålagt tjeneste ut fra etiske eller fromme krav eller ved at fattige eller syke forårsaker den». Nordstokke understreker at denne forståelsen av diakoni må knyttes til at det alltid er en oppdragsgiver, «en herre som kaller til tjeneste» (Nordstokke 2002, 14). Slik mener han at diakonien er knyttet til kirken, som organisator og oppdragsutfører (2002, 16). Foss er ikke enig i at diakonien må knyttes til et embetsmessig guddommelig oppdrag, da diakoniens barmhjertighetstanke kan ha flere betydninger (2008, 40). Informantenes aktivitet er ikke nødvendigvis knyttet til den kirkelige forståelsen av diakoni, men selve aktiviteten er i stor grad knyttet til eller springer ut fra en menighet, og kan slik sett sees på som en del av menighetenes diakoniarbeid. Det interessante i det Foss fremhever om forståelsen av diakoni er enkeltmenneskets betydning i diakonalt arbeid, som jo er forstått som arbeid for vanskeligstilte. Informantene snakker ikke om diakoni, men de beskriver at de har sett nøden hos andre mennesker, noe som får dem til å handle. Slik blir i hvert fall informantenes ønske om å hjelpe andre utløst av møtet med nødstilte mennesker, og dette ønsket kan knyttes til

diakonien som tradisjon, hvor den kristne grunntanken om omsorg og solidaritet blant annet var forankret i kirkens arbeid blant fattige og syke. Informantenes motivasjon springer blant annet ut fra et behov som eksisterer, det er menneskene de møter som trigger ønsket om å være et medmenneske, ta vare på de fattige og nødstilte og møte dem med kristen medmenneskelighet og omsorg. Møtet med menneskene, gjennom menighetenes diakonale aktivitet blir en personlig motivasjon til å fortsette å utøve aktivitet og gi uttrykk for kristen barmhjertighet.

Det eksisterer en del forskning som klassifiserer motiver for frivillig arbeid, og som sier noe om hva folk som bruker av tiden sin til frivillig innsats for andre vektlegger som viktig i den forbindelse. Foruten Jakob er alle informantene i større eller mindre grad tilknyttet aktivitetene som presenteres på frivillig basis. Markus og Rebekka har vært frivillige medarbeidere ved Omsorgshuset, men er på vei over i vanlige stillinger. Resten bruker fritiden sin på aktivitetene. Derfor kan det være interessant å se på hva forskning om frivillighet sier, som kan være aktuelt å diskutere her. Jeg vil presentere noe av denne forskningen, ikke fordi den direkte diskuterer hvilken plass eller betydning religiøse motiver har for den frivillige innsatsen, men fordi den sier noe om hvordan man kan se på motivasjon mer generelt. I den forbindelse kan man drøfte om det informantene forteller om egen motivasjon har klangbunn i noen av de kategoriene som jeg her presenterer.

Ulla Habermann, tidligere forsker ved Københavns Universitet og Syddansk Universitet avla sin doktorgradsavhandling om motiver for frivillighet. Hun mener at årsaken til at mennesker går inn i frivillig arbeid er sammensatt av ytre anledninger og indre motiv, som veves sammen. Ytre anledninger kan være strukturell, personlig eller at man ble oppfordret av andre utenfra. Hun definerer motiv som «den *indre* (men ikke ubevisste) beveggrunn til deltakelse i frivillig arbeid»⁶ (2007,41). Hennes arbeid handler om motiver til frivillig arbeid, fremskaffet gjennom spørreundersøkelser. Habermann skiller mellom åtte dimensjoner av motiver, herunder sak, læring, verdier, identitet, kameratskap, sosiale forventninger, innflytelse og karriere (196). Habermanns funn er basert på undersøkelser blant mennesker som er tilknyttet frivillig idrett, helseorganisasjoner (kreftsaken) og sosiale organisasjoner. Hun finner at verdimotiver og saksmotiver scorer høyest av motivene (201).

Disse dimensjonene korresponderer med annen lignende forskning på motiver for frivillig deltagelse, som for eksempel Håkon Lorentzen og Jon Rogstad, som har forsket på

⁶ Forfatterens eget kursiv

frivillighet med et samfunnsvitenskapelig blikk og skrevet rapporten «Hvorfor frivillig? Begrunnelser for frivillig arbeid». Der undersøkes motivasjon for frivillig innsats med utgangspunkt i materiale samlet inn fra frivillighetsentraler. Disse sentralene er drevet av kommunene, ideelle organisasjoner eller religiøse aktører. Lorentzen og Rogstad kategoriserer funnene slik:

1. Verdibegrunnelser – såkalte ideelle motiver som kan knyttes til religiøs overbevisning, humanitære idealer, etiske forpliktelser eller lignende, og knyttes til uselviskhet og uegennyttige normer.
2. Læringsbegrunnelser – lære mer om seg selv, organisasjonen eller andre
3. Selvaktelsesbegrunnelser – den enkeltes vektlegging av at innsatsen kan styrke eget selvbilde og sosiale tilhørighet
4. Sosiale forventninger – motivert gjennom påvirkning av sosialt nettverk, som har skapt forventninger til den enkelte
5. Arbeidsmarkedsbegrunnelser – den frivillige kan få fordeler på arbeidsmarkedet eller i utdanningssystemet (1998, s. 39-49)

Også Lorentzen og Rogstad finner at verdibegrunnelser rangerer høyest (64). Disse dimensjonene kan sees i sammenheng med en inndeling av motiver i normative, instrumentelle og strukturelle begrunnelser, hvor sak og verdier her korresponderer med normative dimensjoner som solidaritet, altruisme, tro og overbevisning. Læring, kameratskap, sosiale forventninger, innflytelse og karriere kan sees på som instrumentelle dimensjoner. Strukturelle dimensjoner er beskrevet som dimensjoner utenfra, som kulturelle og sosiopolitiske betingelser (Habermann, 2007, 64).

Habermanns motiver som sak, verdier og identitet, og Lorentzen og Rogstad sin dimensjon om verdibegrunnelser finner man tydelig igjen hos flere av informantene sine begrunnelser. De fleste begrunner motivasjonen sin utfra en verdidimensjon, som handler om å være medmenneske, se nøden hos andre og gjøre noe med det, vise omsorg for andre og vise Guds kjærlighet. Dette er normative eller saksorienterte motiver, som fremkommer gjennom informantenes fokus på en form for indre motivasjon eller drivkraft, som ytrer deres verdier og overbevisning. Det kan også begrunnes med Lorentzen og Rogstads verdidimensjon, som blant annet knytter verdiene til religiøse motiver.

Kristin Müller-Nilssen har blant annet forsket på frivilliges motivasjon i sin masteroppgave. Hun har intervjuet frivillige ved et tiltak drevet av Kirkens bymisjon, og

deriblant spurt de om hva som motiverer dem til frivillig innsats. Hennes funn ligger tett på verdidimensjonen til Lorentzen og Rogstad og Habermanns verdimotiv. Müller-Nilssen finner blant annet at de vektlegger frivillighet som verdifullt for seg selv og andre, og at det å gjøre noe som har betydning for andre gir stort utbytte for motivasjon (2012, 34). Det som er interessant er at de frivillige tilknyttet Kirkens bymisjon, som Müller-Nilssen har intervjuet, i liten grad vektlegger det kristne budskapet. Religionsdimensjonen virker ikke til å ha samme betydning her som for informantene mine. Dette stemmer overens med funnene som Stian Johansen gjorde i sin masteroppgave, hvor den religiøse forankringen ikke ble fremhevet som en motivasjon. Müller-Nilssen og Johansens funn står i kontrast til motivasjonen hos mine informanter, som knytter motivasjon sterkt til religion.

Det er informantene fra Utegruppen som først og fremst trekker frem andre dimensjoner som ikke i like stor grad knyttes til den verdiladede religiøse dimensjonen. Lukas og Ester trekker frem det sosiale, at det er et godt sosialt nettverk. Denne begrunnelsen finner vi igjen hos Habermanns beskrivelse av motiv og i Lorentzen og Rogstads dimensjoner. Ester og Peter beskriver også motivasjon som sosiale forventninger, de er kommet til aktivitetene gjennom påvirkning fra andre rundt dem. Om de videre verdibegrunnelsene deres for deltakelsen kom i etterkant av de var blitt aktive deltakere eller om de hadde fått dem med seg fra starten, kommer ikke frem.

Kategoriseringene som Habermann, Lorentzen og Rogstad har presentert, passer godt på informantenes beskrivelser av motivasjon, selv om det er kategorier som ikke kommer frem som betydningsfulle. For eksempel er det ingen av informantene som kommer inn på instrumentelle begrunnelser som arbeidserfaring. De kommer heller ikke inn på selvaktelsesbegrunnelser direkte. Det kan likevel hevdes at Lukas' pliktholdning til det å stille opp, Filips poeng om annerkjennelse i miljøet, eller Lukas' og Esters fokus på det sosiale nok kan sees i lys av selvaktelse. Heller ikke Habermanns kategori av strukturelle begrunnelser synes å komme særlig frem.

Max Webers handlingskategorier kan benyttes som overordnet inndeling av motivasjonen til informantene, hvor de verdiladede begrunnelsene kan knyttes til verdirasjonelle handlinger, samtidig som motivasjonen har som mål å bringe et kristent budskap til mottakerne eller hjelpe dem inn i kristen rehabilitering, og dermed har de et formål utover det rent verdimessige. Handlingsteorien til Weber vil bli benyttet ytterligere i et senere kapittel hvor informantene snakker om handlingene sin verdi, hvor det kommer frem at handlingene er en motivasjon i seg selv.

Videre rød tråd

Her har jeg presentert hvordan informantene beskriver motivasjonen de har for å engasjere seg i de forskjellige aktivitetene. Det kommer tydelig frem at de knytter engasjementet sitt til troen og at motivasjonen har en kristen forankring. Samtidig er ønsket om å gjøre noe for andre en av flere vanlige motivasjonsfaktorer i annen type frivillighet også. Det som skiller informantene fra de funnene som Habermann, Lorentzen og Rogstad har vist til er nettopp den tydelige kristne forankringen, som denne forskningen ikke tar opp.

Til nå har jeg presentert hvordan informantene ser på egen motivasjon og drivkraft, herunder kallet. I de neste analysene vil jeg presentere hvordan informantene ser på en del andre elementer som er en del av aktiviteten, som om det finnes et ønske om frelse for dem de møter, og hvordan de tolker handlingenes betydning.

2.3 Frelse for andre

«Alle mennesker trenger Jesus»

Det var tydelig gjennom intervjuene at informantene er mennesker som kan mye om og har reflektert mye over troen sin og hvordan den arter seg i møte med andre mennesker. Et av spørsmålene som ikke var en del av den opprinnelige intervjuguiden var spørsmålet om frelse. Det kom opp som et naturlig spørsmål å stille, siden inntrykket var at de ønsket noe mer for de rusavhengige enn å stagge sult eller få dem inn i rehabilitering. Derfor ble alle informantene spurt om det ligger et ønske om frelse for dem de møter. Svarene bekreftet dette, men de har ulike måter å beskrive dette motivet på. Filip beskriver det slik:

Ja, selvfølgelig. Det er jo på en måte, til syvende og sist så er det jo det vi vil. Men det valget kan jo ingen ta for deg, sant. Så vi kan vise hva Gud tenker og forventer om et menneske men så må jo de til syvende og sist velge selv om de vil si ja til det eller ikke. Så vi kan mase så mye vi vil men det er fortsatt liksom den personen som da må velge, «okei, dette vil jeg, jeg tror på Jesus» eller ikke, sant. Så, jada, men det er jo målet med, tenker jeg, det ultimate målet med all kristen virksomhet, at det er det du vil til slutt, og så bruker du bare forskjellige middel til det.

Men jeg tenker, for min del så handler det om å vise at en bryr seg, jeg takler ikke en sånn mekanisk tilnærming til evangelisering og «oh der har vi et evangeliseringsobjekt» som noen

kanskje vil kalle det sant, og med en gang du har en ikke-kristen person du møter så blir det sånn «ååååh ooh» sant, så for min del må det være ekte.

Peter bekrefter det samme som Filip, at tanken om frelse for dem de møter er en viktig del av det de gjør:

Ja, det er det helt klart. Men det var en av oss som satt på legevakten en hel dag, sammen med en for å hjelpe. Og så, og så var det en sykepleier der da, som gikk og så kom hun inn igjen og så sier hun til «si meg, hva er det som får deg til å gjøre dette her» spurte hun og da begynte han å vitne, eller fortelle hvorfor han hadde fått det kallet her og sier han til henne at «Men du trenger det like mye du» Sånn at det, det er jo klart at det å, det å dele troen med andre, viktig at andre blir troende og sånn, det er jo helt klart at det ligger jo sentralt i Jesus og, det Jesus sa. Men han sa det «Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, jeg er kommet for å kalle syndere», så det er noe med de som vil ha Gud og som trenger Gud, men frelsesbudskapet er veldig viktig og det står jo helt sentralt for oss.

Han fikk også spørsmål om det var lettere å nå ut med frelsesbudskapet til rusavhengige enn til den menige nordmann Dette spørsmålet ble stilt som oppfølging da Peter svarte på spørsmålet om frelse.

(Lien: Tror du det er lettere å snakke om, eller bringe frelsen ut til de rusavhengige, enn til Ola Nordmann?) Ja. Spesielt Ola Nordmann, Ola godt fornøyd med seg selv Nordmann, er veldig vanskelig å bringe frelse til. Hvorfor skal han, han har jo alt han trenger. Han har jo gått i kirken og blitt døpt, han har blitt konfirmert og så videre, men det er liksom, evigheten og alt er ordnet for vanlige Ola Nordmann. Hvorfor skal han søke noe mer? Mens det er mye vanskeligere på det området, at en som sliter med rus, har jo utrolig mye skuffelse over seg selv, skuffelse over andre, veldig mange trenger å tilgi seg selv, tilgi andre. Og på det området, hans behov er enormt stort og for at han skal bli fri så må det skje et stort mirakel og sånt. Så ut i fra et behovsperspektiv så er det på en måte, han har et mye større behov. Men der kommer jo Gud inn i bildet, for når han sier «Okei, det kan jeg ta meg av». «Finn du en som har stort behov så er ikke det noe problem, for det kan jeg dekke, finner du en som ikke har noen behov og klarer seg selv, okei, sorry da kan ikke jeg gjøre noe her heller». Mer der altså. Og vi ser på det som et veldig incitament for de som er i rusen, at hvis de kan oppleve å bli kristen og frelse, så har de en veldig endring av livsinnhold som vil gi de en veldig god ballast som gjør at de kan holde seg rusfri og kan få utvikle seg positivt.

Her er Peter inne på noe som hadde gjenklang hos noen av de andre informantene. Han drøfter frelsen opp mot behov, som at frelse og det å søke etter en mening utover det verdslige er knyttet til hvilke behov mottakeren har. Dette kan knyttes til både

deprivasjonsteori og rational choice teori, og vil bli grundigere diskutert senere i kapittelet. Dette kan også knyttes til hans kristne verdensbilde, som forstår frelsen som noe som man har behov for, men kanskje er blind for.

Johannes viser, som de foregående to, til at frelsen ikke bare er et mål for rusavhengige, men for alle mennesker. Han kaller det en dobbel målsetning, hvor målet for hans del er både frelse og rehabilitering. Om rehabiliteringen foregår ved Omsorgshuset eller et annet lignende sted vil disse to målsetningene henge tettere sammen, all den tid det kristne budskap og forkynnelse er en viktig komponent ved slike kristne rehabiliteringssteder:

(Lien: Er det et mål at disse rusavhengige skal bli frelst?) Det er alltid et mål med alt kristent arbeid. Men vi har jo den doble målsetningen, da: Både at de skal bli frelst, og at de skal bli rehabilitert, komme inn i normalt liv. Så om det er noen som ikke er så interessert i det som har med tro å gjøre, så må vi motivere de også til å gå inn på Omsorgshuset, kristne rehabiliteringssenter, og vi pådytter jo ikke noen der heller, med kristen tro, men de blir jo påvirket selvfølgelig. Så det er nok en del som kommer til tro ute på Omsorgshuset, der jeg arbeider. Men det er jo andre som ikke har gjort det, og vi respekterer jo folk for det som de står for.

(Lien: Hva med de som ikke kommer til tro, blir de rehabiliterte på Omsorgshuset?) Ja, de er med der. De er med i den tiden der ute, men jeg ser jo de at som ikke, de som ikke kommer til tro, de som liksom... Kanskje de stritter i mot, de kjenner liksom at det er noe der, men de liksom... De har mye lettere for å falle utpå igjen. Altså det, troen, det gir en egen styrke og motivasjon til å stå på også når det butter imot, for de som har strevd med rus.

Johannes mener at alle mennesker trenger frelsen like mye, men som svaret hans over peker på, så mener han også at troen er viktig for å rehabilitere mennesker fra rusavhengighet. Så frelsen kan tolkes dithen at den er viktig for at det oppdraget de har på Kafeen og Omsorgshuset skal lykkes:

Alle trenger frelse like mye. Og det har ikke med bakgrunn å gjøre det med et behov for frelse. Bibelen sier jo det at «vi er alle under Syndens lov», vi har alle vendt oss bort fra Gud og vi er fortapt i oss selv, og vi trenger frelse gjennom Han som kom til oss i julen. Han som døde på korset for oss, for syndene våre. Så det er likt for alle. Så, det prøver vi også i Frelseskirken, at de som strever med rus de... Altså, det er ikke noen dårligere mennesker enn andre. Det der med respekten for de enkelte mennesker, det er veldig viktig. At ikke vi møter noen med nedlatenhet, for det at vi står egentlig på lik linje, men vi strever på forskjellige områder.

Markus fikk spørsmål om han mener at alle rusavhengige burde ta imot frelse. Han hadde da allerede delt mye av sin historie, om hvordan han hadde opplevd at Gud og Jesus hadde gjort en inngripen i livet hans og satt ham *fri* fra rusen. Også hans utsagn om at mennesker har et tomrom i livet som kan fylles av Gud resonnerer med ideen om rational choice theory og deprivasjon.

Jeg tror at alle rusavhengige hadde hatt, ville dra nytte av å få Jesus inn i livet sitt, absolutt. Men da vil jeg også bare si det at alle mennesker trenger Jesus. Alle mennesker, uansett hva du har, hva du sliter med eller hva du ikke sliter med, så får du det ikke verre av å ta imot Jesus, du får det bedre. Mennesker har vel kanskje et tomrom i seg, som vi forsøker å fylle enten ved å, enten ved å gå på kjøpesentre eller stå i garasjen og mekke bil eller du jobber ræva av deg i forhold til det arbeidet du driver med. Jeg for min del fylte meg med rusmidler for å prøve å forsøke et tomrom som jeg ikke kunne sette fingeren på. Og det tomrommet det tror jeg ligger i de fleste mennesker, uten at jeg har lyst å sitte og påstå det, for det kan jeg ikke, men det tror jeg og det tomrommet det tror jeg at det er kun vår herre som kan fylle. For jeg tror at mennesket er skapt til å være et kar, billedlig talt. Så han kan fylle, som han kan romme med sin herlighet.

Maria er opptatt av frelsen fordi troen betyr så mye for henne selv. Hun fremholder at det er et valg den enkelte selv må ta:

For meg er frelsen målet, men selvfølgelig, de må jo. Dette er et valg de må ta selv. De må bestemme seg selv, vi kan ikke. Jeg måtte bestemme for meg. [...] For jeg har opplevd veldig sterke ting med Gud, jeg altså. Jeg har blitt helbredet og, og, og sånne ting. Jeg er ikke sånn som er helst sånn. Jeg er der nede også, jeg altså, sant. Men jeg har en tro til Guds ord, og så får Han gjøre det Han vil, og sagt om jeg holdt på å si ikke blir helbredet så er han med meg likevel.

Jeg har lest i dag også at Hans øye det farer rundt den ganske jord, for Han vil støtte oss. Han ser til oss, Han vet hvordan vi har det. Og når du forteller dette sånn enkelt. Det står at Han er i det høye, men Han er også i det lave, hos dem som er sønderknuste i sitt hjerte, sa han. Gud, Jesus, de er, altså de er ikke her personlig, så du kan se dem. Men du tar imot dette.

Ester er mindre opptatt av frelsen som en del av Utegruppens aktivitet, men hun beskriver det som at medlemmene i gruppen vektlegger dette ulikt:

Det er jo egentlig det, men jeg personlig syns at det er et kjempepluss, kjempepositivt hvis noen blir det, men jeg tenker at, igjen, mitt fokus er litt her og nå. Men vi har jo, jeg syns det

er det som gjør oss bra som en gruppe, at vi og har noen som kanskje er litt mer på den enn jeg personlig. Men det tror jeg er mer med meg som person å gjøre.

Lukas beskrev fokuset på frelse da han snakket om hva Utegruppen gjør, selv om han også mener at det ikke har noe hovedfokus:

Det er jo, hva skal en si, det er jo alltid et fokus å kunne føre folk til Gud, om man skal si det sånn. Det ligger jo alltid, det er alltid med på det, da. Men jeg har ikke inntrykk av at det er det som er hovedfokus, nødvendigvis. At det er det medmenneskelige, sånn jeg forstår det.

På spørsmål om han mener rusavhengige trenger frelse mer enn andre kommer Lukas inn på en del av de elementene som Peter også er inne på:

Jeg tror alle trenger frelse like mye som alle andre, meg selv inkludert. Så det er egentlig så enkelt. Ja, jeg har vel inntrykk av at folk som har det vondt er mer mottagelige for den type budskap. Det er jo mange lovord om at «det skal gå bra», «det skal gå fint» og «vi er glad i deg uansett». Man blir ikke dømt – eller *skal* ikke bli dømt. Det er vel ofte kristne som er de verste på å dømme. Så det er nok veldig mye med det som appellerer, spesielt i den type situasjon, det vil jeg tro. At det gjør dem mer mottagelige.

(Lien: Hvorfor tror du det er sånn at mennesker som har det vondt kanskje er mer mottagelige for budskapet?) Jeg vet ikke nøyaktig, men en føler vel kanskje at man er i en litt svak situasjon og at man ikke klarer det helt sjøl. Og hvis man da har et religiøst budskap å, hva skal man si, henge seg fast på, så kan det muligens bli en styrke i seg sjøl. For da kan man finne en styrke. Altså, hvis man ser det objektivt da, så vil det jo være iboende styrke man har uansett, men religionen blir en katalysator for å komme seg på rett kjøl. Så ut i fra det synspunkt så tenker jeg nok at det, det er vel kanskje en søken etter noe som kan hjelpe en opp. Så er det og, hvis man er i den situasjonen, så føler man kanskje at verden er mot en. Veldig vondt å være på en mørk plass der en. Ja, der en føler at en er en skuffelse for alle og blir sett ned på, og sanne ting. Men hvis man da for lese om en person som er glad i deg uansett, så er jo det kjempekjekt. Nei, så jeg tror vel egentlig det er litt, i hvert fall noen av faktorene som spiller inn.

Jakob vil ikke si at frelsen er en viktig del av målsetningen ved Omsorgshuset:

[Frelsen og kristendommen] er sentral. Men... Men vi er ikke. Jeg forlanger ikke at noen skal komme hit, forlanger at noen skal komme til samling, for eksempel. Det har jo Helsedirektoratet gitt klart uttrykk for også, sant, og vi får jo støtte fra Helsedirektoratet. Og, og sånn at de som er her, de er frivillige, sant, men jeg ser jo at det er veldig sjelden at noen kommer inn her og ikke vil være med på samling. Det kan være ganger – «nei, jeg dropper

det i kveld», sant, eller «jeg dropper det nå i morges». Det er for så vidt greit nok. Jeg ønsker jo at alle skal være der da, det er jo selvfølgelig målet. Men det er ikke et absolutt.

Selv om Jakob sier at det ikke er noen krav til at beboerne skal delta på samling, så er likevel kristendommen og religiøse elementer en sentral del av det tilbudet de har på Omsorgshuset. Blant annet presiserte Jakob at de har begynt å ta i bruk den *opprinnelige* tolvtrinnsmodellen som arbeidsmetode.⁷ På spørsmål om tilbudet ved Omsorgshuset passer for alle svarer Jakob:

Nei. Det gjør det ikke. Du kan si at jeg tror at de fleste – jeg skal ikke si alle, men de fleste, tror jeg – får en eller annen kall over seg, kan du si, når de kommer hit. Og de er her noen uker. Og det har jeg sett flere ganger, at du ser det, og når du snakker med dem, så innrømmer de det også, sant, at de har, ja de har et kall, og de står på vippen. De vet ikke hva de skal gjøre, sant, og ja. Så ser jeg at hvis de står imot så flytter de ganske fort, sant. Og det er jo naturlig, egentlig.

Noen av informantene kom uoppfordret inn på beskrivelser av mørke krefter som kan være med på å belyse hvordan rusmisbruk kan beskrives ut fra en kristen forståelse, og som absolutt kan knyttes til tanken om frelse. Filip, Markus og Maria kom alle inn på dette i forbindelse med ulike spørsmål. Jeg velger å presentere de samlet i denne delen av analysen, siden ideen om at rus kan knyttes til mørke krefter eller djevelen også kan knyttes til hva mennesker må fris fra.

Filip kom inn på dette da han snakket om hvordan livet er for de rusavhengige. Han beskriver hvordan mennesker har gode og vonde krefter i seg:

Joda, du har Gud i deg og du har krefter i deg, men det er gode og dårlige, gode og onde krefter og dopet er jo, det er så sterkt.

Videre snakket vi om det var flere kristne blant de rusavhengige som han og Utegruppen møter når de er ute i miljøet. Da beskrev han det slik:

Jeg vil tro at ja, det er kanskje flere kristne, men det er og flere som har, du flørter jo litt med begge sider. Du flørter jo både med han oppe og han nede. Med tanke på at du driver med mye rart.

Markus kom inn på mørke krefter, som en forklaring på eget rusmisbruk, og på rusmisbruk generelt:

⁷ Den opprinnelige tolvtrinnsmodellen nevner Gud spesifikt, og Guds hjelp og veiledning er en del av de tolv trinn (www.anonymealkoholikere.no).

Men så forteller jo også Bibelen oss at det er en annen åndelig dimensjon som herjer i verden. Og det er jo det som mange kaller for Satan eller Djevelen. Og hans ånde her da. Og så har du Gud og hans engler og det der [...] Jeg tror at rusmidler åpner opp en dør til at man blir veldig utsatt for åndelige angrep i form av, de åndelige angrepene som kommer fra avgrunnen. Og da tror jeg at man kan komme under en form for undertrykkelse av åndskrefter, at ånden i mennesket er så undertrykt av de åndskreftene at du ikke alltid helt vet hva du gjør selv og av og til så gjør du ting som du bare sitter etterpå og «hæh, hva gjorde jeg nå», og jeg tror jeg var litt der, for jeg gjorde mye merkelig ting. Og den dagen dette skjedde (*at han tok imot Jesus*) som jeg beskrev til deg nå i sted, så tror jeg at jeg ble befridd fra krefter som herjet i mitt, som jeg ikke hadde kontroll over selv.

Han knytter det også til motstanden som kristne noen ganger møter hos rusavhengige når de oppsøker dem ute i rusmiljøet:

Men om jeg kan få svare helt ærlig om hvorfor jeg tror det er ubehagelig så er det jo nettopp på grunn av det som jeg sa i sted, at jeg tror det er åndskrefter i rusmidlene og jeg tror det at disse åndskreftene manifesterer seg i mennesker som gjør at de ikke vil ha noe med disse menneskene å gjøre og de tenker at det bare, kristne de er bare teite og overtroiske og ja. Der kommer de der rare kristne igjen og sånne ting. Sånne kommentarer det hørte jeg veldig mye når jeg var rusmisbruker selv.

Maria kom også inn på disse kreftene i forbindelse med et resonnement om kristne rusinstitusjoners plass i samfunnet:

Og så tror jeg, vi har jo en motstand som er imot oss da, som vi kaller for Den Onde. Han er imot oss når vi skal arbeide sånn for Jesus og Gud og de tingene der, så det er også en motstand. Men som jeg har sagt til deg, gå forsiktig fram, press ikke noen.

Da Maria snakket om hvordan hun får gitt uttrykk for troen sin kom hun inn igjen inn på mørke krefter:

Jeg trenger veldig mye hjelp fra Gud jeg også [...] Men det er fordi jeg har en fiende, og han ville ikke at jeg skal komme med sånne ting. Og han er imot alt sånn med Gud og Jesus, altså.

Perspektiver på frelse

Filip beskriver frelsen som det ultimate målet ved all kristen virksomhet, men at ingen kan tvinges til å tro eller ta imot budskapet. Han trekker frem hvordan evangelisering kan ha en negativ slagside om fokuset alene er på å frelse noen. Han knytter dette ultimate målet til

handlingene, hvor han kan vise at han bryr seg ved å fremme kristen nestekjærlighet. Peter har litt av den samme innstillingen, om at frelsen er noe alle trenger, ikke bare rusavhengige eller mennesker som sliter. Han knytter det til Jesus, som arbeidet blant de som var utstøtt. Han kommer også med betraktninger som knytter frelsen til behov hos mennesker, hvor han hevder at mennesker som ikke kjenner på behov ikke vil se at frelsen kan gjøre noe for dem. Dette drøftes nærmere senere. Johannes sier som de foregående, at alle mennesker trenger frelse. Han tror at det å ta imot frelse kan gi mennesker et større fortrinn i en rehabiliteringsprosess, at Gud kan gi styrke til å komme seg gjennom det som er vanskelig og tungt. Markus fremholder på mange måter det samme som Peter, hvor han hevder at mennesker har et tomrom som må fylles. Han mener at det er troen og frelsen som kan fylle dette tomrommet. Han mener også at alle har godt av å ta imot frelsen. Maria sier det samme, men knytter det i større grad til egne opplevelser. Hun mener at Gud har helbredet henne mange ganger, og slik kan hun være et bevis på at Gud kan gjøre inngripen i menneskers liv, og dermed kan det samme skje med andre som tar imot det samme som henne.

Ester skiller seg litt ut fra de andre informantene, ved at hun snakker om her og nå, og ikke om frelsen som noe som kan gi mennesker noe i et mer fremtidsrettet perspektiv. Hun fokuserer på at frelestanken kan komme frem i det Utegruppen gjør, men at det kan være andre medlemmer i gruppen som er mer opptatt av det enn henne. Hun er mest opptatt av det de gjør i øyeblikket, gjennom handlingene og møtene med rusavhengige. Lukas, som også er medlem i Utegruppen, bekrefter på sett og vis Esters syn. Han beskriver at frelsen ikke fremstår som noen hovedmålsetning for gruppens arbeid, selv om han også bekrefter det de fleste andre sier, at frelsen er et fokus i kristen virksomhet. Han kommer også inn på noen av de elementene som Peter og Markus nevner, hvor menneskers behov for frelsesbudskapet knyttes til livssituasjonen som dem de møter befinner seg i. Han mener at troen kan gi en styrke og hjelp i vanskelige situasjoner. Jakob, som er den eneste som har rusarbeidet som fulltidsjobb er mer forsiktig enn de andre, men han sier at frelsen er sentral. For ham er det viktig å få frem at det ikke ligger noe tvang i dette, at Omsorgshuset er tuftet på de kristne verdiene og bruker de i behandlingen, som for eksempel gjennom bruk av tolvtrinnsmodellen, men at det ikke er noe krav om at beboerne skal bli frelst.

Det som kommer tydelig frem gjennom informantenes svar på spørsmålet om frelsens betydning er at de fleste har til felles at de trekker frem to elementer som går igjen. Det ene er at ønsket om frelsen er sentralt, men ikke bare for de rusavhengige de møter, men for alle mennesker. Filip beskriver det som det ultimate mål for all kristen virksomhet, mens Johannes

sier at alle mennesker trenger frelse like mye. Innenfor et kristent verdensbilde, hvor Gud kan gjøre direkte inngripen i menneskers liv, helbrede syke og gi tilgivelse og evig liv til mennesker som har syndet, er frelsen den største hjelpen kristne kan gi andre mennesker. Slik de selv beskriver det er ønsket om frelse for de rusavhengige ikke hovedmålsettingen, men fordi det er en del av all kristen virksomhet så blir det en integrert del av det informantene gjør. Ønsket om frelse, eller budskapet om frelse blir ikke nødvendigvis kommunisert med ord, men er likevel helt sentral i de handlingene de utøver. Det andre de fleste informantene har til felles er at de trekker frem at frelse ikke kan tvinges på mennesker, men at valget må være deres eget. De driver ikke aktiviteten primært for å frelse, men det kan fungere som noe positivt for de menneskene som vil ta imot. Dette har paralleller til Lillian Jakobsens funn. «Målet er frelse for alle mennesker» sier kapellane Jakobsen har snakket med, men understreker at forkynnelsen er innrettet slik at den ikke skal krenke mennesker (2011, 35). På dette stedet har de andakter, som foregår i fellesrommet til tiltaket. Kapellane understreker at andaktene må være frivillige (37). Dette hører vi også fra mine informanter, som understreker at frelsesbudskapet ikke kan tvinges på noen.

Informantenes syn på frelse for andre kan også sees som en toleddet motivasjon: på den ene siden kan man se det som informantenes ønske om å oppfylle det kristne budskap, hvor frelsen er målet for alle mennesker. På den andre siden kan man se det som et incentiv for mennesker i en vanskelig livssituasjon. Hvis frelsen er det ultimate målet med kristen virksomhet, så må det jo også være en del av målet ved all kristen aktivitet, inkludert utadrettet arbeid rettet mot rusavhengige. Samtidig mener flere av dem at rusavhengige, som er i en sårbar og vanskelig livssituasjon, kan ha mer igjen for det fordi det kan gi de støtte og styrke til å komme seg ut av rusen. Dette henger sammen med ønsket fra flere av informantene om at arbeidet deres ikke bare skal være her og nå, men også ha rehabilitering som en del av målsetningen.

Det kan også trekkes en linje til det informantene fortalte om kallsopplevelser og annen motivasjon for det arbeidet de gjør blant rusavhengige. Ideen om frelse er helt sentral i kristen tenkning. Frelsen kan knyttes til et ønske om å oppfylle de kallsopplevelsene som noen av informantene forteller om. Det personlige kallet til å gå ut og arbeide blant rusavhengige kan ikke sees løsrevet fra ønsket om at alle mennesker skal ta imot det kristne budskap. Rodney Stark mener at kristendommen vokste frem som en religion fordi den hadde som formål å hjelpe andre og stelle for de nødlidende. Nettopp dette fokuset på solidaritet og nestekjærlighet gjorde at kristendommen appellerte til nye følgere i dens tidlige historien, og

har fulgt kristendommen siden starten. Kjærlighetsbudskapet i evangeliet ble iverksatt som omsorg for andre (1996, 74). Man ser det igjen gjennom kristendommens historie, for eksempel ved den pietistiske oppblomstringen i Norge på 1700-tallet. Ønsket om en bedre kristelig utdanning av unge sørget for at allmennskoler ble bygd og barn fikk leseopplæring og kunnskap om Luthers katekisme (Oftestad, Rasmussen og Schumaker, 2005, 161). Det å drive utadrettet rusomsorg med den kristne forankringen som disse tiltakene som informantene driver kan altså fungere både som en måte å spre kunnskap om evangeliet, men også som en måte å hjelpe mennesker som sliter.

Åge Schanke gir en grei oversikt og summerer opp tradisjonell kristen forståelse av frelsen. Han knytter frelsen til flere aspekter. Han beskriver frelsen som forankret i forskjellige deler av Bibelen, som hver betyr ulik lære. Frelsen sees i sammenheng med Bibelens fortelling om Jesus. Schanke mener at kristendommens forståelse av frelsen er mangesidig og kompleks, men at det finnes noen grunntanker som er gjennomgående. Frelsesgrunnlaget er ikke noe som hviler på mennesket, men er en nådefull gudshandling knyttet til Jesus' person og liv (2006, 68). Schanke oppsummerer frelsen til de siste delene av den apostoliske trosbekjennelse; syndens forlatelse, legemets oppstandelse og evig liv (68).

Religionssoiologen Martin Riesebrodt fremholder i sin teori om religion at alle religioner har som formål å avverge ulykke og tilby frelse. Denne forståelsen av religion resonerer godt med den kristne frelsesforståelsen som Schanke beskriver. I Riesebrodts eksempel, om Paulus' omvendelse, står løftet om evig liv som et incentiv for å ta imot Guds budskap. Informantene bekrefter Riesebrodts beskrivelse av frelse som et sentralt punkt i kristendommen. Frelsen er ikke bare ønsket for rusavhengige, men for alle mennesker. Frelsen blir på sett og vis et produkt som informantene kan tilby, men som dem de møter selv må ta stilling til om de vil ta imot. Flere av informantene er tydelige på at de ikke går rundt og snakker om frelsen. Filip sier at det ikke går an å ha en mekanisk tilnærming når man møter andre ikke-kristne, forstått som at det ikke er en god metode å bare snakke om frelsen for å få det gjort, men at det må settes i en større sammenheng. De gjør et skille mellom å evangelisere og det de selv gjør. De fremholder at de evangeliserer gjennom handling og fellesskap mer enn gjennom ord, slik blir produktet frelse en del av helheten og ikke bare et produkt av at man går rundt og forkynner.

Både Peter, Johannes og Markus kommer inn på troen og ønsket om frelse som trøst og støtte for mennesker som sliter. Peter snakker om behov, og at den som ikke føler på noen behov, eller som ikke har noe de sliter med ikke vil se behovet for Gud i livet sitt. Markus

snakker om hvordan mennesker kan ha et tomrom som må fylles, og Johannes mener at troen kan gi en styrke og motivasjon til å komme seg ut av rusmisbruket. Dette har gjenklang i deprivasjonsteori, hvor mennesket kan søke seg til religiøse fellesskap eller religiøse ideer fordi de mangler noe. Det er mulig å forestille seg at en som er rusavhengig og ønsker å komme ut av rusmisbruket kan la seg inspirere av religiøse forestillinger om tilgivelse, fellesskap og evig liv. Eller som Peter vurderer det, at mennesker som ikke kjenner på noen mangler eller behov, ikke søker seg mot det religiøse, fordi det ikke er noe behov for å veie opp for mangler i livet. Dette er uansett bare synspunktet til de som er i en situasjon som hjelper, eller som bidragsyter ut mot rusavhengige og står som deres betraktning av menneskers situasjon. Det kan vel så mye være snakk om at informantene tillegger andre mennesker disse egenskapene ut fra hva man selv vurderer som deprivasjon, behov eller mangler. Det har samtidig også gjenklang i hypotesen til Riesebrodt, om løftet om frelse. Ved å handle og fortelle ut fra en kristen forståelseshorisont kan de vise hva deres tro betyr for dem og hvordan dette kan ha innvirkning på livene til mennesker som er i en helt annen livssituasjon. Tanken om at religion kan være en støtte og motivasjon for dem det gjelder kan også henge sammen med personlige oppfatninger om hva det kan bety for andre, men også tanken om at man kan få tilgivelse for det livet man har levd, men det fordrer at man tar i mot budskapet og blir frelst.

Hvis frelse er målet med all kristen aktivitet, så må man kunne påstå at det er et dobbelt budskap i den aktiviteten informantene bedriver. Selv om det ikke har en dominerende plass i selve aktiviteten så ligger det et budskap i bunn, som man også kan se igjen i den kristne bibelhistorien. Jesus gjorde gode gjerninger og utførte mirakler, men hans ønske var jo også at menneskene skulle ta imot frelsesbudskapet. Her kan man trekke paralleller til rational choice theory. Rodney Stark og Roger Finke hevder at mennesker foretar rasjonelle valg og forsøker å skaffe så mange fordeler som mulig for så lite innsats som mulig. Tanken kan være at man har et godt produkt å tilby, ved at man kan friste med frelse og dermed muligheten til å få tilgivelse og evig liv. Slik kan man se på tilbudet som gis gjennom denne typen utadrettet rusomsorg. Samtidig oppfyller informantene noen religiøse dogmer ved å spre budskapet som de tror på, gjennom å utøve handlinger som forventes av dem. De er tilbydere, men også mottakere av produktet på samme tid. Et eksempel kan være Johannes' syn på troen som en styrke og støtte i rehabilitering. Han mener at en gudstro kan ha effekt på hvordan rehabiliteringen forløper. Å bli rusfri er en lang og slitsom prosess, men ved at den rusavhengige tror på Gud og blir frelst følger det en ekstra hjelp i denne prosessen.

Den som tar imot frelsen får store fordeler som følge av omvendelsen. Et annet eksempel er Jakob som mener å se at de beboerne som kommer dit og som tar imot det kallet han mener å se at de får, klarer å være der lenger og dermed være en del av behandlingen lenger. Kallet han mener å se fungerer som en ekstra støtte til de som sliter.

Filip, Markus og Maria kommer alle inn på hvordan de tolker rusavhengighet inn i en kontekst som omhandler dualiteten i den kristne lære, men som ikke så ofte kommer frem. Filip ser på det som at rusavhengige flørter med både det gode, forstått som Gud og det onde, forstått som djevelen. Mennesket har både gode og onde krefter i seg, og slik Filip beskriver det kan narkotika knyttes til de onde kreftene. Markus beskriver det eksplisitt som djevelen eller Satan. Han er mer tydelig enn Filip, men de er begge inne på det samme. Markus bruker derimot denne forklaringen for å beskrive hvordan han nå tolker rusavhengighet. Han knytter misbruket til at de onde kreftene er en del av rusen og misbruket og på sett og vis trekker en inn i det, mens Gud og alle de gode kreftene jobber for å løse mennesker fra disse kreftene. Maria knytter de onde kreftene til egen erfaring, hvor hun mener at det onde prøver å hindre henne i å jobbe for de gode kreftene. Det Maria sier kan også forstås som at det onde virker i de menneskene hun prøver å hjelpe.

Denne virkelighetsforståelsen av hvordan rusavhengighet og rus henger sammen med hvordan krefter virker i mennesker, beskriver hvordan verdensbildet til Filip, Markus og Maria er representert. Innenfor deres verdensbilde er dualiteten med gode og onde krefter bekreftet og manifesterer seg gjennom dem de møter eller det de selv opplever. Når de er ute og møter rusavhengige får de bekreftet dette verdensbildet, når de ser hvordan rus preger menneskene de møter. Markus har, gjennom eget møte med Gud og gjennom å bli frelst, fått en forklaring som innenfor det kristne verdensbildet gir ham mulighet til tolke det han har vært igjennom og som beskriver hvordan Gud kan virke. Dette verdensbildet kan også knyttes til hvordan informantene ser på frelse for andre. Markus' historie er da et godt bilde på hvordan frelsen da kan virke, hvor frelsen frir deg fra de onde kreftene. Det å ta imot det kristne budskapet, eller bringe det kristne budskapet ut til mennesker, blir ikke bare en måte å oppfylle kristne bud om evangelisering, men også en måte å hjelpe mennesker bort fra det verste som finnes i det Stark og Finke kaller den ikke-observerbare verden, nemlig de onde kreftene som ønsker å holde mennesker i et misbruk.

Videre rød tråd

Ønsket om frelse for dem de møter gjennom tiltakene de er aktive i, er en del av informantenes bevissthet. Det kommer dog ulikt til uttrykk, og de er alle opptatt av at budskapet om at det finnes en frelsesforståelse ikke skal være forbundet med tvang, men skal være opp til den enkelte. Dette henger sammen med de to neste analysene, om hvordan informantene mener at de får gitt uttrykk for egen tro i det de gjør og hvilken betydning de mener handlingene har.

2.4 Uttrykk for tro

«All form for kjærlighet er jo en form for å uttrykke tro»

Så langt har jeg presentert og drøftet informantenes fortellinger om kallsopplevelser, motivasjon og frelse. Dette kan knyttes til den enkeltes verdigrunnlag, som er tydelig forankret i en kristen tro. I dette kapittelet vil jeg presentere hvordan informantene beskriver troen og hvordan de opplever at troen kommer til uttrykk. På spørsmål om han får gitt uttrykk for sin personlige tro gjennom det han gjør, sier Filip:

Ja, det føler jeg. Det er vel kanskje mer snakk om min stil på det, at jeg er ikke den som snakker høyst om Jesus, i forhold til å snakke om det, men jeg har veldig lyst til å vise det da.

Jeg tror at sånn tro det kommer jo frem i veldig forskjellige måter. Og det viser jo, ja det er nå jeg skal dra frem sitatene. Jeg leste i *Vårt Land* en gang, da var det en mann som sa at «det å være åndelig manifesterer seg i hvordan du behandler andre mennesker». Den likte jeg veldig godt, for at det er ett eller annet med, du kan snakke så mye du vil om det, men hvis ikke folk ser det, at du gjør det du tror på, da er det bullshit.

Da kan du snakke, du kan si så mye fint som du bare vil, og da og det har ingenting å si for at folk ser at du gjør det ikke. Så jeg har veldig tro på at det du gjør må stå i stil med det du sier. Eller at troen din er et. Og det er klart det er vanskelig, for vi er jo bare mennesker, så vi får det jo bare sånn halvveis til. Men [...] for min del så håper jeg jo veldig at jeg gjør det jeg, det troen min gir uttrykk for. Eller, hva skal jeg si da. At jeg får levd ut troen på en eller annen måte. At det uttrykker seg i hvordan jeg lever, ikke bare hva jeg sier. Ja.

Peter fikk også spørsmål om han fikk gitt uttrykk for sin personlige tro i det han gjør. Han beskriver hva troen har å bety for ham i møte med andre mennesker:

Det er et veldig godt spørsmål. Min tro er knyttet til Gud men jeg kan ikke gjøre innbrudd i andre mennesker. Min tro kan brukes til å leite etter nøkler i andre mennesker, der andre er mennesker er bevisst og ønsker å ta imot hjelp. Og da kan jeg være med å formidle inn i de åpningene som kommer. Gjennom at andre mennesker åpner opp sitt liv og ber om det. Og da er troen god å ha, for jeg vet gjennom mine forbønner, gjennom mine samtaler og det jeg er for andre så kan det være en del av det de trenger for å komme seg videre. Men, det er viktig å ha god kontakt både med Gud og være veldig åpen for den du skal hjelpe og handle med respekt. Anerkjennelse andre mennesker, ikke ha noen sånn ovenfra og ned, men heller bøye seg ned og løfte opp. Det er veldig mye der som er, som er viktig og en del av den åndelige oppdragelsen for å si det sånn.

Johannes sier at han ikke snakker så mye om troen sin når han er ute, men at det ligger mer implisitt at han får gitt uttrykk for det, siden de er ærlige på hvor de kommer fra og hvem de representerer når de er ute. Han kommer også inn på en del av de elementene som også Filip er innom, om evangelisering. Johannes har likevel, i motsetning til Filip, med seg et betraktelig sterkere motivasjon for å få rusavhengige inn i rehabilitering:

Det er jo ikke så veldig vanskelig, da. For vi er jo et kristent arbeid i Kafeen og menigheten, så det vet jo rusmisbrukerne når vi inviterer de. Men når jeg er ute og inviterer til Kafeen så snakker jeg ikke så mye om den kristne tro, egentlig. Jeg prøver å få kontakt med mennesker. Men det er nok, de har nok opplevd at det er mange som liksom, som bare går og evangeliserer dem. Og da blir det litt mye av det gode for de. Så jeg prøver å snakke vanlig med de, og hører hvordan det går med dem, og så kommer de gjerne inn på ting som har med tro å gjøre sjøl. Og da er det jo klart at da snakker vi om det. Men ellers, så er det viktig å få de inn på rehabiliteringssenter, at de får mer å høre om evangeliet og tro og sånt *der*. Istedenfor at de skal høre masse på gaten eller sånt, og så blir de bare værende i sin rusituasjon. Da blir det masse nederlag for dem. Men når de kommer inn på et rehabiliteringssenter, da har de ramme rundt, og det, ja, da kan de få mere støtte til å... ja.

Markus snakket ikke like mye om det å få gitt uttrykk for troen i det man gjør. Men han kom inn på betydningen av troen da han snakket om framtidsutsikter og motivasjonen for det han har gått inn i nå, som frivillig arbeider ved Omsorgshuset:

Jeg har jo en tilhørighet i en menighet som ligger her faktisk, på huset, som jeg har blitt en del av. Jeg tror at det er veldig viktig for tidligere rusmisbrukere å få seg ny lekeplass, nye lekekamerater og nytt leketøy. For meg så er det en vinn-vinn situasjon. Det at jeg har

tilhørighet i en menighet, både fordi at det er med på å styrke troen min, det er og det gjør jo at jeg. Jeg har jo tatt avstand fra alle de som jeg var med tidligere sant. Jeg har jo ikke noe til felles med de lengre. Men jeg har også et eget personlig forhold til Gud, der jeg pleier mitt trosforhold da, og bibellesing er ekstremt viktig i den relasjonen. Den private relasjonen til Gud. Og bønn og generell tilbedelse.

Maria fikk spørsmålet om hun får gitt uttrykk for troen sin gjennom det hun gjør på Møteplassen og i det daglige, hvor hun oppsøker og hjelper rusavhengige:

Jeg har veldig tro på handling, hvordan vi er. Ikke ord, det kan slå i hjel. Ord kan slå i hjel. Altså, jeg gjør ikke dette av god gjerning, for at jeg skal få en større plass, det har ikke noen ting med det å gjøre i det hele tatt. Jeg bare, det er hele meg som har så lyst til å hjelpe, sant. Men livet vårt og gjerningene våre, sant, det er det de ser mest på. Det er liv og gjerning, men selvfølgelig så må du gjerne ha noen ord. Vi har en liten andakt av og til. Og da forteller jeg gjerne om Sakkeus⁸ eller han der mannen som falt i blant røvere som presten gikk forbi og levitten gikk forbi, men det kom en barmhjertig samaritan og tok seg av ham. Sånn enkelt, sånt at de kan forstå det, og skjønne det, sant.

Ester kom inn på et interessant moment, om det å være medmenneske, men ikke nødvendigvis klare å være det hver dag, hele tiden:

Så er det jo litt vanskelig på en måte, vi er der hver mandag og da er det lett å ha tid. Da er det lett å ha, da er det lett å være medmenneske, og så er det alle de andre dagene som jo er, som jo er der. Da er det kanskje ikke så lett. Så det jo en utfordring med det hele kanskje. At du føler at du er et godt medmenneske på mandager og så får du litt den der dårlige samvittigheten alle de andre dagene liksom.

På spørsmål om hennes engasjement kan knyttes til troen viser Ester til Bibelen:

Det står jo i Bibelen at det du gjør mot mine minste gjør du også mot meg, så det er klart at det kan være en måte å se, å se medmennesket på kanskje. Være medmenneske og se de som er rundt deg. Så er jo det en drivkraft. Ved å oppfylle et kristent budskap da. Med å på en måte gjøre noe fysisk og konkret, så da, sånn sett så blir jo det en motivasjon i det hele.

Vi får jo også spørsmål der nede fra liksom «Ja, skal dere nå komme hit og frelse oss» også liksom, vi har jo fått de spørsmålene, og så er vi, da blir i hvert fall jeg litt sånn at nei, jeg skal jo ikke tvinge noen til det selvfølgelig, men jeg er åpen på hva jeg tror på og har du spørsmål så still spørsmål og hvis du vil så kan jeg be for deg, på en måte. Men det er ikke,

⁸ Luk 19, 2-10

ikke noe sånn der at «Nå skal du bli kristen» jeg gjør det, men hvis det skjer så er jo det kjempebra.

(Lien: Får du gitt uttrykk for troen din?) Om ikke verbalt, så tror jeg i hvert fall jeg gjør det for meg selv. Med å det å skulle få lov til å være medmenneske, nå har jeg sagt det veldig mange ganger men det er jo på en måte der grunnen ligger, men jeg er nok kanskje ikke den som står fremst og sier at «ååhh vi er kristne» altså, jeg er litt mer sånn at hvis folk spør så svarer jeg ærlig.

Lukas kom, slik som Ester, inn på det å identifiseres som kristen på spørsmålet om uttrykk for tro:

Det er vel nokså naturlig at når folk stiller opp sånn som det der, så er det ofte kristne eller sånne ting. Og da kommer de jo bort og spør: «Er du kristen?» Og da svarer jeg ja. Og da er det ofte de har spørsmål og sånne ting de ønsker å prate om. Så får jo gitt uttrykk for troen i de situasjonene, ja. Men det, gjør det ganske bevisst å ikke pushe på da, fordi jeg synes ikke det har så mye for seg å presse på. Men får gitt uttrykk, ja. All form for kjærlighet er jo en form for å uttrykke tro, i den forstand.

Jakob sier at han får uttrykt gudskjærlighet gjennom det han gjør:

Ja, jeg gjør det, absolutt. Det største er jo kjærligheten, sant. Om du er så flink å tale, om du er så flink til det ene og det andre, sant. Hva hjelper det da? Hvis ikke du har kjærligheten, sant. Da gagnar alt det andre ingenting, det er ikke verdt noen ting hvis ikke du har kjærligheten. Og det sier Guds ord, og det synes jeg virker veldig logisk også, på meg da. Ja, og det tror jeg de fleste er enig med, at, at det å ha kjærlighet til alle andre mennesker det betyr veldig mye. Og der tror jeg at jeg har fått. Gjennom det at jeg ble åndsdøpt, for det er da kjærligheten spesielt kommer inn i hjertet. At du faktisk kan nesten klare å elske din fiende. Ja, det er ikke så lett. Men, men, men det går nå faktisk an, altså. Jeg har flere stykker som jeg bare liksom «Uææh, de har vært så dumme mot meg». Kristne, spesielt kristne, opplever jeg det med. Så kjenner jeg faktisk, når det har gått litt tid og fått arbeidet litt, så kjenner jeg det at «jeg er faktisk glad i deg». Kjenner omsorg for, sant? Ja. Det er litt spesielt.

Perspektiver på uttrykk for tro

Hvordan troen kommer til uttrykk varierer en del mellom informantene. Det som virker til å være felles er at troen er en integrert del av det de gjør ute blant de rusavhengige. Det er ingen av informantene som sier at de må fortelle om troen sin for å føle at de får gitt uttrykk for den.

Filip sier at han ikke må snakke om troen, men at han har veldig lyst å vise det gjennom handling. Peter forteller at han ser på troen som en nøkkel som kan brukes i møte med andre mennesker, uten at han eksplisitt må fortelle om den. Johannes, Ester og Lukas har noe av den samme innstillingen, hvor de forteller at de ikke føler at de må fortelle om troen, men svarer når noen spør. Maria knytter, som Filip, troen til handlinger, at ord og handling må henge sammen. Markus snakker mindre om møtet med andre, men mer om at han har et personlig forhold til Gud som han vil pleie. Jakob fremhever at det er gudskjærligheten som må skinne gjennom, for uten den mener han at både handlinger og ord har mindre verdi.

Det som også peker seg ut er holdningen informantene har til dem de møter. Informantene virker til å ha en veldig reflektert og respektfull holdning til trosspørsmålet i møte med andre. Maria sier at «ord kan slå i hjel». Johannes sier at han bare snakker vanlig med dem og hører hvordan det går, og leder samtale inn på tro så snakker han med dem om det. Ester ønsker ikke å presse noen til å snakke om tro. Det er gjennom disse eksemplene at informantenes respekt kommer frem. Det virker som respekten handler om at hvis de skal vise kjærlighet og omsorg for andre, så handler det i like stor grad å ha respekt for enkeltmenneskenes autonomi. Denne respekten kommer også til uttrykk gjennom en skepsis til det å utelukkende evangelisere. I dette ligger det en tydelig skepsis rettet mot kristne som kun evangeliserer med ord, uten å følge det opp gjennom handling, kontinuitet eller oppriktighet. På samme måte som Foss knytter barmhjertighetstanken til humanisme, kan kritikken av evangeliserende kristne knyttes til Foss' poeng om at det går an å se mennesker uten å se dem (2005,22). Informantene gir uttrykk for poenger som går i samme retning, hvor det å møte menneskene med en åpen holdning gjør at troen kommer til uttrykk gjennom omsorgsfulle handlinger. Å se menneskene de møter som individer fremfor å se på dem som mennesker de kan spre det kristne budskap blant. Den nonverbale kommunikasjonen av budskapet virker til å være mer betydningsfull hos informantene enn den verbale.

I Bibelen bruker Jesus lignelsen om den barmhjertige samaritan for å fortelle hvordan man skal elske sin neste, og ha medfølelse med mennesker. Samaritanen skal være forbildet for hvordan man skal ta seg av andre mennesker og Bibelen sier: «Gå ut og gjør som han» (Lukas 10, 25-37). Det nytter ikke å være prest eller levitt, med gode hensikter, om man ikke handler og gjør noe for andre. Lignelsen om den barmhjertige samaritan trekkes spesifikt frem av Maria, som forteller at de pleier å bruke denne lignelsen som bibelord under samlingene på Møtstedet. Selv om de andre ikke sier det på samme måte, så ser man spor av denne barmhjertighetstanken hos flere av informantene. Filip er tydelig på at man må handle som

man sier, Ester sier man må være medmenneske og slik oppfylle Bibelens budskap. Lukas og Jakob er opptatt av det samme, at gjennom å vise kjærlighet til menneskene de møter når de er ute, så får de gitt uttrykk for troen. Barmhjertighetstanken kan sies å være en grunntanke i kristendommen. Det er et mål å være gode medmennesker og for å være det må du vise omsorg for andre. Slik kommer troen til uttrykk.

Øivind Foss går i dybden på hvordan kristne verdier kan komme til uttrykk gjennom omsorg og hva, om noe, som skiller kristen og humanistisk omsorg fra hverandre. Han diskuterer betydningen i lignelsen om den barmhjertige samaritan. Foss hevder at det er den humane motivasjon som er avgjørende når barmhjertighet blir til handling (2005, 22). I følge Foss har barmhjertighet noe allmenngyldig over seg, som ikke trenger å være tilknyttet kristne imperativ. Det er informantene selv som knytter motivasjonen til kristen moral og bud, ikke handlingene i seg selv. De lever ut de kristne bud og bibelske fortellingene om Jesus.

Fokuset på kjærlighet, trekkes spesielt frem av Lukas og Jakob. Det kan knyttes til barmhjertighet, budet om å elske din neste og Guds kjærlighet til menneskene. I deres verdensbilde er Gud nådig, barmhjertig og kjærlig, og det er slik Gud fremstår i deres beskrivelse. Det er slik det kommer til uttrykk når Jakob snakker, og han ønsker å uttrykke den kjærligheten han føler for andre mennesker. Igjen kan denne kjærligheten knyttes til frelsen. Den største kjærligheten viste Gud da Jesus ga sitt liv for menneskene, hevder Foss (2006, 26). Denne kjærligheten mener de kommer til uttrykk når du behandler mennesker med omsorg og medmenneskelighet. Maria uttrykker at hun med hele seg ønsker å hjelpe. Det er ganske sterke ord, som beskriver hvor viktig det hun gjør er for henne.

Johannes og Peter har en mer individualistisk tilnærming til spørsmålet. De nevner ikke medmenneskelighet og kjærlighet på samme måte som de andre, men de kommer inn på hvordan de kan bruke sin tro til det de mener er det beste for andre mennesker. Også for Markus sin del er det den private relasjonen med Gud han trekker frem, men hos ham er fokuset heller på hvordan han da kan opprettholde den livssituasjonen han nå er i, fremfor å falle tilbake til det livet han levde før. Spesielt i Johannes og Peters utsagn, men også i de andre sine kan man også se omrisset av en motivasjon på vegne av dem de møter. Johannes, Peter og Maria fremholdt hele veien hvordan det å få mennesker inn i rehabilitering er det fremste målet med all aktivitet de har. I tillegg kommer ønsket om å dele troen, dele evangeliet og det kristne budskapet med andre, noe de også gjør gjennom sine handlinger. På den ene siden forsøker de å oppfylle Bibelens budskap på egne vegne, gjennom å handle som

skriftene sier, på den andre siden vil denne oppfyllelsen kreve en mottaker, som de finner i de menneskene de møter.

Tina Østerud Sigvaldsen har blant annet undersøkt religionens uttrykk i to kristne behandlingsinstitusjoner, drevet av Blå Kors. Det er interessant å se at hun finner mange materielle uttrykk for religiøsitet, som bilder og sitater på veggene, men hun finner også at ansatte er påpasselig med hvordan trosaspektet uttrykkes. Der er det et fokus på det åndelige fremfor det religiøse, og en ansatt beskriver hvordan evangeliserende andakter som forteller vitnesbyrd om omvendelse fra rus og guddommelig inngripen ikke har noen plass i behandlingen, fordi han er redd for at dette kan oppleves som et overgrep (2012, 55). Her ser man igjen noen av de elementene som informantene har vært inne på, at uttrykk for tro ikke kan tvinges på andre, men deles når det er naturlig.

Uttrykk for tro kan ikke sees løsrevet fra motivasjonene informantene forteller om, ei heller handlingene. Det er tydelig at det å få gitt uttrykk for troen henger tett sammen med hvorfor de har valgt å bruke tiden sin i rusomsorg og hvilken betydning det faktiske og konkrete arbeidet de gjør har å si. Troen kommer ikke best til uttrykk gjennom at de snakker høyt om Bibelens budskap eller egen kjærlighet til Gud, men gjennom en bevisst holdning til meningsinnholdet i de aktivitetene de er med på. Handlingene blir heller et nonverbalt uttrykk for en større mening. De fleste er klare på hvem de er og representerer når de går ut, ved å fortelle for eksempel at Utegruppen er tilknyttet en menighet. En del av den verbale kommunikasjonen handler om at dem de møter vet hvem de er eller vet at gruppens tilknytning er til en kristen menighet og dermed assosierer noen verdier med deres tilknytning. I slike tilfeller ligger den kristne tilknytningen fremme i dagen, uten at den kommuniseres direkte.

Å vise troen gjennom handling går til kjernen av det kristne verdensbildet. Kristendommen er tuftet på nestekjærlighet, men det holder ikke å bare føle nestekjærlighet, den må også vises gjennom handlinger, den må deles slik Bibelen forteller. Det kristne verdensbildet handler om at handlingene manifesterer doktrine og lære i livene til følgerne. Gjennom å gjøre gode handlinger for dem som har det aller vanskeligst, får informantene gitt uttrykk for det kristne budskapet og fulgt de bud for handlinger som er en del av den kristne læren.

Videre rød tråd

Informantene legger stor vekt på at de får gitt uttrykk for troen gjennom handling. Det er tydelig at de har en klar tanke om at ord eller mening må følges opp av handling for at det skal ha legitimitet. Det nytter ikke å være en barmhjertig samaritan i ord om man ikke er det gjennom handling. Denne tanken om handlingen som viktig vil bli grundig belyst i neste analyse, hvor nettopp handlingens betydning blir drøftet.

2.5 Handlingenes betydning

«Vi bryr oss om dere, Gud bryr seg om dere»

Informantene knytter ikke troen bare til et personlig forhold til Gud. De knytter troen, motivasjonen og kallet til det å handle. Det kommer frem at handlingene i seg selv har en betydning. Hvordan de beskriver handlingenes betydning vil bli belyst og drøftet i dette kapittelet. På spørsmål om han tror handlingene, som å dele ut mat eller drikke, kan ha en egen verdi, svarer Filip:

Ja, absolutt, at det har en verdi. For det er jo det vi vil si. At vi bryr oss om dere, Gud bryr seg om dere. At gjennom det, for det blir jo på en måte et slags kall da, til å ta vare på de som, de som sliter. Som du leser om i Bibelen, og som en da vil handle på. Så for min del har det en veldig viktig verdi at det liksom utover «værsågod» og bli ferdig med det. Så det. Men du føler ikke at det er en sånn der «wow» alltid like stort og vakkert hver gang, av og til så er det bare sånn «Hei, værsågod» og så stikker de, det er ikke mer enn det. Men i det store og hele så er det sånn jeg prøver å tenke på det.

Peter snakket mindre om handlingene som betydningsfulle, men om bønn og lovsang som viktige deler av den aktiviteten de har. Han understreket også at måltidet, som de tilbyr på Kafeen, hadde betydning for å nå frem med budskap:

Så det å få de gode samtalene det er veldig viktig. Og selvfølgelig det å spise sammen. Noen av dem har det så travelt at de ikke har tid til å spise mat og så videre, det er en viktig del av det. Vi har jo igjen sånn åndelig kristen aktivitet der og, der vi synger sanger for eksempel. Og vi opplever ofte at det treffer et punkt i mennesket der de, de åpner seg opp, veldig mange i miljøet har åndelige opplevelser selv. Det er jo en kjensgjerning at når man spiser sammen så har man jo lettere for å åpne seg. Enn når man, når man bare diskuterer og så videre. Den,

den settingen der er alltid positiv. Så, men det er nok. Men det nok ikke alltid udelt enkelt heller, for mange som er sterkt ruset sant, de sliter jo både med å spise og med å kommunisere. Så det er viktig at de får tid på seg da.

[Bønn og lovsang som en del av aktiviteten] er helt bevisst fordi vi tror på det her at vi er med i et felleskap der vi er helt avhengig av Gud. Og at han på en måte er oppdragsgiver for det vi gjør, og at han er den som kan sørge for de beste resultatene, fordi at det er drevet av Guds kjærlighet, som vi er en del av, og som har sin adressat i de menneskene vi skal ut og hjelpe.

Johannes viser til noe av det samme som Peter, hvor tilbudene på Kafeen er knyttet opp til målsetningen om å få rusavhengige inn i rehabilitering. Han viser hvordan fokuset ytrer seg gjennom tilstedeværelse og samtale med de som kommer på Kafeen og at omsorgen kommer til uttrykk gjennom dette:

Nei, vi samtaler med dem, og hører hvordan det går med dem. Ja, og hører på gjerne om hva de har opplevd, og så spør vi gjerne om de har vært på rehabilitering, og det er det mange som har vært. I forskjellige sammenhenger. Og mange er jo veldig trøtt og lei, og så anbefaler vi, eller vi presenterer de rehabiliteringssentrene som vi har, da, og prøver å motivere dem til å søke inn der.

Ja, det er jo å se de som, se sine medmennesker, og se de som spesielt trenger en støtte og en hjelp. Og så gjøre noe med det, ikke bare prate. Altså, vi har jo mye å gå på fremdeles, i hele byen, for eksempel, med å følge opp de som sliter på forskjellig måte. Og det er jo det der med ettervern, og liksom den oppfølgingen vi gir der. Og de trenger veldig mye fellesskap og støtte når det gjelder, når de har vært i en sånn situasjon.

Han viser også til at måltidet har en funksjon for å skape fellesskap, slik også Peter gjør:

Selv om de ikke spiser så mye, for når de går på rus så er de ikke så veldig opptatt av mat egentlig. Men de trenger jo mat. Og så er det jo, mat og drikke, det skaper jo alltid fellesskap. Så det er jo begge sidene. Så det er jo hyggelig å kunne være sammen og spise og drikke litt.

Markus har et litt annet perspektiv enn de andre informantene, siden han har vært i den andre enden av skalaen, som mottaker av det Kafeen tilbyr:

Ja, altså. Jeg husker jo det at de har Kafeen, det har du sikkert hørt om. Det fungerer jo sånn at de er et lite team da, som går ut om fredagen, og så, hovedsakelig for at rusmisbrukere skal få et lite oppholdsrom i hverdagen i forhold til at de kan komme en plass og få varme og få et varmt måltid, og sånt. Men Jesus blir jo forkynt selvfølgelig. Men det er ikke noe som blir presset på folk liksom. Jeg syns det var utrolig interessant å høre om Jesus, spesielt fordi de fortalte meg det at Jesus og det som han hadde gjort for 2000 år siden på korset, det var nok

for at jeg kunne få et nytt liv. Selv om jeg lite forsto den gangen hvordan det kunne hjelpe meg så. Så i og med at jeg hadde prøvd alt mulig annet så var jeg villig til å prøve det. Så jeg syns ikke det var ubehagelig, når disse kom og sånt da.

Jeg husker de kom fra, lurer på om det var fra Møteplassen. Tør ikke si det sikkert da, men jeg mener det var der de kom fra. Og det var liksom samme opplegget hvis jeg kan si det sånn, at de ønsket liksom først og fremst å ta deg med ned så du kunne få deg en matbit og litt varme i kroppen og, og så ønsket de at du skulle være med på et møte liksom, der du kunne få forkynt Kristus i form av at du kunne få en forståelse om hvem han var liksom. Samme der også, det var ingen der som presset på deg noen ting. Og det var alltid en del mennesker som ble med, både når Kafeen og når disse her som jeg snakker om nå, men det var alltid den gruppen også, som syns at dette var veldig ubehagelig og rett og slett ikke ville ha noe med det å gjøre.

Maria er også mest opptatt av målsetningen ved Møteplassen, som er å motivere menneskene til å søke rehabilitering, og hun også mener at det fysiske, gjennom maten og samtalen er viktige døråpnere for å nå det målet:

Men jeg spør alltid: «Har du lyst til å komme, komme ut av dette her? Kan vi hjelpe?» Prøver å hjelpe og sånn, da. Men må jo, kan jo tenke på det. Vi har sånn kristen rehabiliteringsplass. Jeg har mest tro på dem, for det er der jeg har sett det meste. Med skoler og alt, herlighet. Jeg forstår ikke at ikke de der ute har oppdaget det der, altså

[Maten] har vært åpningen til oss, det. Men ikke, men jeg sier til de andre nå må dere ikke bare være så opptatt med den der maten. Ja, vi skal jo gi dem mat, og de skal spise det de vil. Vi lager så mye mat. Ja, noen liker grøt, risengrynsgrøt, og noen liker middag, lapskaus. Og de er *veldig* glad i den risengrynsgrøten. Og vi har masse melk og smør i, og vi koker den i over en time. Det er veldig god grøt. Og de vil heller ha grøt enn middag noen, da. Og så smører vi skiver som jeg har smurt, med pålegg og egg. Og så lager vi vafler hvis ikke vi har noe. Vi får en del kaker igjen fra kirkekaffen i menigheten og sånne ting, da. Og så har vi melk, lager kakao, for det er de veldig glad i. Det begynte jeg med en vinter det var så kaldt. Men, ja og så er det melk og te og kaffe og saft og alt. Og så får de matpakke med seg, og så er det en som henter brød, får gratis.

På spørsmål om handlingene hun gjør gjennom sitt engasjement for rusavhengige kan ha en større betydning svarer Maria:

Ja, det er evangelisering med gjerningene våre, vi gjør. At de får mat, og vi har klær inni boden, en del, da.

Det med de gjerningene og dette her å vise en slags evangelisering når vi viser at vi bryr oss. For det er jo Jesus og Gud. Jesus var jo, han snakket om den barmhjertige samaritan, sant. Han, han var jo sånn når han gikk nede på jorden: «Hva vil du jeg skal gjøre for deg?» Og så ga han dem synet igjen, så reiste han opp lamme og så gjorde han masse sånne ting. Og han sier sitt ord. Han kan utruste oss hvis vi vil. «At dere skal gjøre større gjerninger enn det jeg gjorde, for jeg går til min far», sa han. Han flyttet hjem, han sto opp igjen fra graven, sant.

Jeg spurte Lukas, i forbindelse med spørsmålet om han får uttrykk for troen sin gjennom arbeidet i Utegruppen. Han snakket blant annet om at han ikke ønsket å pushe religionen på dem han møtte. Jeg spurte Lukas om han ville utdype hva han mente med å «pushe på», for å få litt innblikk i hva han tenkte på i den sammenhengen. Selv om Lukas ikke direkte kom inn på handlingenes betydning, så sier fokuset hans noe om hvilke handlinger som betyr mest for han i det han gjør:

Nei, det blir litt sånn at en tvinger en samtale inn på, om kristendom og sånne ting. At en, hvis du møter en narkoman som kanskje har problemer, så vil en ikke pushe på-ha som hovedfokus at «nå skal vi snakke om Gud». Sånn at en tenker «hvordan kan jeg vri denne samtalen til det?». Mens en som kanskje har litt mer medmenneskelighet i fokus ser kanskje at denne personen sliter og er nødt til å få det ut av systemet. Derfor kan det være greit å høre og sånne ting, og kanskje tenke at «jeg er ikke kvalifisert personell til å gi for mye råd og sånne ting, og dermed så bør jeg kanskje bare holde kjeft og heller *høre*». En som pusher en agenda blir vel da... Det blir, tvinger det inn, uansett hva det koster, og det synes jeg jo – det blir litt feil fokus. Så det er vel det jeg legger i å pushe. Ja. Så sånn har jeg ikke lyst til å være.

Ester hadde en litt annen innfallsvinkel til spørsmålet om handlingene kunne uttrykke noe spesielt:

Ja, det må jo være det da, på en måte at vi bryr oss, men igjen det kan jo en som ikke er kristen og på en måte, så det er jo litt stemplende å si at du er kristen og derfor så bryr du deg, men det blir jo og vil jo være en viktig del av å være kristen. Så det vil jo sånn sett komme til uttrykk for handling som kanskje fører til de spørsmålene som leder inn på at altså, ja.

Perspektiver på handlingene

I tillegg til å fokusere på hvordan troen kommer til uttrykk gjennom det de gjør, viser flere av informantene til hvor viktig handlingene er i seg selv. De gir uttrykk for mer enn bare deres personlige tro, handlingene er uttrykket for den kristne barmhjertighetstanken og en fysisk

manifestasjon av den kristne etikken som informantene ønsker å leve etter. Det er ikke alle informantene som har kommet inn på handlingenes betydning i like stor grad, men det betyr ikke at handlingene ikke har betydning for dem.

Som tidligere vist til har Max Weber beskrevet religiøs handling som en spesifikk type sosial handling, og handlingen må forstås utfra hvilken mening som handlingen tillegges av den som gjør det. Handlinger har ulik verdi, og i kristendommen står omsorg for andre, nestekjærlighet og barmhjertighet sentralt som verdifulle handlinger. Webers teori om mening og rasjonalitet kan prøves på det informantene sier om handlingene de utøver. Handlingene og grunnlaget for handlingene kan drøftes opp mot både formålsrasjonalitet og verdirasjonalitet. Målet kan være å utøve gode handlinger på linje med fortellinger fra Bibelen om uselviske handlinger, slik som den barmhjertige samaritan. Det kan også være et mål å rehabilitere mennesker, bringe dem til frelse eller å oppfylle sitt eget kall.

Filip beskriver at handlingene har egenverdi, og knytter det til kallet. Bibelen, og den kristne tro, knytter handlinger, grovt inndelt, i frelse og fortapelse. Gode gjerninger knyttes til frelsen, dårlige til fortapelsen. Filip ønsker å handle ut fra hva Bibelen sier, og dens verdigrunnlag. Ester beskriver handlingene som en mulig inngangsport til samtalene som videre kan lede inn på de religiøse spørsmålene. Peter og Johannes beskriver også handlingene som viktige for å få i gang samtalene og vise medmenneskelighet, og la andre ta del i fellesskapet.

Handlingene har betydning ikke bare i tilknytning til det å gjøre gode gjerninger. Ninian Smarts doktrinære dimensjon omfatter og beskriver en religions lære. I kristendommen er det ikke bare bud om hvordan man skal handle, for eksempel ved å nettopp vise omsorg og nestekjærlighet. Den viser også til handlinger som ikke skal gjøres. All urett er synd ifølge Bibelen, og i et kristent verdensbilde vil også handlinger som beskriver handlingsforbud være viktige. Informantene lever ut det kristne verdensbildet gjennom å gjøre de gode handlingene, og unngå de dårlige. De knytter evangelisering direkte til å leve ut påbud, ved å evangelisere gjennom for eksempel mat, som gjør at de fattige får mat. Deres handlinger reflekterer Jesus-fortellingene fra Bibelen.

Maria beskriver rett ut at handlingene er evangeliserende. Evangelisering er noe flere informanter kommer inn på i ulike deler av intervjuene. Slik jeg tolker informantene, og her Maria, handler evangelisering for dem å dele budskapet om kristendommens kjerneverdier og trosgrunnlag, men ikke gjennom å bare fortelle om det. Når Maria sier at handlingene deres er

evangeliserende, så kan det knyttes til at det er den kristne omsorgstanken som ligger bak det å dele mat med de som er sultne og lider. Slik kan budskapet spres gjennom å gjøre noe fremfor å bare fortelle det. Handlingene blir en måte å bringe ut budskapet på og budskapet reflekteres i måten de behandler de rusavhengige på. Markus bekrefter på mange måter den forståelsen av fellesskapet som en inngangsport til samtalene og til evangeliseringen som forgår. Han opplevde det ikke som misjonerende, men han beskriver det også ut fra sin nåværende situasjon, hvor han har gått fra mottaker til å bli en av dem som tilbyr dette. Oppfatningen av en handlings betydning kan forandre seg når man går fra å være mottaker til avsender. Lukas snakket som nevnt ikke direkte om handlingenes betydning, men hans fokus på å lytte som mål i seg selv, kan knyttes til ønsket om å spre evangeliet uten å bare prate. Slik han snakker om betydningen av å lytte kan det virke som at han tillegger dette en betydning utover selve handlingen, at det ligger omsorg i det å lytte fremfor å prate.

Verdirasjonelle handlinger har et ideelt og moralsk verdigrunnlag. Det å gi mat til mennesker som sulter, tilby varme og omsorg for den som fryser, dele et måltid med mennesker som sees på som samfunnets utskudd, være et medmenneske for de som lider; det er alle handlinger som kan beskrives som verdirasjonelle handlinger. Det ligger en moralsk forpliktelse i bunn, som for informantenes del nok har utspring i den kristne barmhjertighetstankegangen. Weber sier at den som handler verdirasjonelt gjør det ut fra krav eller bud som han tror stilles til ham. Informantene deler troen på at de gjør kristne gjerninger når de går ut og møter de rusavhengige. Selv om ikke alle beskriver det eksplisitt, så viser de til bud, som å handle som den barmhjertige samaritan og vise Guds kjærlighet til menneskene gjennom handlingene. Som Peter sier det: Gud er oppdragsgiver.

Samtidig kan man tolke handlingene i lys av tanken om formålsrasjonelle handlinger, hvor handlingene har en beregnende mening. Å tilby mat og drikke, varme, samtale og fellesskap har ikke nødvendigvis bare til formål å være gode gjerninger, disse handlingene er også knyttet til kristne påbud. Formålet er kanskje at flere skal få ta del i det kristne fellesskapet, men handlingene har også som formål å tjene både mottaker og avsender. Ved å oppfylle de bud og oppdrag som kommer fra Gud gjennom bibelfortellinger, kommer også informantene nærmere å leve slik som kreves for å få nåde av Gud.

Weber understreker at verdirasjonelle og formålsrasjonelle handlinger står i motsetning til hverandre, siden rene verdirasjonelle handlinger ikke kan ha en beregnende kvalitet, fordi avsender på sett og vis ikke er ansvarlig for konsekvensene av handlingene, man gjør som man blir bedt om. Likevel trekker han frem den mer menneskelige dimensjonen

ved handling, hvor sosial handling sjeldent er orientert kun på en måte. Derfor tror jeg at det kan være riktig å hevde at informantene handler innenfor begge typer handlinger, selv om fokuset deres når de får spørsmål om handlingenes betydning i første rekke peker mot verdirasjonalitet.

På en annen side kan man se handlingene i lys av rational choice theory, hvor handlingenes betydning kan knyttes til det Stark og Finke mener er menneskers grunn til å søke seg til religiøse løsninger. I denne konteksten blir handlingene måten å få frem produktet som kristendommen kan tilby. Flere av informantene fremhever hvordan for eksempel maten kan være en inngangsport til samtale om kristendommen, tro og verdier. Rational choice theory legger vekt på hvordan mennesker tar rasjonelle valg basert på en modell som ligner på kost/nytte-prinsippet. I rational choice theory er prinsippet at mennesker søker størst mulig belønning for minst mulig kostnad. Noen av belønningene er det høyere etterspørsel etter enn det er tilførsel, men noen av belønningene kan også være nåtidige. Det er ikke mulig å generalisere og si at det er slik de menneskene informantene møter opplever det, men det går an å diskutere om informantene får noe igjen for å vise den omsorgen de viser gjennom for eksempel å gi mat og varme til mennesker som sliter. I dette bildet blir handlingene en del av kostnadene som informantene må dekke for å få belønning i form av å oppfylle kristne bud og dermed komme nærmere de store belønningene. Belønningene kan være for eksempel være frelsens løfte om evig liv, som ifølge Stark og Finke kan være en av disse belønningene som ikke kan oppnås i den observerbare verden, og som kun er tilgjengelig posthumt.

Et annet poeng som trekkes frem av flere av informantene er matens plass i det tilbudet de gir. De ser på maten som en inngangsport til fellesskap og samtale. Maten fungerer også som en handling som utgjør en konkret forskjell hos menneskene de møter der og da. Hvis man er sulten og får mat så blir man mett. Det å dele ut mat har en praktisk side, ved at man kan lette grunnleggende behov som individet har der og da. Samtidig blir dette porten til noe mer. Maten kan ha en symbolsk verdi. Hvis man ser til den kristne lære, handler flere av fortellingene i Bibelen om det å mette mange sultne mennesker. En av de gode gjerningene man kan gjøre er å hjelpe mennesker som er sultne. Det har da ikke bare en praktisk dimensjon, men også en symbolsk dimensjon, ved at man gjør de handlinger for andre mennesker som det Bibelen forteller at Jesus gjorde. Det å sitte sammen og spise skaper fellesskap, og ved å be borbønn slik de gjør på Kafeen, så skapes det en ramme rundt måltidet som tar det ut av en ordinær kontekst og gir det en annen betydning. Slik kan man knytte måltidsituasjonene til en ritualisert dimensjon. I tillegg kan man se på hvem det er de

spiser sammen med. De spiser sammen med de rusavhengige, en sterkt stigmatisert gruppe som ofte lever sine liv på siden av resten av samfunnet. De kan sies å være vår tids utstøtte, og informantene deler måltid med dem. I Bibelen fortelles det om Jesus, som også delte måltider med tollere og syndere, noe som var uhørt i datiden, fordi dette var mennesker nederst på rangstigen. De lever ut Jesus handlinger gjennom det de gjør.

Noen av handlingene til informantene vil ikke øyeblikkelig identifiseres som religiøse. Hvilke handlinger som sees på som religiøse og hvilke som ikke sees på som religiøse har vært gjenstand for mange forskningshistoriske endringer. Antropolog Talal Asad viser hvordan religionsteori er en del av en diskursiv prosess. Grensene for hva man forstår som religion i stor grad er historiske og kulturelle konstruksjoner:

There cannot be a universal definition of religion, not only because its constituent elements and relationships are historically specific, but because that definition is itself the historical product of discursive processes (2002, 116).

Grensene for hva som er i og innenfor religion vil alltid variere etter hvilken tradisjon man er innenfor, og religiøse uttrykk er en del av den sosiale kontekst den opptrer i (2002, 129). Innenfor den sosiale og religiøse konteksten informantene handler, vil handlinger, som å dele ut saft eller servere grøt, kunne sees på som en religiøs handling. Disse handlingene vil kunne tolkes slik når man kjenner til hvilken mening informantene tillegger dem.

Videre rød tråd

Det kan være vanskelig å konkludere med at handlingene til informantene betyr det ene eller det andre, men det som kommer frem er at de legger stor vekt på handlingene, og forankrer det i troen de har. Samtidig må dette sees i lys av det informantene har fortalt om frelsens betydning og deres motivasjon. Handlingene er gjerne ikke religiøse i sin karakter, men de tillegges en religiøs betydning av informantene.

I den videre analysen skal jeg drøfte hvordan informantene ser på seg selv opp mot andre kristne, hvordan de på betydningen av kristen innsats i rusomsorgen og hvordan de ser på sin egen betydning. Disse elementene henger sammen med hvordan de ser på egen motivasjon, uttrykk for tro og handlingenes betydning.

2.6 Andre kristne

«Hei, her kommer vi, de sprudlende snille kristne»

Flere av informantene sammenligner seg selv med andre kristne, som enten er aktive i aktiviteter rettet mot vanskeligstilte, eller som kanskje har tatt en mer passiv rolle. I denne delen av analysen vil jeg forsøke å presentere en del av de utsagnene informantene har kommet med, som tegner et bilde av hvordan de ser seg selv og den aktiviteten de driver med i forhold til andre.

På spørsmål om hvordan Utegruppen gjennomfører sin aktivitet og hva som er målsetningen kom Filip inn på spørsmålet om kontinuitet og sammenligner det Utegruppen gjør med hva andre kristne gjør.

Vi vil vise at vi er der konstant, vi er ikke der som en stor, fin aksjon, men vi er der hver onsdag. Det er for meg veldig viktig i hvert fall, at vi viser den, at vi ikke er sånn der «hei her kommer vi, vi er kristne og vi er kjempesnille denne lørdagen dette kvartalet, se på oss», men at vi faktisk er der og hver onsdag. At det er noe stabilt over det vi driver med. Det prioriterer jeg.

På oppfølgingsspørsmål om han mener en del menigheter og kristne har et større «en-dags-engasjement» for grupper som de rusavhengige blir det klart at han på den ene siden ikke ønsker å kritisere valgene som andre tar, men på den andre siden at han ikke er helt overbevist av tilfeldige aktiviteter:

Altså, det er klart at det er så mange forskjellige menigheter og så mye forskjellige fokus i dem. Men i noen menigheter ja, så er det sånn der «nå er vi snille». Litt sånn typisk at sånn at nå før jul blir alle greie sant, så skal vi alle gi til Fretex, og vi skal alle være så veldig snille. Men det er vanskelig å si, for alle har et eller annet, alle menigheter har et eller annet bra som de holder på med, langtidsprosjekter, og så har man av og til en sånn aksjon. Men jeg liker veldig godt den der, at en har det over tid, for da er du liksom ikke sånn at «Hey, her kommer vi, de sprudlende snille kristne» men der kommer vi klokken fem på en ukedag når alle ute er litt trøtte og sultne og kommer uansett dagsform. Og det er litt mer ekte.

Jeg stilte Filip spørsmål om han trodde det var noen forskjell på måten Utegruppen blir møtt på kontra andre som bare er ute for å evangelisere:

Ja, det tror jeg, og det er jo min opplevelse da, hvis noen kommer opp kun med Bibelen, så blir det veldig sånn «ååh, vend om vend om- dere må gjøre dette og dette og dette» og det er

jo derfor jeg kjører en litt sånn stil at jeg ikke gjør så mye sånt, fordi det er en veldig sånn tanke om at hvis vi bare forteller de om Jesus, så vil alle problem i livet bare «poff» ordne seg, de vil bare forsvinne og det vil gå så fint og det tror jeg ikke på. Jeg er ikke veldig fan av det å bare evangelisere for da... Altså vi driver jo for så vidt med evangelisering og, i vid forstand, men hvis du bare driver med det, så er du veldig sånn der, enveiskommunikasjon.

Det er interessant at Filip referer til «ekthet» i tankerekken om eget og andres engasjement. Han var opptatt av å få frem at det er forskjell på å bare gå ut for å evangelisere og det å dele ut mat ukentlig. Det er klart at dette er selvrapportering av opplevelser og inntrykk, men det kan se ut til at han gjør en distinksjon mellom selviske og uselviske handlinger, hvor evangeliseringen sees på som mer selvisk enn det Utegruppen gjør.

Informantene fikk også spørsmål om de trodde kristne tiltak kunne tilby noe som ikke-religiøse tiltak kunne. Filip synes det var vanskelig å svare på, og er tydelig redd for å trekke for bastante konklusjoner:

Ja, ja, det tror jeg absolutt. Det er jo klart det er jo litt vanskelig det her med, fordi du har ofte den der tanken med hva er, hva er best i hermetegn, sant, og det er vanskelig å si... Jeg tenker, de tilbyr jo noe mer enn bare det å bli rusfri. De tilbyr jo på en måte også et liv, en livsstil, gjerne et miljø, et samfunn, ei kirke, og det er jo ofte det en trenger

Jeg tror ikke at, det er ikke så enkelt som att «bli kristen så er du, så er alt sjef». Jeg gjør det jo på grunn av at jeg er overbevist om at det er det som er meningen med livet [...] Og det er jo der det kommer inn dette med kristendom som fattigmanns trøst [...] Men man kan jo se på det på den måten, at her utnytter en folk som er på en måte på sitt laveste og nå gir vi de noe helt basic fordi det er det de trenger. Men samtidig så tror jeg jo det egentlig er et ønske blant de som driver sånt om å gi det beste en har, og det tenker jeg med troen min for eksempel. Grunnen til at jeg bør dele den er jo at det er det beste jeg har. Det er liksom det jeg bygger livet mitt på, derfor vil jeg dele det. Men om det er bedre, det er vanskelig å si altså.

Men jeg tror det har mye å si for mennesker som har, som har mistet alt, da tror jeg Gud har mer å si. Da tror jeg det å, da grunner en sånn på livet sitt og på identitet og alt sånt at da gir det noe trygt og godt. Et fundament som de mangler.

Peter snakket mindre om evangelisering. En av grunnene til det er at de som er tilknyttet kafeen har et større fokus på å snakke om Gud og komme med vitnesbyrd, syngende lovsanger og

be enn det for eksempel Utegruppens medlemmer har. Han fikk det samme spørsmålet, om kristne kan tilby noe som ikke-kristne kan:

Det ligger jo i sakens natur. På alle plan da, på det menneskelige planet. Så at vi har en nestekjærlighet og sånne ting, og at det er en av kjerneverdiene våre, det er en ressurs som vi sprer om oss med. Det vil nok, det vil nok alle mennesker kunne ha, så i hvilken grad vi har det mer enn andre, det får jo andre evaluere og finne ut av. (...) Når du kommer over i de åndelige sfærene, så er det jo klart at det med, det med tilgivelse for eksempel --- det tror jeg er veldig sentralt. Det ligger jo i det Alf Prøysen sa, «du skal få ein dag i måra, som rein og ubrukt står, med blanke ark og fargestifter tell». For at folk skal få oppleve det på dypet, så de kan få en Gud som tilgir.

Peter fikk også spørsmål om hvorfor det er slik at det er så mange kristne organisasjoner og enkeltmennesker som driver eller engasjerer seg i tiltak rettet mot rusavhengige:

Jeg tror du finner svaret hvis du leser om Jesus i evangeliet. Og det er en, det store forbildet. Hvis du ser på Moder Teresa, hvordan hun innviet sitt liv så er det helt klart at hun har tatt opp arven fra det som Jesus viste oss. Og så at det finnes et reelt frelsesbegrep, altså det som Jesus gjorde der, betyr faktisk at du kan bli tilgitt, du kan få starte et nytt liv og så videre. Så både markedsbudskapet og det med at man får en voldsom belønning i form av at en opplever kjærlighet, gjennom å gjøre dette her, det er belønning som man ikke trenger å vente til evigheten for å kjenne. Vi har jo det enkle ordtaket «Den største gleden du kan ha det er å gjøre andre glad» sant, men det er jo en del av det, du får veldig, du føler det veldig meningsfylt å hjelpe andre.

Han kommer inn på bekvemmelighet, også hos andre kristne, da han fikk spørsmål om kristne tar mer ansvar for de svakeste i samfunnet enn andre:

Ja. Da tror jeg det har med det som du har vært inne på, om det har med en kallsopplevelse å gjøre. Det har med at du, det du har gjort mot en av mine minste, det har du gjort mot meg. Og dessverre er det en trussel for både kristne og ikke-kristne, at man blir for bekvemmelig og selvcentrert. Og i for liten grad ser til de som har de største behovene. Det tror jeg dessverre gjelder både kristne og oss alle. Det tror jeg. Spesielt det norske samfunnet tror jeg nå er utsatt for det, for vi er i for stor grad et egoistisk samfunn som stiller opp i tog hvis vi mener vi blir truet i vår velferd av andre som trenger mer. Ikke alltid så villig til å dele som vi burde være.

Johannes hadde en litt annen innfallsvinkel enn Peter og Filip. Han fokuserte først på mannskap, hvor mange de er som går ut og gjør noe:

Nei, vi har ikke masse folk. Men vi gir dem kjærlighet og omsorg og Guds ord, og bønn, og ber for dem. Det skjer veldig mye gjennom bønn, mye bønnesvar og sånn. For eksempel når de kommer ut på rehabiliteringen, så; Det er jo mange som strever med abstinenser i lange tider. Men det er en hel del eksempler på at etter bønn så forsvinner abstinensene ganske fort, og ja, bønnesvar i det hele tatt. Men alt er jo ikke roserødt. Det kan jo hende at noen sprekker, og så kommer de inn igjen. Eller at noen ikke blir værende så lenge, og så... Men de som blir værende i god tid, over lengre tid, det er de det går best med, da. Så de, de blir ofte stående. Men det hender det er litt sånn sprekke frem og tilbake for de også som har vært lenger, men det er veldig vanlig, da. Men de lærer av det også, og så reiser de seg etter hvert, og kommer helt ut av det

Han sier en del av det samme som Peter på spørsmålet om kristne tar mer ansvar for de svakere stilte i samfunnet:

Ja, det ligger jo i den kristne troen at en skal ta ansvar for de svake. Ha omsorg for de som, som trenger hjelp eller, ja. Så det har jo hele tiden i den kristne kirken ligget der som en motivasjon. Det er det der med nestekjærlighet som er noe av det bærende i den kristne troen, da.

Vi diskuterte også følelser og skuffelser som Johannes mener en del rusavhengige bærer på. Han tror ikke at de møter mer negativitet fra kristne enn fra andre, men at de generelt blir møtt med negative holdninger fra samfunnet. I denne sammenhengen forteller han også hvordan rusavhengige kan oppleve møtet med det kristne samfunnet etter rehabilitering:

Jeg tror ikke så mye fra kristne, spesielt. Men de sier det at de møter veldig mye sånn negative holdninger på byen. Altså, folk ser ned på dem og liksom synes de er noe dritt, og sånn, ja. Men det er også en del sånn uvitenhet blant en del kristne i byen, rundt om i menighetene. Altså, det er mange steder en ikke er vant til å være sammen med de som sliter sånn på den måten. Det er ofte mer vellykkede mennesker som er i menighetene. Når rusmisbrukere kommer inn i en sånn menighet, så kommer de liksom ikke helt inn. Så der, der må vi alle arbeide med holdningene våre.

I forlengelsen av spørsmålet om møtet med andre kristne på den tiden da han selv var rusavhengig kom Markus inn på et annet perspektiv:

Det er også en ting som jeg alltid har sett på med kristne. Jeg syns alltid at de kristne, de var så utrolig glade mennesker. Skjønnte liksom ikke, hva er det de har for noe som ikke jeg har. Hvorfor er de så glad i forhold til, får si folk flest da. Men det er jo noe som har kjennetegnet de kristne siden Jesus sin tid, at folk alltid har sagt «åhh, se hvor glad de er, se hvor glad de er

i hverandre» og—det står jo i Bibelen at det er fordi Guds kjærlighet er utøst i våre hjerter ved den hellige ånd, står det. Så, det er jo også en ting som, som gjorde at jeg ble interessert i de tingene der da. Jeg syns Jesus var spennende og så syns jeg det var så, det var så spennende å se, som jeg sa, hvor glad de var i hverandre og ville liksom finne ut hva som gjør at de er så glad i hverandre og tar så godt vare på hverandre og

Du har jo sikkert sett det og sjøl, at kristne de skiller seg litt ut i forhold til andre mennesker, i form av at de veldig ofte har mye mer tålmodighet og sånt enn kanskje folk flest og. Det kan være at det bare er jeg som ser det.

Maria hadde mange meninger om hvordan andres bidrag var. Hun ønsker seg at flere bruker av tiden sin på de rusavhengige, og at flere ser det hun gjør:

Jeg har bedt om litt sånne, flere yngre. Om å komme ned å spille, synge en sang og, og sånn, og snakke litt med dem, litte grann ved bordet. De har så behov for noen å prate med, og spørre dem om ting. Men de der ungdommene har så mye arbeid med ungdomsgruppen. Men de går litt ut de også, da, men ikke sånn. Så jeg har spurt.

Jeg vet, jeg skjønner ikke dette, hva som gjør at ikke folk ser behovet. For jeg sier alltid: «Det kunne vært våre. Det kunne vært min familie.» Hva ville de gjort da? «Å, du må hjelpe!» og sånn, sant.

Og de som er med nå har ikke vært så veldig lenge. Så de er liksom, de blir liksom litt lei og negative fordi at de har ikke... [...] Men jeg kan ikke trumfe noen å være her. Det er noen som kommer frivillig og har sagt de vil være med, sant. Men vi må. «Ja, de timene, de kunne vi brukt til andre ting». Da blir jeg helt... Å hjelpe meg. Har ikke de noen timer som de kan satse på mennesker som har det vondt, være takknemlig jeg ikke har kommet borti dette her? Altså, jeg blir, de må jo være takknemlige! Jeg har ikke kommet borti rus jeg kunne vokst opp i et sånt hjem, sant. Hvor heldig jeg har vært, sant! Altså, jeg skjønner ikke at ikke folk ser dette her. Men det jeg tror det er fordi de involverer seg altfor lite i situasjonen. De lukker igjen døren.

Også på spørsmålet om kristne tar større ansvar for de svake, viser hun til egen overbevisning:

Jeg vil si at, jeg vil si at jeg har møtt Guds kjærlighet i livet mitt, sant. Jeg har møtt Guds kjærlighet, og den vil han vi skal bringe ut til de andre. Altså det står så tydelig i Guds ord mange ting, og jeg har veldig tillit til Guds ord, og tror på det fordi jeg har opplevd ting som stemmer overens [...] Men altså, i sykepleien, med de syke, så var det de kristne som begynte, sant. Akkurat som hun Nightingale, eller hva, de der, sant. Altså, det er noe som

Gud legger... Nå er det andre som har omsorg og sånne ting også, sant, men Gud legger ned i oss og skyver på oss. Vi skal hjelpe dem også sant, som har det, om det er nå syke eller de der ute eller hva det er, sant.

Hun kommer også med et stikk til de som bare prater og ikke gjør noe:

Men jeg, men det hjelper ikke hvor mye jeg snakker hvis jeg ikke, hvis jeg ikke viser at jeg er glad i dem, hvis ikke jeg viser jeg vil hjelpe dem. Hvis jeg sier en ting og gjør noe annet, da slår ordene i hjel. Ellers så er det ikke med kristne, det er så masse ord, det er så masse ord – men ta i et tak, det vil de ikke, gjøre noe vil de ikke, sant? Jeg blir så trøtt på ord mange ganger, jeg.

Lukas har også meninger om hvordan andre kristne prioriterer og deltar. Han fikk spørsmål om kristne tilbud kan tilby noe som andre ikke kan:

Generelt? Da, da går det mer over på hvilken type kristne det er, tenker jeg. En har, en har de som er drevet mer av kjærlighet, og så er de som er drever mer av hovmod, egentlig. Skal vi se, hvordan skal jeg ordlegge meg nå? Det er vel der hovedfokuset er på at en skal gjøre en gjerning som får seg sjøl til å bli litt bedre enn andre, for å si det sånn. At en kanskje er drevet litt mer at «jeg er bedre enn deg, og. Nå skal du høre hvorfor, og så skal jeg prakke det inn i hodet ditt» og sånne ting, og da... Ja. Men generelt sett så har jeg inntrykk at det er de rette folkene som pleier å gjøre det, og det *pleier* å være positivt. Men igjen som kommer en tilbake til at dette er noe jeg har veldig lite kjennskap til på et generelt plan.

Jakob mener det har med Guds kjærlighet å gjøre:

Ja, det tror jeg faktisk, fordi at jeg tror at Gud har en spesiell omsorg for de svake i samfunnet. Han har jo omsorg for alle selvfølgelig, sant, men han, han... Det var egentlig det du så – Jesus – når han gikk på jorden, sant, så gikk han – hvem gikk han i blant? Sant: Syndere og tollere. Jo, men han gjorde det, sant. Altså de som, de som de andre hatet på en måte, eller syntes var liksom avskum i samfunnet. Og det er jo faktisk sånn også her i samfunnet vårt, da, så er det jo faktisk sånn at veldig mange mener at bare få dem vekk, ikke sant. Skyv dem ut, og ja... Men heldigvis er det mange som mener det motsatte, sant, at la oss ta vare på dem og hjelpe dem.

Rebekka fikk spørsmål om hun trodde det var noen spesiell grunn til at kristne er mer representert blant tiltak rettet mot rusavhengige:

Det har jo noe med... Kristne, når vi skal være Jesu etterfølgere sant, så skal vi hjelpe de svake i samfunnet, sant. Så, så det ligger i vår natur da, sant. Da har vi fått Den hellige ånd på innsiden, Guds ånd, og Guds ånd ønsker å hjelpe, hjelpe andre, ikke sant? Ja, og man da blir

drevet til det da. At det blir en indre drivkraft at du ønsker å hjelpe andre. Og at andre mennesker også kan ha en sånn drivkraft, ja, men at alle kristne egentlig bør ha den drivkraften til hjelpe andre. Det er ikke det er ikke alle som gjør det aktivt for det om. Det handler jo om, hvor sterkt velger du å leve for Herren, hvor mye lar du det bety for deg, ikke sant.

Perspektiver på andre kristne

Informantene har mange tanker om hva kristne kan tilby som ikke andre rusomsorgstiltak kan. I denne forbindelsen kommer noen av dem også inn på hva de mener mangler i kristen rusomsorg. Filip knytter kristne tilbud til en livsstil. Gjennom den kristne tro får man ikke bare tilgang på frelsen, man kan også bli en del av et fellesskap, hvor man har troen til felles. Filip ønsker å gi det beste han har til de menneskene han møter. I hans verdensbilde er troen på Gud og kristendommens lære det beste han har. Peter mener at kristne tilbud kan tilby en åndelig dimensjon som offentlige instanser ikke kan tilby. Peter trekker frem tilgivelse, som han ser som et incentiv som skiller kristne og offentlige tilbud. Johannes mener også at det ligger i den kristne historien og læren at kristne skal ta ansvar for de som sliter. Derfor kan kristne tiltak tilby noen ting som andre ikke kan. Han trekker frem hvordan bønner kan bli hørt, og dermed hvordan Gud kan gripe inn og endre liv. Et annet element som trekkes frem av Markus og Jakob er kjærlighetsbudskapet, som de mener at kristne har med seg og som da gir seg utslag i den omsorgen de har for andre. Maria fremhever at omsorg for andre er en forpliktelse kristne har overfor Gud, likesom Rebekka snakker om å være Jesus' etterfølgere. Slik Maria og Rebekka fremhever det ligger det en forpliktelse til ansvar når man kaller seg kristen og ønsker å følge budskapet. Informantene bekrefter Ninian Smarts teori om verdensbilde gjennom hvordan de beskriver troen og dens betydning for dem. Troen på Gud står i sentrum og alle handlinger og holdninger farges av dette. Da kommer troen til uttrykk i flere dimensjoner, gjennom ønsket og budet om å dele budskapet med alle andre. Verdensbildet blir styrende for hvordan de handler i verden, hvordan de møter mennesker og hvilke verdier som er viktige for dem. Verdensbildet er en del av denne verden, ikke bare en tro på Gud og evig liv.

Selv om de fremhever trosdimensjonen som noe som skiller kristne og ikke-kristne tilbud, trekker de også noen sammenligninger til andre kristne som ikke er like aktive som dem, eller som er aktive på en annen måte enn det de er. Rebekka er inne på hvor sterkt man ønsker å leve for budskapet. Maria forstår ikke hvorfor ikke alle ser den samme nøden som

hun gjør og dermed vier tiden sin til det. Peter kommer inn på det samme. I dette kan det ligge et ønske om at andre skal se og oppleve det samme som dem, og bruke tiden sin til å hjelpe andre. Lukas og Filip kommer inn på noen andre elementer, som kan knyttes til andres motivasjon. De tolker en del aktivitet, spesielt evangelisering blant rusavhengige, som mer knyttet til ønsket om å oppnå noe for seg selv enn å ønske noe for de rusavhengige. I dette kan det ligge et ønske om at ord skal følges av handling i større grad enn det gjør i noen tilfeller.

Informantene har fortalt om hvorfor de tror det er så mange kristne som er aktive eller som driver tiltak rettet mot rusavhengige. På den ene siden mener de at det har med den kristne grunnideen å gjøre, og knytter det, uten å være for spesifikke, til kristen historie. Gjennom historien har det vært en rekke fortellinger om hvordan kristne har ofret seg for å hjelpe andre. Disse fortellingene er om de få, men tjener som eksempel på det kristne narrativet sin betydning for verdensbilde og fortolkning. På den andre siden kommer flere med små stikk til andre kristne som de mener ikke tar nok ansvar eller ser den samme nøden som de gjør.

Ønsket eller kanskje heller budet om å hjelpe andre har vært en del av kristen praksis gjennom historien. Det finnes en rekke eksempler på dette. Rodney Stark fremhever hvordan kristendommen var bygget på en ny form for samfunnsansvar, hvor betydningen av å ta vare på fellesskapet var viktig. De kristne representerte noe nytt fordi omsorgen for andre var knyttet til det å tjene Gud, fremfor bare å ta vare på hverandre (1996, 88). Det vokste også frem en fromhetstanke om at man ikke bare skulle tilbe Kristus, men også leve som ham. Dette knyttes til klosterlivet, men etter hvert fikk denne tankegangen forankring i andre deler av samfunnet, med fremveksten av tiggerordenene (Rasmussen og Thomassen, 2000, 158). Dette vokste frem lenge før Frans av Assisi, men han tjener som et godt eksempel. Martin Riesebrodt trekker ham frem, som et eksempel på kristen virtuos praksis, hvor frelsen kommer gjennom å leve som eller utsette seg selv for lidelse fremfor å unngå det, som Riesebrodt hevder er et av hovedanliggende i religionene. Riesebrodt hevder at for de virtuose, som lever en nærmest asketisk og selvoppofrende livsstil, er det å være nær det hellige det fremste målet og lidelse er å ikke komme nær nok det hellige (2010, 126). Selv om Riesebrodt knytter virtuos praksis til lidelse var det å hjelpe uansett konsekvens også en del av Frans' kall. Hans fromhet handlet ikke bare om å utsette seg for ekstrem personlig lidelse, han eksponerte seg også for sykdommer og nød for å hjelpe uten å tenke på egen sikkerhet. Den oppofrende kristendommen kan knyttes til nettopp dette, å hjelpe andre uansett konsekvens. I tillegg

kan man knytte kirkens diakonipraksis til historien. Kjell Nordstokke beskriver diakonbegrepet som «dypt rotfestet i kirkens identitet og oppdrag i verden» (2011, 61). Han viser til at Bibelens bud om diakoni har blitt brukt til å hjelpe fattige og nødstilte (61).

Informantenes ønske om å hjelpe rusavhengige knytter seg altså til en lang historie, hvor nestekjærlighet og tjeneste for svakerestilte har vært en del av tradisjonen og forståelsen av kristendommen. De knytter sitt engasjement til denne forståelsen av en forpliktelse til å hjelpe andre. De fleste knytter det på en eller annen måte til kristen lære, hvor nestekjærlighet er det grunnleggende. Flere av dem trekker paralleller til den typen kristusetterfølgelse som er nevnt tidligere, uten at det ligger noen asketisk eller virtuos praksis i det de gjør. De viser til at de kan gjøre som Jesus, og at det å følge hans eksempel er å gjøre gode gjerninger mot andre. Tilgivelse for det man har gjort trekkes også frem som et element som kristen omsorg kan tilby. Informantene har en oppfatning av at den typen omsorg de målbærer har en åndelig dimensjon som kan tilby noe som ikke er håndfast og konkret.

Filip kommer inn på elementer som handler om deprivasjon. Han kaller det fattigmanns trøst, at kristne kan tilby noe elementært i livet til disse menneskene som de møter, som ikke andre omsorgstilbud kan. Igjen kommer man inn på tanken om at man kan se på andre som at de mangler noe, og at troen på tilgivelse eller frelse kan erstatte disse manglene. Peter kommer også inn på noe interessant, når han snakker om at kristne har «markedsbudskapet». Markedsbudskapet knytter seg til tilgivelsen og frelsen. Man kan knytte dette til rational choice theory og dennes idé om at man er konsument på et religiøst marked, hvor man prøver å ta rasjonelle valg basert på kostnad og tilbud.

Et interessant element som dukket opp flere ganger, men i tilknytning til ulike spørsmål og tema, og som her fremmes av Johannes er ideen om at bønn kan gi bønnesvar og gi faktiske og konkrete virkninger i menneskers liv. Her er det snakk om en guddommelig inngripen hvor de som ber kan bidra til rehabiliteringen av rusavhengige. Johannes opplever at Gud kan gjøre direkte inngripen i denne verden, det er en del av det verdensbildet han ser resultatene ut fra. Det at en rusavhengig kommer seg ut av misbruket tas som et tegn på at bønnene er besvart.

Noen av informantene sammenligner egen innsats opp mot andre og det kan tolkes som en viss kritikk av andre kristne. Denne kritikken ser ut til å bunne i noen av de

samme elementene som gjorde Frans av Assisi populær, nemlig sammenheng mellom ord og gjerning, som igjen tar opp Foss' poeng om at man kan se mennesker uten å se dem. Det kan tolkes dithen at for eksempel Maria ikke forstår hvordan andre kristne kan se dem som sliter og ikke kjenne et akutt ønske til å hjelpe. Foss mener at den humane motivasjon avgjør når barmhjertighet blir til handling (2008, 22). Maria og de andre informantene lar barmhjertighet bli til handling, men registrerer rundt seg at andre kristne ikke ser eller gjør det samme som dem. I det kan det ligge kritikk, men også et ønske om at nøden skal vekke det samme engasjementet hos andre som hos dem selv. Det ligger en misnøye hos noen av informantene mot kristne som kun evangeliserer uten å gjøre noe annet. Med evangelisering forstår jeg det slik at det handler om å fortelle om budskapet. Det skinner gjennom en misnøye med at man bare forteller om budskapet uten å følge det opp på annen måte, det være seg gjennom å bidra med omsorgstilbud eller på annen måte vise det i praksis. Det ligger også en misnøye med at ikke alle føler den samme nøden som noen av informantene. Filip knytter det til ekthet, og dette kan man knytte til nettopp idealene som har blitt presentert over, hvor fromhet og etterfølgelse av budskap og livsstil var viktig.

Videre rød tråd

Det er tydelig at informantene mener at kristnes innsats i rusomsorgen kan ha en betydning utover det andre, sekulære tilbud kan. De er opptatt av den åndelige dimensjonen, hvor menneskene de møter kan få ta del i det informantene selv er en del av, og dette vil de gjerne dele. Samtidig ligger det en del kritikk av andre som ikke har samme tanke om ord og gjerning, eller som ikke føler det samme ansvaret som dem til å gå ut og gjøre noe for andre. Hvordan de selv mener at de blir mottatt og hvilken betydning de har for dem de møter vil bli belyst i den neste analysen.

2.7 Egen betydning

«Oi, det har betydd litt at jeg har gått her oppe»

Til nå har jeg vist hva informantene har fortalt om egen motivasjon, hvordan troen kommer til uttrykk, handlingenes betydning og hvordan de ser på kristnes innsats generelt og sammenlignet med seg selv. I denne siste delen skal jeg presentere litt om hvordan

informantene ser på sin egen betydning i det de gjør. Det er ikke alle informantene som har svart på dette spørsmålet eller kommet inn på temaet.

Filip fikk spørsmål om hva han trodde det betydde for de rusavhengige at de går ut og hvordan han ser på sin egen betydning:

Jeg tror det betyr mye. Det er klart. Du har jo de som da sikkert tenker at «ååh», nå skal de komme og være, og vise at de er bedre enn oss, og sånn og sånn, men jeg tror for de aller fleste så setter de stor pris på det. Og det er jo det vi får tilbakemelding om og. At ja, det blir jo litt sånn som den gylne regel og hvordan vil jeg bli behandlet selv. Tenk om dette var meg? Hvordan ville jeg blitt likt å behandlet.

Og så ser du på mange som da behandler de dårlig. Hvor mange som er redd narkomane. Faktisk. Hvor mange som da bare er litt skeptisk og ikke tør å gå bort fordi, de ser litt skumle ut og de ser litt rare ut og skitne og sånn og sånn. Og da tror jeg de setter pris på folk som, at folk ser dem i øynene, at folk lytter til dem, at folk tar dem i hånden selv om de er litt skitne på hendene og ja. At en behandler de som folk, som skikkelige folk. Det, det tror jeg de liker. At en kan prøve å sette seg inn i en annen sin livssituasjon og da tenker jeg og, hadde jeg vært der så ville jeg ikke heller hatt noen som kommer og bare driver med bibel-bashing og smeller bibelen i hodet på meg og liksom «sånn og sånn og sånn», men at en da bryr seg om meg. At noen viser at, du er en bra kar fordi om. Ja. At en bryr seg. Rett og slett.

Maria kom innom betydningen av arbeidet ved flere anledninger. En episode hun hadde opplevd, hvor hun ble slått ned av en rusavhengig som hun kjente til, ga henne perspektiver på arbeidets betydning:

Så hadde de sagt at han måtte komme bort til meg og tilgi. Og da kom han når jeg lå der, og så sa jeg: «Jeg skal tilgi deg». Jeg bestemte meg for det. Og så sier han der andre da, som hadde ringt til ambulansen: «Vi skal ta ham». «Nei! Dere får ikke lov å ta ham, for Jesus sa at 'forlot dem, for de vet ikke hva de gjør'». Og så sier han: «Det er bare du som kan si det, Maria». Og da tenkte jeg: «Oi, det har betydd litt at jeg har gått her oppe», sant. Vinne tillit.

På spørsmål om hva det kan ha betydd at hun har arbeidet blant rusavhengige, svarer Maria:

Jeg tror det betyr veldig masse. For vi har fått tilbakemeldinger fra dem, og de har kommet inn og vært takknemlige for maten, og noen har sagt «Det er sånn spesiell ånd her inne», har de sagt. Men altså det er jo forskjell på å komme ute i fra – jeg kaller det for «mørket» - og slåssing, og de slåss nesten for å få i seg alt dette her, og så kommer de inn i et fredelig rom.

Jeg lokker dem med å si «kom nå inn, det er varmt», og så få komme til ro lite grann, sier jeg, sant.

Lukas snakker mye om kjærlighet som det viktigste i møtet mellom mennesker og hva det betyr for han:

Altså, kjernen av den kristne tro er jo kjærlighet, og hvis du ikke har kjærlighet så er alt annet forgjeves. Og når en da går ut i Utegruppen så føler en jo og litt det med å gå ut til de fattige og de i nød og sånne ting; at en får et fokus på at det er dette det handler om. At en må, hva skal en si, en kan ikke bare sitte inne i salen og være «hellig», men faktisk ut og få litt jord under skoene. At det er et arbeid hvis en skal bidra positivt. Det er ikke bare det å sitte å være bedrevitende enn andre. Så jeg synes vel det er greit fokus, å få ræva i gir. Kutte ut litt fordommer, og kutte ut litt, hva skal en si. Ja, bli tvunget til å være litt ekstra utadvendt og litt sånn frimodig når en går ut der, da. Så det, frimodig, mer frimodig til å, til å kunne hjelpe, og det er vel det. Akkurat det synes jeg er en ting jeg blir tvunget litt mer til å fokusere på. Og at det faktisk finnes nød, også. Det er jo lett å sitte inn og tenke, glemme det litt ut. Ja, så det er egentlig det jeg legger i det.

Johannes svarer kort og greit på spørsmålet om betydning:

Jada, vi føler det at det er bruk for oss, at det har betydning, det vi gjør. Så er det er jo mange som er takknemlige, av enkeltpersoner, og, for det som vi gjør.

Peter fikk også spørsmålet om hvordan han ser på betydningen av det de gjør:

Jeg tror det har mye å si. Det er jo klart, spesielt for de som får hjelp til å komme seg ut av rusen. Men underveis så tror jeg det har mye å si. For det er vel så mye stigmatisering og så mye uvennlighet fra så mange mennesker, at det å ha noen som er positiv for oss og bryr seg om de, det tror jeg betyr... Men hvordan de ville utrykke det, det er jeg spent på selv.

Det er nok sånn at vi bør nok stille oss selv det spørsmålet og, sånn at vi hele tiden kan være på vakt og være på leit etter hvordan vi best mulig kan, kan ta oss av dem det gjelder. Samtidig som vi er hyggelige og venner og stiller opp for dem, så må vi sette noen grenser. Sånn at det vil nok sikkert de oppleve at vi kanskje noen ganger, at de kanskje ville forvente mer av oss, forlange mer av oss, jeg vet ikke.

Men Peter kommer innpå noe annet når han forteller om positive møter han har hatt, om hvordan han mener at det er andre faktorer enn deres tilstedeværelse som er viktig:

Det var en som begynte å ta kontakt med oss da, han ville gjerne bli døpt, og så etter hvert så fikk vi jo han inn på rehabilitering og så videre, og han bodde oppe på et hospits på det

tidspunktet når vi begynte å ha kontakt med han og sånn, fikk han inn på rehabilitering, og etter noen måneder der så er han helt fri og helt forandret og han ble jo døpt etter hvert da. Men du bare ser hvordan det som Gud arbeider med folk, selv før vi har kontakt med de, og det gjør inntrykk. Sånn okei, det er faktisk Gud som står bak dette her og han arbeider med folk lenge før, før vi har sluppet til.

Rebekka har vært på mottakersiden av de lavterskeltiltakene som finnes:

Jeg vet jo nå i ettertid at det er veldig mange som går rundt og evangeliserer og forskjellig. Jeg har egentlig, eller jeg var ikke åpen i det hele tatt, heller. Så jeg har gjerne bare styrt vekk hvis noen liksom «Jesus», så har jeg bare «*whoosh*», forsvunnet stille og rolig. For jeg var ikke åpen for det i det hele tatt. Så jeg kan egentlig aldri huske at noen har prøvd å evangelisere til meg når jeg har vært ute i rus da, faktisk. Men så var jeg veldig stengt for det også, egentlig. Helt til jeg var helt desperat og bare trengte ett eller annet hjelp, sant.

Hun mener også at Omsorgshuset kan ha betydning, selv om beboerne ikke blir igjen eller kommer til frelse, som de selv kaller det:

Nei, da tenker jeg at kanskje ikke det er det rette, rette tidspunktet, da. Det er noe at det må være det rette tidspunktet. At, når folk er åpne, og det. Også, de som kommer inn her og får høre om Jesus og gjerne ikke tar imot, eller ikke får det til, så får du i alle fall sådd mye inn i dem, ikke sant? De vil huske, de vil huske nestekjærligheten vi viser. De vil huske Guds ord som har blitt fortalt. Og de vil se forandringen som skjer med de som, de som får gjennombrudd, ikke sant. Så, at det er noe der, og at de vil bære med seg det til senere, da.

Denne betydningen tar hun også med seg inn når hun snakker om egen erfaring og betydning av Omsorgshuset:

Men her er et sted de kan komme inn ganske kjapt, når de har behovet, ikke sant, og da få hjelp. Og at Jesus virkelig kan sette fri, ikke sant. Det kan jo jeg si noe om som var rusfri i så mange år, men så var jeg fortsatt narkoman i hjertet mitt. Hvis jeg så folk som brukte narkotika, for eksempel på fjernsyn, så fikk jeg hjertebank. For jeg hadde også lyst til å bruke narkotika. Når jeg hadde det vanskelig så tenkte jeg på rusen. Men jeg klarte liksom i min egen kraft, da, i alle de årene. Mens nå kjenner jeg meg virkelig fri, ikke sant. Jeg har gått oppe blant de narkomane og vitnet for dem. De sitter der med sprøyter og piper og alt sammen, og jeg husker at jeg satt der også, ikke sant. Men jeg har ikke de følelsene rundt det lenger, det er bare visket vekk. Så jeg står der og bare kjenner at jeg er fri. Det kunne, jeg kunne ikke gjort det den forrige perioden jeg var rusfri, ikke sant. Så at Jesus har gjort et mirakel i hjertet mitt. At jeg har blitt helt fri for de tingene.

Perspektiver på betydning

Det er tydelig at informantene mener at det har en betydning for dem de møter at de driver med de utadrettede aktivitetene. Filip sier at de får positive tilbakemeldinger, det samme gjør Johannes og Peter. Tilstedeværelsen deres betyr noe positivt i øyeblikket, men Peter fremhever at han tror det betyr spesielt mye for de som kommer til rehabilitering. Filip snakker om hvordan rusavhengige stigmatiseres. Han trekker frem hvordan deres aktivitet evner å se forbi det ytre, og vise omsorg for mennesker som ofte opplever å bli avfeid på grunn av for eksempel hvordan de ser ut. Dette henger sammen med det Lukas trekker frem, om å få brutt ned noen fordommer og lære litt om den nøden som finnes på gatene. Maria trekker frem en historie om hvordan hun opplevde det at de rusavhengige responderte på hennes ord om tilgivelse da de ville straffe en annen rusavhengig som hadde skadet Maria. Hun så sammenheng mellom de ordene hun har brukt og de handlingene som følger. Rebekka fokuserer på hvordan hun selv er et eksempel på at det har betydning. Hun har fått hjelp fra kristne som driver tiltak og er nå en av dem som har hatt stort utbytte av dette.

Det er ikke bare på direkte spørsmål om hva det kan ha betydd for dem de møter at informantene forteller om hvordan de ser på egen betydning. Dette kommer til syne i mange av de kategoriene jeg har presentert tidligere. Et eksempel er hvordan Johannes, på spørsmål om kristne tiltak kan tilby noe annet enn ikke-kristne tiltak kan, og han viser til hvordan bønner kan bli hørt og gi direkte resultater. Et annet eksempel er Marias fokus på hvordan hun mener at hun er blitt helbredet og at andre kan få oppleve det samme som henne om de tar imot frelsen. Rebekka opplever at hun er blitt satt fri fra rusen og at det er takket være Jesus. Derfor må denne delen av analysen kunne sees i sammenheng med de andre analysene.

Informantene opplever at det er meningsfullt å drive med de aktivitetene de gjør. De føler også at det betyr noe for dem de møter. På den ene siden får de gitt uttrykk for sin motivasjon gjennom å bidra og de opplever at de blir møtt med takknemlighet. På den andre siden opplever flere av dem at de får bevis for at det de tror på fungerer og gir resultater i møte med menneskene. Den aktiviteten de driver har en betydning innenfor det verdensbildet som informantene har. De ser at Gud griper inn og hjelper mennesker,

de får bekreftet sitt verdensbilde gjennom andre. De ser resultatene av det å arbeide som de gjør, ved å bringe ut evangeliet gjennom handling, virker i verden rundt dem.

Flere av informantene knytter betydningen til statusen som de rusavhengige har i samfunnet. Det er knyttet mye stigma til det å være rusavhengig, og både Filip, Peter og Lukas trekker frem hvordan de kan vise verdighet til mennesker i en vond livssituasjon, behandle dem som likeverdige og bryte ned noen fordommer gjennom å møte dem. Filip kommer igjen inn på dette med å vise omsorg gjennom handling fremfor kun å drive med forkynnelse. Mange av informantene lever ut sin tro gjennom den aktiviteten de er en del av. De gir mer av seg selv og strekker seg lengre enn mange andre kristne, uten at de nødvendigvis mener at alle burde gå ut og oppsøke rusavhengige. De knytter betydningen av det de gjør til den kristne bibelens fortellinger om Jesus og de ønsker å gjøre som disse skriftene krever. Men de ser betydningen av det de gjør gjennom møtene med de rusavhengige, og dette gir dem en bekreftelse på at det gjør en forskjell. Denne forskjellen ser noen av dem også når rehabilitering gir resultater, eller bønnesvar blir gitt. Innenfor det kristne verdensbilde ser man hvordan Gud kan gripe inn og endre menneskers liv, men også hvordan det nytter å leve ut troen gjennom handling.

Det at de opplever at innsatsen deres har en betydning for de menneskene de møter kan sees i lys av Habermann og Lorentzen og Rogstad. Tidligere har jeg presentert hvordan deres forskning på frivillighet fremholder at den begrunnelsen som står sterkest er verdibegrunnelser. Verdibegrunnelser kan være det å få gjøre noe for noen andre enn seg selv og vise omsorg. Verdibegrunnelser kan også knyttes til religiøse verdier ifølge Lorentzen og Rogstads inndeling. Denne begrunnelsen kan man se igjen i informantenes fokus på betydning, de opplever at de kan gjøre en forskjell gjennom det de gjør. Verdien de legger i de aktivitetene de er en del av er sterkt knyttet til en religiøs verdimesig forklaring. De bryr seg om andre, men dette må knyttes til den kristne nestekjærligheten. Kristin Müller-Nilssen finner, gjennom sine intervju med frivillige i Kirkens Bymisjon, at de vektlegger verdibegrunnelser sterkest, gjennom annerkjennelse for det de gjør, og noe som gir mening for dem (2012, 51). Det som igjen gjør seg gjeldende er at Müller-Nilssens informanter i mye mindre grad vektlegger for eksempel religiøst forankrede resultater når de beskriver hvordan det frivillige arbeidet gir betydning. Det skiller seg fra fokuset til noen av informantene i min studie, som i større grad fokuserer på at de har nådd gjennom med det kristne budskapet.

Et annet perspektiv som kommer opp er den mer religiøse dimensjonen. Peter sier at han opplever at Gud arbeider med mennesker før de kommer til dem. Maria har opplevd at hennes budskap om tilgivelse ut fra et kristent perspektiv får konsekvenser for valg andre rusavhengige tar i møte med en vanskelig situasjon. Rebekka opplever at Gud har gjort et mirakel i livet hennes gjennom å lede henne til der hun er i dag. Hun mener som Peter at fortellingene om Gud og Jesus som brukerne på Omsorgshuset blir fortalt vil sette spor og kanskje åpne dem for å ta imot frelse senere. Betydningen av arbeidet de gjør får da en dimensjon som sees i sammenheng med Guds inngripen og hvordan han kan operere. Dermed får det arbeidet de gjør en større dimensjon enn bare handlingene. Når de fokuserer på det kristne budskapet slik de gjør på Kaféen, Møteplassen og Omsorgshuset vil det sette spor i menneskene de møter, selv om resultatet ikke nødvendigvis kommer med en gang.

Det som er tydelig er at alt henger sammen med alt. Og det er ikke så rart, ettersom analysene så langt er gjort i kategorier som er konstruert med hensikt å sortere og systematisere materialet. Når man kategoriserer slik jeg har gjort skaper man også noen skiller som er like oppkonstruerte. Jeg vil legge til et annet forbehold: det er vanskelig å oppsummere kort uten å generalisere til en viss grad. Ikke alle informantene har sagt noe om alle temaene. Det blir likevel ikke hensiktsmessig å ramse opp hvem som har sagt hva i hvilken kategori i to avsnitt som skal trekke noen lengre linjer. Jeg gjør bare oppmerksom på at det generaliseres. Det er klart at man ikke nødvendigvis kan sette et absolutt skille mellom informantenes kallsopplevelse og den videre motivasjonen de knytter til den aktiviteten de er en del av. Det er ikke bare på spørsmål om hva de tenker om egen betydning at tanker om denne betydningen kommer frem. Avslutningsvis i denne gjennomgangen og analysene av materialet har jeg lyst til å trekke inn hvordan også de andre kategoriene sier noe om hvordan informantene ser på egen betydning.

Informantene som forteller at de har hatt en kallsopplevelse gir arbeidet de gjør en betydning utover det å være medmenneske. Det er ikke bare det å gjøre noe med gode intensjoner, de har fått et kall fra en høyere makt. Kallet ser ut til å gi arbeidet en annerledes forankring enn annen motivasjon gjør, nettopp på grunn av den ytre faktoren som spiller inn. Det betyr ikke at de som ikke forteller om et kall har en mindre betydningsfull motivasjon. Det kommer tydelig frem at de knytter engasjementet sitt til troen og at motivasjonen har en kristen forankring. Både kallet og motivasjoner som å være medmenneske, barmhjertighet, være et lys og vise omsorg har en forankring i tro, og forteller noe om hvorfor informantene synes det er verdt å bruke av tiden sin på rusomsorg. Videre forteller betydningen av frelsen,

troen og handlingene noe om hvordan denne kristne forankringen kommer til uttrykk. Ønsket om frelse for dem de møter er en del av informantenes bevissthet. Det samme er deres egen tro. De er opptatt av at handlingene skal være uttrykk for nettopp denne troen, gjennom å vise både sin motivasjon og de kristne verdiene gjennom omsorgsfulle handlinger. Respekt for mottakers autonomi er også en sentral del av måten de beskriver både frelsesaspektet og egen tro. Det er tydelig at de fleste informantene mener at kristnes innsats i rusomsorgen kan ha en betydning utover det andre sekulære tilbud kan. De er opptatt av den åndelige dimensjonen, hvor menneskene de møter kan få ta del i det informantene selv er en del av, og dette vil de gjerne dele. De ser effekten av det de gjør når mennesker vender om og blir rusfrie. Gud kan gripe inn og endre liv, men de må selv legge ned en innsats i tjeneste for Gud. Gjennom at mennesker faktisk omvendes kan også bekrefte at de mørke kreftene, som noen av dem var inne på, taper i møtet med de gode.

Alle disse elementene forteller noe om hvordan de ser på egen rolle og betydning. De har en motivasjon og grunn til å være der, forankret i et kristent verdisyn. De arbeider blant de menneskene som trenger det mest, og de får levd ut troen gjennom omsorgsfulle handlinger. De ser at det nytter og at de blir tatt godt imot. Dette blir igjen en motivasjon som gjør arbeidet verdifullt fordi de får bekreftet følelsen av mening.

Videre rød tråd

I denne analysen har jeg vist hvordan informantene ser på egen betydning i det arbeidet de gjør. De opplever at tilbakemeldingene de får er positive og dette gir dem en følelse av at det har en betydning at de bryr seg og jobber som de gjør. I tillegg kommer det frem at de ser hvordan det kan ha en direkte betydning for menneskene de møter at de er ute og hjelper dem. Flere av informantene knytter betydning til hvordan de ser at Gud kan gripe inn og hjelpe mennesker gjennom for eksempel bønn. Slik blir deres betydning en del av den inngripen fordi de er med på å føre mennesker til Gud.

Jeg har også vist hvordan disse syv kategoriene henger sammen, og er en del av en helhet. Hvordan denne helheten kan tolkes vil vises i neste analyse, hvor jeg tar for meg noen overordnede elementer som peker seg ut i analysene som er gjort. Der vil jeg vise hvordan informantenes syn på handlinger, motivasjon og betydning kan diskuteres med utgangspunkt i Smarts syv dimensjoner.

2.8 Det gjennomgående verdensbildet

«Our first need is to understand». Slik innleder Ninian Smart om formålet med sin religionsteori om religiøs erfaring og verdensbildets dimensjoner i boken *The religious experience of mankind* fra 1977. Hans formål er at vi som forskere skal kunne beskrive opplevelsen som religiøse mennesker har ved å se på betydningen av observerbare religiøse opplevelser. Han understreker at han ikke er opptatt av sannhetsgehalten i disse opplevelsene, han er opptatt av hvordan det oppleves for den som tror. Han trekker frem eksempelet med Saulus' omvendelse til Paulus. Smart mener at vi ikke kan gi en god beskrivelse av det som hendte med Paulus uten å ta med den kallsopplevelsen han hadde i Damaskus, selv om denne opplevelsen ikke var observerbar for andre enn ham selv (1977, 12). Smart deler inn sin religionsteori i dimensjoner. I *The religious experience of mankind* deler han inn i seks dimensjoner. I senere tid har han lagt til både en og to dimensjoner. Selv om dimensjonene er kort redegjort for i innledningen til del to i denne oppgaven, skal jeg kort presentere de igjen. Videre vil jeg diskutere hver dimensjon grundigere og se om informantenes beskrivelser kan resonere med de ulike dimensjonene. Smart presenterer dimensjonene kort slik i *Dimensions of the sacred* fra 1996:

1. Den rituelle/praktiske dimensjonen – aktiviteter som tilbedelse, meditasjon, pilegrimsferd, sakramenter eller offer. (10)
2. Den doktrinære/filosofiske dimensjonen – de ulike religioners doktriner, lære eller filosofier. I et dialektisk forhold til den rituelle dimensjonen (10)
3. Den mytiske/narrative dimensjonen – historiene, som for eksempel historien om Jesu' oppstandelse.
4. Erfarings- /emosjonell dimensjon: noen opplevelser/erfaringer er viktige i religioners historie, som Paulus omvendelse eller Muhammads profetier. (11)
5. Den etiske/legale dimensjonen: Lover og etiske regler som følger doktriner eller filosofier, som shari'a og Toraen
6. Den organisatoriske/sosiale dimensjonen: organisering/spesialister/plass i samfunnet
7. Den materielle/kunstneriske dimensjonen: materielle konstruksjoner som uttrykker religionens verdensbilde, som kirker, ikoner , templer etc. (11)

Den rituelle dimensjonen er synlig for de fleste av oss. Smart mener at de fleste religioner på en eller annen måte uttrykker seg gjennom ritualer, men at ritualer ikke må være formaliserte for å kunne beskrives i denne dimensjonen. Dette inkluderer selv de minste uttrykk for ritualisert atferd, eller som Smart beskriver det: «the sense of some form of outer behavior (such as closing one's eyes in prayer) coordinated to an inner intention to make contact with, or to participate in, the invisible world» (1977, 16). Smart mener at ritualer ikke kan forklares uten referanse til et religiøst miljø, i den forstand at ritualer oftest er rettet mot en hellig kraft. Han mener også at ritualer kommer før en religions doktriner eller mytologi (1977, 17-18). En religions mytologiske, senere også kalt narrative dimensjon beskrives som den dimensjonen hvor myter, bilder og fortellinger symboliserer den hellige kraften eller verden som ikke kan sees (1977,18). Religioners narrativ er ofte en viktig del av ritualene, for eksempel nattverden i kristne kirken. Her er mytene tett knyttet til symbolske og ritualiserte handlinger. Den doktrinære dimensjonen er forsøket på å gi den narrative dimensjonen systematikk og intellektuell forankring. Det er dette som skiller den doktrinære dimensjonen fra den mytologiske/narrative dimensjonen (1977, 19). Den fjerde dimensjonen er den etiske dimensjonen. Denne inkluderer en religions etiske kodeks, hvordan et menneske skal oppføre seg eller hvilke krav man stiller til samfunnet rundt seg. Et eksempel kan være det Rodney Stark mener er et av suksesskriteriene til tidlig kristendom, som forventet at dens tilhengere skulle vise omsorg for andre. Dette er en del av den kristne etiske dimensjon. Smart understøtter at en religion ikke bare utgjør et trossystem. Den sosiale dimensjonen beskriver hvordan religioner også er sosiale organisasjoner, med en fellesskapsforståelse. Smart ser denne dimensjonen i tilknytning til det etiske og religiøse samfunnet religionen er en del av. Ritualene er også en viktig del av institusjonaliseringen av en religion (1977, 20-21). Den sjette dimensjonen er erfaringsdimensjonen, også kalt den emosjonelle dimensjonen. Smart beskriver denne dimensjonen slik:

The dimensions we have so far discussed would indeed be hard to account for if it were not for the dimension with which this book is centrally concerned: that of experience, the experiential dimension. Although men may hope to have contact with and participate in, the invisible world through ritual personal religion normally involves the hope of, or realization of, experience of that world (1977,21).

Det er enkeltmenneskets opplevelse som er interessant, men denne dimensjonen kan ikke sees løsrevet fra de andre dimensjonene. Smart understreker at denne dimensjonen fungerer i et dialektisk forhold med den doktrinære dimensjonen, det er religioners skrifter og lære som

muliggjør denne emosjonelle dimensjonen, mens det er fortolkningen av religiøse erfaringer som muliggjør en religions doktriner (1977,23). Den syvende dimensjonen kom Smart med senere. I *Dimensions of the sacred* legger Smart til den materielle dimensjonen. Denne dimensjonen handler om den materielle manifestasjonen av en religions trossystem, som kan komme til uttrykk gjennom bygninger, bilder, klær, amuletter og lignende (1996,277).

Smarts dimensjoner kan appliseres på religioner på et makronivå om man ønsker å forstå religioner på et overordnet plan. Det er ikke formålet med denne oppgaven. Formålet med denne oppgaven er å få innsikt i informantenes egen forståelse av den aktiviteten de driver med, og hvordan de beskriver betydningen av egen tro i dette. Derfor vil jeg bruke Smarts dimensjoner på et mikronivå. Det er viktig å understreke at jeg ikke forsøker å finne en generell forklaring på all kristen aktivitet i rusomsorgen, eller si at alle informantene er like og kan passe inn i samme forklaringsmodell. Det jeg forsøker er å gi et bilde på den generelle oppfatningen man kan sitte igjen med etter å ha blitt bedre kjent med informantenes beskrivelser av betydning og motivasjon. Bildet som tegner seg er likevel av mennesker som møter rusomsorgens utfordringer med et kristent verdensbilde som rettesnor. Jeg inkluderer noe materiale som ikke er presentert i de tidligere analysene for å beskrive dimensjonene.

Den rituelle dimensjonen handler altså om ritualiserte handlinger. Med ritual legges Smarts beskrivelse av ritualer som ytre handlinger knyttet til en indre religiøs motivasjon til grunn. Nettopp denne måten å se handlinger på beskriver godt handlingene til informantene. Ikke alle handlingene deres er like åpenbart religiøse eller rituelle, men de er ytre handlinger som, fordi informantene knytter dem til en indre religiøs motivasjon, har en religiøs og rituell dimensjon. Smart beskriver bønn som en del av den rituelle dimensjonen, og den er tydelig til stede i informantenes aktivitet. I intervjuene startet vi alltid med å snakke om hvordan en vanlig dag i Utegruppen eller de andre tiltakene artet seg. Alle informantene beskrev elementer av ritualer i den forbindelse. I Utegruppen har de alltid en fellesbønn før de går ut. På Kaféen er det likedan, det samme på Møteplassen. På Omsorgshuset har de to daglige samlinger, hvor beboere, ansatte og frivillige blant annet deltar i bønn sammen. Informantene beskriver også at de gjerne ber for dem de møter, men bare hvis de ønsker det. Det er ingen av informantene som sier at de går rundt spør om de skal be for noen. Jeg opplevde dog at Utegruppen inkluderte meg i bønnen de hadde før vi gikk ut, da jeg deltok på en utedag sammen med dem. De spurte ikke, men jeg opplevde at det ble gjort fordi de ønsket å inkludere meg i ritualen, og jeg opplevde det ikke som noe negativt. Et element som trekkes frem som viktig av flere av informantene er måltidet eller maten. Maten gis en betydning

utover å være en brødskive. Filip beskriver det som at han gjennom å gi mat til noen kan forestille seg at det er Jesus han gir denne maten. På Kafeen beskrives måltidet som en svært viktig del av det å bygge fellesskap. Måltidets symbolske betydning er tydelig. I Bibelens fortellinger om Jesus er det siste måltidet et kraftig virkemiddel og er en viktig del av flere kristne ritualer, deriblant nattverden. Å dele et måltid sammen kan da, innenfor informantenes verdensbilde, gis den samme betydningen. Måltidet blir en ytre handling som knytter alle deltakerne til historien om Jesus' siste måltid. Maten blir en del av den rituelle dimensjonen, hvor måltidet er gitt en religiøs betydning og forankring som knytter den til en ytre kraft. Smart knytter også den rituelle dimensjonen til korrekt eller passende oppførsel (1996, 127). I kristendommen er mange av dens ritualer, holdninger og handlinger atferdsregulerende, i den forstand at de fordrer at den enkelte handler på en god måte. Man har påstanden om «gode kristne», man følger alle påbud som handler om korrekt oppførsel. Informantenes gode handlinger innenfor deres verdensbilde kan både sees på som ritualer, men også som generelt riktig oppførsel etter kristne normer. De skal møte andre med kjærighet, forståelse og omsorg. De skal være representanter for den kristne tro i møte med omgivelsene. De lever ut religionen og troen gjennom handlingene. Alle disse handlingene, som informantene viser gjennom hvordan de forteller om møtene med de rusavhengige, betydningen dette har og hvordan de knytter dette til religionen, speiler den rituelle dimensjonen. Alle handlingene kan tillegges en rituell betydning innenfor det kristne verdensbildet. Et eksempel som kan illustrere dette poenget er når Maria forteller om hvordan hun ser på betydningen av det arbeidet hun har gjort blant rusavhengige. Hun forteller om den gangen hun ble slått ned av en ruset mann som ikke så at det var henne, og da de andre skjønnte hvem denne personen hadde slått, ville de ta ham og straffe ham for det. Da ropte Maria at hun tilga han som slo og at de ikke måtte straffe ham, fordi Jesus hadde talt om tilgivelse. Hennes tro på Jesus og tilgivelse får en direkte konsekvens for hvordan andre mennesker reagerer og hun handler som Jesus ville gjort. Hennes budskap regulerer hvordan andre reagerer og kan tillegges en rituell betydning. Hun personifiserer den troen hun har og viser det gjennom handlinger og ord, noe som manifesterer seg som handlinger hos andre.

Den mytiske/narrative dimensjonen er høyst til stede i det informantene forteller om egen opplevelse og motivasjon. Smart beskriver denne dimensjonen som fortellingene som følger en religion. I kristendommen er Bibelen det store narrative, og informantene viser til bibelske historier for å beskrive blant annet motivasjon. Flere av informantene knytter motivasjon til bibelvers, som for eksempel Filip som knytter det til verset om dommen, eller

Maria som sier at hun pleier å fortelle historien om den barmhjertige samaritan til de som møtes på Møteplassen. Det kristne narrative forteller blant annet om hvordan Jesus gjorde gjerninger blant mennesker som var syke og fattige. Informantene beskriver egen aktivitet i lys av disse fortellingene, og handlingene blir gitt betydning som knytter dem til disse historiene. Et annet eksempel er hvordan Peter knytter egen kallsopplevelse til Moses og den brennende tornebusken, eller hvordan Jakob beskriver at han klarer å føle kjærlighet for dem han egentlig ikke liker på grunn av Guds kjærlighet. Narrative om Jesus som gikk blant utstøtte og fattige ser ut til å ha betydning for alle informantene og er den dimensjonen som stikker seg mest ut. Et annet element som skiller seg ut er måten informantene ordlegger seg og hvordan språket er en del av deres personlige narrative. Måten alle informantene ordlegger seg kan sees på som en måte å skape en kontakt med de overordnede mytiske narrative. De bruker et veldig religiøst forankret språk når de snakker om motivasjon, handling og betydning. Tidvis er språket religiøst på en beskrivende måte, i den forstand at de kobler det til bibelske historier. Andre ganger er det ordbruk som må kunne tolkes som innenfor en kristen kontekst. For eksempel snakker Lukas om at det Utegruppen gjør handler om å være et lys i hverdagen. Ester snakker om å være et medmenneske. Peter snakker om at han ikke kan gjøre innbrudd i andre mennesker og at han leiter etter nøkler i andre mennesker. Han sier senere at han opplever at Gud arbeider med folk før de møter dem, og referansen til nøklene kan sees i sammenheng med dette. Maria sier at ord kan slå i hjel. De bruker et symboltungt språk som har referanser til den kristne mytiske dimensjonen og er med på å bekrefte de kristne narrative.

Den doktrinære dimensjonen henger tydelig sammen med både den rituelle og narrative dimensjonen. Smart beskriver denne dimensjonen som at den er med på å gi den narrative dimensjonen struktur og gir en intellektuell bearbeidelse av trosinnholdet, for eksempel i bibelen. Kristendommens teologi er det ikke mulig å gi et absolutt svar på, men det er noen elementer som er mer fremtredende enn andre. For eksempel er frelseslæren en del av den kristne doktrine. En annen del av læren handler om å spre budskapet. Kristendommen er en misjonerende religion, hvor de troende skal dele det kristne budskap. Det teologiske grunnlaget som finnes i kristendommen gir seg utslag i hvordan tekster tolkes og hvordan kristendommens lære settes ut i live. Dette ligger til grunn for de handlingene som informantene gjør og de læresetningene de lever etter. Alle informantene har tilknytning til en menighet. De utøver ritualer som er en del av læren, for eksempel bønn. Handlingene, som å dele ut mat, oppsøke rusavhengige, tilby varm drikke eller felleskap, er en del av den kristne

doktrinen om nestekjærlighet og barmhjertighet. Når de refererer til bibelens fortellinger om Jesus' gjerninger knytter de det til en historie og forståelse av hvordan kristendommen skal leves ut i samfunnet og hvordan kristne bud skal etterfølges. En religions menneskesyn er også en sentral del av den doktrinære dimensjonen. Kristendommens menneskesyn kommer tydelig frem i det informantene forteller. De møter mennesker med respekt, men også med håp. Håpet knytter seg til at alle mennesker kan velge å ta imot Guds budskap og bli en del av den kristne familien. Menneskesynet handler også om at de møter de rusavhengige uten å dømme dem. I den kristne doktrinen er det bare Gud som kan dømme. Alle er syndere, men Gud kan tilgi om du ber om tilgivelse. Så om du er rusavhengig har du like stor tilgang på tilgivelse som andre. Dette menneskesynet kommer tydelig frem i den narrative dimensjonen, hvor menneskesynet kommer til syne gjennom narrative om for eksempel Jesus' handlinger. Her kommer forholdet mellom den narrative og doktrinære dimensjonen frem, men også den faktiske betydningen av den rituelle dimensjonen. Uten den rituelle dimensjonen vil ikke den doktrinære eller narrative dimensjonens menneskesyn komme til uttrykk. Den rituelle dimensjonen beskriver hvordan alle disse elementene kommer til uttrykk gjennom handlinger.

Den etiske dimensjonen fanger opp en religions etiske og legale side. Dette kan inkludere lover og regler, som er fremtredende i noen religioner, som i jødedommen og islam. Det inkluderer også etiske leveregler eller retningslinjer for samfunnets innretning. I kristendommen har man ikke like sterke lover og retningslinjer som i for eksempel islam, men det finnes etiske regler som skal følges. Disse reglene eller budene skal følges for å kunne oppfylle kristendommens løfte om frelse og evig liv. Det finnes altså incentiver som er med på å regulere denne oppførselen. For informantenes del kommer dette frem når de snakker om hvordan de ønsker å leve ut det kristne budskapet, hvordan troen deres kommer til uttrykk i hvordan de oppfører seg mot andre og ønsket om frelse for andre mennesker. En del av dette er ikke eksplisitt uttalt av informantene, men innenfor en forståelse av et kristent verdensbilde får utsagn en dypere mening. Igjen kan man trekke frem den doktrinære dimensjonen som forteller noe om hva som er læren i kristendommen. Der nevnte jeg at misjon er en viktig del av den kristne lære. Det å gå ut og dele budskapet med andre kan sees på som en del av den etiske dimensjonen også. For informantenes del kommer elementene om evangelisering frem i ulike sammenhenger. De er opptatt av at evangeliseringen skjer gjennom handlingene de gjør fremfor å evangelisere med ord. Denne etiske dimensjonen systematiserer hvilke forventninger som er knyttet til hvordan kristne, og informantene, skal oppføre seg. Den

regulerer menneskesynet, og forteller hvordan kristne bør oppføre seg. Gjennom det informantene forteller om handlingene sine gir inntrykk av at de møter mennesker med stor grad av respekt og prøver å personifisere nestekjærlighetens bud gjennom møtene.

Smarts femte dimensjon er den sosiale dimensjonen. I denne dimensjonen handler det om religionens organisering, det samfunnet religionen har skapt og den strukturelle oppbygningen som trossystemet er en del av. I kristendommen på makronivå er den sosiale dimensjonen preget av kirker, menigheter og religiøse spesialister av ulik grad. Denne dimensjonen kan også handle om samspillet med samfunnet rundt. Ingen av aktivitetene som informantene er en del av er løsrevet fra den institusjonelle sosiale dimensjonen. Utegruppen og Møteplassen er begge aktiviteter tilknyttet og tilrettelagt for av en menighet. Kafeen drives av ildsjeler i dag, men fra starten av hadde den sitt utspring i en menighet. Omsorgshuset er en institusjon i seg selv. Jeg snakket med informantene fra Utegruppen og Maria fra Møteplassen om det fantes noen forventninger fra menighetene de er tilsluttet i det arbeidet som drives. Svarene dreide seg i hovedsak om at de ikke opplevde at det var noen forventninger utover at det ble gjort. Menighetene er støttespillere som gjør arbeidet mulig. Innad i de ulike tiltakene var det også en egen organisering, hvor noen hadde en lederrolle og andre var mer som medarbeidere. Det som gjerne peker seg ut er hvordan informantene tolker kristen aktivitet i forhold til ikke-kristen aktivitet. Dette sier noe om hvilke forventninger informantene har til hvordan kristne skal representere det fellesskapet de er en del av ute i det offentlige. Dette handler ikke om at de ser på seg selv som bedre, heller at de er opptatt av hvordan de skal oppføre seg for å møte mennesker med størst mulig respekt. I tillegg sier det noe om hvordan de opptrer, som representanter for sine sosiale organisasjoner og for det kristne fellesskapet som helhet. Informantene er ute og setter Guds ønske for menneskene ut i live. Filip er spesielt opptatt av dette, fordi han er kritisk til kristne som gjør folk til «frelsesobjekter». Dette sier noe om hvordan han vurderer hvilke verdier som ligger til grunn for de handlingene man gjør ute blant rusavhengige.

Den emosjonelle eller erfaringsbaserte dimensjonen er tydelig til stede i det flere av informantene forteller. Denne dimensjonen handler ifølge Smart om de personlige opplevelsene av kontakt med det hellige, den ytre kraft eller det usynlige. Dette kan dreie seg om både ordinære og ekstraordinære religiøse opplevelser. Det er denne dimensjonen Smart mener er den som muliggjør en teori om dimensjoner. Erfaringsdimensjonen forteller om hvordan enkeltmennesker bekrefter doktrinene, ved å komme nær den Gud det læres om, gjennom for eksempel den rituelle dimensjonen. Informantene deler mange religiøse

opplevelser de har hatt. Den mest fremtredende er opplevelsen av kallet, som flere av informantene fortalte om. Peter fortalte om en opplevelse der Gud svarte han på spørsmål da han satt og lurte på hvordan Gud kunne nå ut til de rusavhengige. Filip forteller om en sterk dragning, som han knytter til troen på Gud. Jakob fortalte hvordan han opplevde å ha samtaler med Gud som ledet han til det arbeidet han er i. Rebekka følte at det var Gud som sendte henne til Omsorgshuset, selv om hun opplevde å lure på om det var Gud eller hun selv som sto bak svaret til å begynne med. Rebekkas undring på om det var Gud eller hun selv som hadde sagt at hun skulle til Omsorgshuset passer godt som et bilde på Smarts dimensjoner. I det verdensbildet hun tolker denne typen opplevelser innenfor er det helt naturlig at svar på søkende spørsmål kommer fra Gud. Hennes fortolkningsramme er preget av at hun søkte svar gjennom bønn og hun opplevde at den hun søkte responderte. For henne blir det da naturlig at hun er kallet av Gud til å gjøre det han har sagt at hun skal. Andre opplevelser kommer også frem, som bekrefter denne erfaringsdimensjonen. Når de velger å leve ut kallet, lever de ut troen. Den rituelle dimensjonen beskriver hvordan handlinger får en rituell dimensjon, men også hvor viktig denne dimensjonen er for at de andre dimensjonene skal komme til uttrykk. Da vi snakket om hva kristne kan bidra med i rusomsorgen fortalte Johannes om hvordan han hadde sett at bønn om at abstinenser skulle forsvinne hadde blitt svart. Markus fortalte hvordan han opplevde at han var blitt satt fri fra rusen av Gud. Rebekka sier at Jesus har gjort et mirakel i livet hennes og henviser til at hun er blitt rusfri. Dette er alle opplevelser som knytter deres liv til den Guden de tror på og til en direkte inngripen i livene deres. Det er mange andre eksempler på hvordan denne dimensjonen kommer til uttrykk. Maria forteller at hun har blitt helbredet mange ganger. Gud har altså evnen til å gjøre henne frisk fra sykdom. Dette er noen av eksemplene på hvordan informantene beskriver erfaringer de har hatt knyttet til troen. Man kan også se på betydningen av handlingene de gjør. De fleste knytter handlingene, det å gå ut og møte rusavhengige, gi dem mat og drikke, snakke med dem og vise omsorg som et uttrykk for den kristne tro. Gjennom å leve ut troen og leve ut de kristne grunnideene kommer de også nærmere disse ideene og kraften som ligger bak dem. Det kan virke som at det å få gjøre konkrete, gode handlinger er en del av erfaringsdimensjonen som bekrefter hvor viktig troen er for dem personlig, men også er med på å bekrefte for dem hvorfor det de gjør er viktig. Som sagt kan ikke denne erfaringsdimensjonen sees løsrevet fra de resterende dimensjonene, men det skal jeg komme tilbake til avslutningsvis.

Den syvende dimensjonen til Smart er den materielle dimensjonen. Denne dimensjonen skal kunne beskrive betydningen og tilstedeværelsen av materielle uttrykk for

religionen, gjennom for eksempel bygninger, kunst, klær, smykker, statuer og så videre. Dette er den dimensjonen som er minst til stede, eller i hvert fall minst vektlagt, i det informantene forteller og det jeg selv har observert i møte med dem. I lokalene til Kafeen, Møteplassen og Omsorgshuset, hvor jeg har møtt informanter, henger det bilder og symboler som viser bilder av Jesus og andre religiøse symboler. Dette ble dog ikke diskutert med informantene, i den forstand at vi ikke snakket om betydningen av slike materielle uttrykk. Et element som kan tolkes inn i den materielle dimensjonen er det symbolske i hvor informantene jobber. Selv om informantene fra Kafeen og Møteplassen har et sted de inviterer mennesker inn, så er de, som Utegruppen, ute på gaten og møter folk. De går ute, i de miljøene som rusavhengige oppholder seg i og inviterer dem inn. Det er gjerne ikke de triveligste gatene i byen, og da jeg gjorde feltarbeid var det januar og både surt og kaldt ute. Det symbolske i å gå på gaten og oppsøke de rusavhengige har sterke assosiasjoner til Bibelens fortellinger om Jesus. Han jobbet også blant de syke og fattige. Informantene er ute på gatene og møter mennesker der de lever livene sine. Kjell Nordstokke bruker et eksempel i en bok om kirkens diakoni som kan beskrive det symbolske i det informantene gjør. Nordstokke trekker frem en historie fra tidlig kristendom hvor kristne kirker fikk store gaver og skatter fra tilhengerne. Myndighetene ville drive inn skatt fra kirken da dette ble kjent, og krevde at diakonen i kirken skulle utlevere skattene. Da myndighetenes utsendte kom for å kreve inn skattene, ble de møtt av en stor forsamling fattige utenfor kirken og diakonen skal ha sagt «Dette er kirkens skatter» (2002, 39). Dette er et godt eksempel på det symbolske i den kristne omsorgen for fattige og syke, som også informantene viderefører. Det vanskelig å si så mye om de faktiske materielle uttrykkene, men de symbolske uttrykkene er tydelig til stede.

Her har jeg vist hvordan informantenes fortellinger om egen tro, betydning, motivasjon og handling kan tolkes i lys av Ninian Smart sin teori om religiøse dimensjoner. Smart mener at disse dimensjonene utgjør en religions verdensbilde. Som jeg sa innledningsvis i dette kapittelet kan jeg ikke si at alle informantene har kommet inn på alle dimensjonene, men jeg mener likevel at jeg kan si noe om deres verdensbilde basert på den analysen jeg nå har gjort. Smart fremhever også hvordan dimensjonene ikke kan sees løsrevet fra hverandre, men må sees i et dialektisk forhold til hverandre. Interaksjonen mellom dimensjonene er nettopp det som gjør det til et helhetlig verdensbilde. Jeg har nevnt det så vidt gjennom analysen, men jeg vil utdype det litt her.

Smart sier selv at den rituelle dimensjonen må sees i sammenheng med den narrative og den doktrinære dimensjonen. Mennesker utfører ritualer i tilknytning til sin religiøse

overbevisning, men disse har ikke oppstått i et vakuum. Eksempelet som jeg viste til tidligere var nattverden. Læren om nattverdens betydning, og ritualene knyttet til dette er bearbeidet av religiøse spesialister, eller institusjonalisert og dermed formalisert. Den er dessuten knyttet til den narrative dimensjonen fordi den er direkte knyttet til en av fortellingene i Bibelen, om Jesus siste måltid. Videre kan man knytte nattverden til den etiske dimensjonen. Nattverden er ofte en del av en gudstjeneste i kirken, sammen med menigheten. Slik er den en del av både den sosiale og materielle dimensjonen. Til slutt kan nattverden ha en personlig dimensjon for den enkelte som deltar. Slik kan man se at et ritual kan knyttes til alle de syv dimensjonene. Informantene forteller om hvordan de opplever det å gå ute blant rusavhengige og hjelpe dem. Hvis man tar utgangspunkt i en av informantenes fortellinger kan man se hvordan dimensjonene kan appliseres til andre deler av kristen erfaring. Filip forteller mye om hvordan det er for han å gå ute blant de rusavhengige. Han spør retorisk «hvordan ville du behandlet Jesus hvis han var her?». Han forteller hvordan han forsøker å se for seg at det Jesus han gir mat og at han prøver å se Jesus i andre. På denne måten kan det å gi mat til en rusavhengig få en tilnærmet rituell betydning, hvor handlingen får en mye dypere forankring enn vanlig. Denne handlingen kan knyttes til læren om Jesus og narrative om Jesus i Bibelen. Det å se Jesus i andre er en del av en kristen lære og Jesus betydning kommer frem gjennom narrative om ham. Dette kan også knyttes til den etiske dimensjonen om hvordan det er forventet at man skal oppføre seg. Filip gjør dette som medlem av Utegruppen, som har sin forankring i en kristen menighet som sosialt nettverk og institusjon. Den materielle dimensjonen er til stede i det symbolske i å gi brød til en person som Jesus ville gjort, ute på gaten hvor de rusavhengige ferdes. Til slutt beskriver Filip det å kunne gjøre noe sånt som en kjempemotivasjon og som noe fantastisk. Han har den erfaringsmessige dimensjonen med seg hele veien. Handlingen gir han en opplevelse av å kunne gjøre som den Jesus han kjenner og tror på, mot mennesker som han ser Jesus i. Slik går det an å se på mange av de fortellingene som informantene deler. Et annet eksempel er verdensbildet som Filip, Markus og Maria representerer når de trekker frem mørke og onde krefter som en forklaring på mye vondt som skjer rundt dem. Markus mener at det er Satan og hans onde hjelpere som påvirker hvordan rusavhengige oppfører seg og bruker sin egen rusavhengighet som eksempel. Det var ikke før han tok imot Gud og hans engler, som da kunne bekjempe Satan, at han slapp fri. Filip beskriver det som at folk flørter med han oppe og han nede, og at den onde kreftene også er en del av mennesket. Maria likeså, men hun knytter det til det hun opplever som motstand i møte med andre. Dette beskriver et verdensbilde hvor mennesket ikke bare har en fri vilje. Tar man valg som bryter med Guds mening er det Djevelen eller Satan som prøver å bryte ned

skaperverket. De mørke kreftene kan holde mennesker i rusavhengighet eller hindre de gode kristne hjelperne med å nå frem med Guds budskap og dermed hjelp. For å nå frem og kjempe mot disse kreftene må de leve ut Guds ønsker og bud, gjennom handlinger og ritualer. Dette gjør de både for egen del og på vegne av et større samfunn. Det er tuftet i læren, og slik Markus beskriver det er det en forklaringsmodell på tidligere opplevelser. Gjennom sine henvisninger til disse mørke kreftene beskriver de et verdensbilde som beskriver en kristen måte å systematisere verden rundt seg.

Alle disse fortellingene til informantene utgjør deres verdensbilde. Med ulik styrke knytter de motivasjon, betydning og handlinger til egen tro. De møter mennesker med et utgangspunkt i kristen lære, hvor medmenneskelighet og nestekjærlighet er en del av bildet. De behandler menneskene de møter med utgangspunkt i denne læren, og aktiviteten deres er forankret i en kristen menighet og en kristen tro. Jeg innledet drøftingen i denne delen med et sitat fra Smart; «Our first need is to understand». Jeg har vist hvordan man kan bruke Smarts religionsdimensjoner til å prøve å forstå informantenes opplevelse av det de gjør og dets betydning. Sammen med de individuelle analysene, som belyser hvordan de enkeltstående opplevelsene og meningene til informantene kan forstås, har jeg gitt en helhetlig analyse av informantenes verdensbilde, og hvordan vi kan forstå deres opplevelser og handlinger.

DEL 3 Avsluttende betraktninger og konklusjon

Gjennom åtte underkapitler har jeg vist hva informantene beskriver som sin motivasjon for å drive med aktivitet i rusomsorgen. Jeg har vist hvordan de ser på egen tro og betydning i dette arbeidet og jeg har drøftet disse svarene opp mot relevant teori som kaster lys over materialet og gir det en ramme å tolke det innenfor. Jeg har tatt for meg kategorier som dels var gitt av intervjuguiden og dels av svarene som informantene kom med i løpet av intervjuet. Jeg har også vist hvordan disse elementene kan sees i lys av Smarts teori om verdensbilder. I denne siste delen av oppgaven vil jeg først trekke frem elementer som har kommet opp gjennom studiet og feltarbeidet, som kan vise hvilke tema og emner som behøver mer oppmerksomhet i akademisk forskning. Deretter vil jeg på bakgrunn av analysene og de perspektivene som kommer frem i disse, prøve å trekke noen konklusjoner.

3.1 Hva bør det forskes mer på?

Det dukker opp mange perspektiver i løpet av arbeidet med en masteroppgave som ikke passer inn i oppgavens oppbygning, er på siden av temaet, eller som rett og slett bare er spennende perspektiver. Det dukker opp noen påstander i løpet av masterløpet som jeg tenkte at kunne være utgangspunkt for mine tanker rundt hvilken forskning som mangler på feltet.

Kristen rusomsorg har bedre resultat enn annen rusomsorg. Denne påstanden fikk jeg høre et par ganger i feltarbeidet mitt, men det er også en påstand som dukker opp med ujevne mellomrom i media og diskusjonsforum. Det er påstander som får stå som den enkeltes opplevelse av effekt fremfor basert på forskning. Det er nemlig gjort ganske lite forskning på om kristen rusomsorg har bedre resultater i rehabilitering enn ikke-kristne rehabiliteringsopplegg her i Norge. Internasjonalt er det heller ikke gjort så mye forskning som forteller noe om effekten av kristen rehabilitering versus ikke-religiøs rehabilitering. Daniel E. Hood har gjort en interessant studie hvor han sammenligner rehabiliteringsopplegget på et kristent senter og et offentlig drevet senter. Han fant at metodene var svært like, selv om det ene senteret også inkluderte en høyere makt. Dessverre sier Hoods forskning lite om effekten på lang sikt. En av de få som har gjort undersøkelser er Olav Helge Angell, som på 1990-tallet undersøkte effekten av Evangeliesenterets rehabilitering av rusavhengige, men han fant ikke noe som tydet på at de hadde bedre resultater enn andre i et langtidsperspektiv. Så lenge man ikke har mer forskning som kan si

noe om hvordan resultatene er på lang sikt i kristen eller ikke-religiøs behandling, vil man fortsatt bare ha antakelser om hvordan dette er. Sammenligning av slike resultater kunne vært interessant, for å se om kristne rehabiliteringsopplegg har bedre effekt, eller om dette bare er basert på egenrapportering.

Det er bedre at de er hekta på Jesus enn heroin. Dette fikk jeg høre mange ganger da jeg fortalte folk om masterarbeidet mitt. Det er for så vidt en helt grei påstand, og det er klart at fra et samfunnsøkonomisk og sosialt perspektiv er det nok vanligvis bedre at noen er hektet på Jesus enn på illegale rusmidler. Likevel fikk alltid denne påstanden meg til å tenke. Hvordan opplever de rusavhengige dette? Opplever de at de har religionsfrihet, opplever de å være utsatt for mye misjonering, er rusavhengige mer religiøse enn andre? Dette er spørsmål jeg ikke har funnet svar på i forskningen, og som det kunne vært spennende å se nærmere på. De rusavhengiges stemme kommer i svært liten grad frem i den forskningen som finnes, så her er det mye å hente, uansett hvilken vinkling man velger.

Her må du jo tro på Jesus for å få god hjelp! Jeg fikk høre denne påstanden fra en rusavhengig som bodde på et kristent botilbud. Det satte også i gang en del tanker om hvordan rusavhengige opplever de tilbudene om hjelp som også offentlige myndigheter tilbyr. Det kunne være interessant å forske på om flere opplever det som ham, eller om det er et større press på å ta imot det religiøse budskapet på kristne steder enn andre. Det kunne også være interessant å gjøre forskning blant beboere på kristne rehabiliteringssentre som har opplevd å bli frelst og undersøke hvordan de forteller om religion sammenlignet med andre som ikke har opplevd dette.

Dette var bare noen av de tankene jeg har gjort meg gjennom feltarbeidet og masterstudiet. Det fremste er at rusavhengiges stemme ikke reflekteres i forskning og at denne gruppen kunne være interessant å høre flere perspektiver fra, spesielt med et religionsvitenskapelig utgangspunkt.

3.3 Noen konklusjoner og siste ord

I denne oppgaven har jeg forsøkt å vise motivasjonen til informantene mine, alle kristne og aktive i kristent forankret rusomsorg, og hvordan de selv beskriver den. I dette konkluderende kapitlet vil jeg gå gjennom funnene fra de forskjellige kategoriene og fremheve de viktigste.

3.3.1 Kategorier og funn

Flere av informantene fortalte at en av de sterkeste motivasjonene de hadde til å gå inn i arbeidet med rusavhengige var at de alle hadde fått et kall. Kallet har gitt motivasjon i den forstand at de har fått en oppgave hvor de skal tjene han som har kallet dem og gjennom å gjøre dette kommer motivasjonen. Det har en dypere mening enn en annen arbeidsoppgave og har en forankring i informantenes egen religiøse identitet. Av dem som hadde fått et kall er det bare Jakob som har arbeidet blant rusavhengige som lønnsarbeid i vanlig forstand. De resterende var frivillige på det tidspunktet jeg snakket med dem. Kallstanken knyttes sterkt til Bibelen, hvor det er flere fortellinger om hvordan Gud har kallet mennesker til tjeneste. Kallet kan sees i lys av psykologene Duffy og Diks forskning på kall i yrkeslivet, i den forstand at kallet kan knyttes til en følelse av mening og at man bruker livet på noe som er verdifullt utenfor en selv. Denne følelsen av mening skinner gjennom i det informantene forteller om kallet. Maria beskriver det ikke som et kall, men hun mener seg satt til tjeneste av Gud, for de rusavhengige. Selv om hun ikke beskriver en spesiell kallsopplevelse, er det Maria forteller kjernen i det de andre informantene sier. Hos dem som har fått et kall eller som mener seg satt til tjeneste, fremstår dette som en overordnet motivasjonsfaktor, som har en sterk verdimesig forankring.

Motivasjonene de beskriver handler om å kunne få være medmenneske, vise nestekjærlighet, bringe lys til en mørk hverdag, vise omsorg for de svakeste i samfunnet og få dele av den gudskjærligheten de selv har fått kjenne. Flere av informantene knytter disse direkte til bibelvers som beskriver hvordan man skal oppføre seg eller hvordan man kan bringe evangeliet ut til andre mennesker. Disse faktorene, som er så forankret i et kristent menneskesyn og lære, kan ikke sees løsrevet fra fortellingene om kallet. Kallsopplevelsene handler også om å tjene Gud gjennom å vise nestekjærlighet og være medmenneske, men da gjennom en personlig opplevelse med Gud, ikke bare som en grunnleggende kristen verdi. Forskning på frivillighet finner at det er verdidimensjonen som er den viktigste motivasjonsfaktoren hos mennesker som arbeider som frivillige, og denne verdidimensjonen kan knyttes både til religiøse verdier, men også til verdier om å gjøre noe for andre. Noen av informantene trakk frem at også det sosiale og det at de kunne lære mer var viktig, men flertallet fremholdt at det var religiøse motiver som var den største drivkraften. Denne tydelige, og for informantene veldig meningsfylte motivasjonsfaktoren som den kristne forankringen representerer, kommer ikke tydelig frem i kvantitativ forskning på frivillighet og motivasjon.

På mange måter kan frelse for dem de møter også sees på som en motivasjon, om enn ikke tydelig uttalt som en personlig motivasjon hos noen av informantene. Frelse er målet med all kristen aktivitet ble det sagt, og hvis dette er målet, vil det å føre mennesker til frelse kunne være en motivasjon for å gå ut og evangelisere. Informantene beskriver det ikke slik, men er tydelige på at et av målene er å bringe evangeliet ut til dem de møter. De evangeliserer gjennom handlingene de gjør, handlingene er tillagt mening utover bare å være det å dele ut mat eller hjelpe noen til å få varmen i kroppen. Frelsestanken handler for informantene om å dele troen sin med andre, og det positive de får ut av å ha tatt imot frelsen selv. Frelsestanken betyr ikke bare å ta imot det gode budskapet og Guds kjærlighet. Det kan også handle om å bli frelst fra noe, slik Filip, Markus og Maria er inne på når de snakker om mørke krefter. Det som er tydelig er at tanken om frelse gir informantene en fortolkningsmodell for det de gjør, det har en betydning utover å stilne fysiske behov hos en gruppe mennesker som sliter. Det handler om mer enn det som kan oppfattes i denne verden, i hvert fall for informantene når de møter de rusavhengige.

Hvordan troen kommer til uttrykk henger tett sammen med hvordan informantene beskriver handlingenes betydning. De legger stor vekt på troens symbolske betydning i handlingene i møte med de rusavhengige. Det er en grunnleggende kristen verdi å ta vare på dem som er syke og fattige eller svake, og gjennom å være medmennesker, strekke seg for de rusavhengige og vise dem omsorg, lever de ut disse bibelfortellingene og kristne verdiene. Handlingene kan representere Guds ord og ha en forankring i et religiøst verdensbilde. Gjennom handlingene lever de ut et kristent verdensbilde. Dette er også illustrert ved matens og måltidets betydning. Måltidet som mange av informantene deler med de rusavhengige er symboltungt og knyttet til Jesus' siste måltid. Det kan sees på som en måte å leve ut troen. Heller ikke handlingene som uttrykk for tro kan sees løsrevet fra ønsket om frelse. Nettopp gjennom å vise gjennom handlinger at de er følgere av Guds budskap og ønske for menneskene, kan de få frem budskapet om frelse. Handlingene kan også sees i lys av Webers formålsrasjonelle handlinger. Formålet til informantene er i så måte todelt, hvor de på den ene siden gir uttrykk for at handlingene er en måte å leve ut evangeliet og troen, mens det på den andre siden kan handle om hva som er målet at mottakeren skal oppfatte og oppleve. Samtidig henger disse to sidene sammen, ved at det å leve ut troen og evangeliet til sist handler om frelse for hver enkelt.

Informantene kommer inn på hvordan de mener at den åndelige dimensjonen kan ha en verdi som ikke-religiøse tilbud naturlig nok ikke kan tilby. Flere av informantene mener at

det åndelige kan tilføre omsorgen en ekstra dimensjon, som for eksempel tilgivelse. Å få tilgivelse og med det en ny sjanse er tuftet i den kristne troen. I tillegg mener noen av informantene at den kjærligheten som Gud har for menneskene gir omsorgen noe som andre ikke-religiøse ikke kan tilby. Det som også kommer frem er hvordan de ser på seg selv i forhold til andre kristne. Det ligger en skepsis hos noen av de som snakker om andre kristne, hvor skepsisen ser ut til å handle om formålet med andres aktivitet. Informantene mener at det må være sammenheng mellom ord og handling, hvor evangeliet må komme til uttrykk gjennom handlingene, ikke ved bare å fortelle om budskapet. De tillegger andre kristne andre motivasjoner for hvorfor de går ut. Når de selv går ut lever de ut sitt verdensbilde, hvor kristendommens budskap skal reflekteres i det de gjør.

Hvordan de ser på andre kristne kan også sees i sammenheng av hvordan de ser på egen betydning. De knytter egen betydning til handlingene de gjør, fordi de opplever at de blir møtt med takknemlighet hos dem de hjelper. Handlingene igjen henger sammen med kristne bud og forventninger, som igjen henger sammen med læren som ligger til grunn. Å være en del av rusomsorgen gir informantene mening. De ser i tillegg hvordan den religiøse dimensjonen griper inn i den materielle verden gjennom resultatet av det arbeidet de gjør. Gud har grepet inn og hjulpet mennesker til å bli rusfri når de har bedt bønner om slike resultater. Noen av dem har opplevd at Gud har grepet inn i egne liv, gjennom helbredelse fra sykdom eller rus. Når de lever ut kristendommen gjennom Utegruppen, Kafeen, Møteplassen eller Omsorgshuset, sammen med de rusavhengige, vil det gi resultater og de vil se Guds gjerning.

Alle disse elementene henger sammen. En av de elementene som er kommet frem gjennom mine analyser er at informantene orienterer seg i et kristent verdensbilde. Dette verdensbildet er tilstede i alt de gjør, men koker i bunn ned til handlingene. Gjennom de levde handlingene får informantene både gitt uttrykk for sitt verdensbilde til verden omkring, men også bekreftet sitt verdensbilde ved at mennesker blir frelst, tar imot hjelpen deres, eller ved at Gud griper direkte inn og hjelper mennesker. Verdensbildet former hvordan de møter mennesker, hvordan de handler, hvordan de tolker og hvordan de ser seg selv og andre. Ninian Smarts teori om verdensbilder gir sådan et godt rammeverk til å forstå hvordan informantene, i ulik grad, opplever verden.

3.3.2 Noen siste ord

Avslutningsvis har jeg lyst å kort oppsummere noen av funnene jeg har gjort. Det fremste funnet som peker seg ut er at tro, kallsopplevelse og frelse er alle motivasjonsfaktorer, selv om ikke alle beskrives som det. Videre finner jeg at handlingene er utgangspunktet for

hvordan de uttrykker troen og det kristne budskapet. Til sist vil jeg trekke frem at man kan forstå mer av hvordan verdiene og budskapet i kristendommen kommer frem i det informantene forteller gjennom å bruke Smarts teori om verdensbilde. Innenfor et verdensbilde gir alle handlinger mening og gjennom handling kan man få frem budskapet. Derfor er det å gå ut og hjelpe de svakeste en viktig del av det kristne verdensbildet.

Jeg har i denne oppgaven forsøkt å gi et godt innblikk i motivasjonen og drivkraften til de ni informantene som jeg har intervjuet. De deler av personlige opplevelser og viser hvordan de opplever at en kristen forankring kan gi omsorgen til rusavhengige en åndelig dimensjon. Ikke minst så viser den hvilken betydning et kristent verdigrunnlag gir en annen plattform for dem å utøve den omsorgen de gjør, tuftet på kristne bud nestekjærlighet og medmenneskelighet. Oppgaven viser hvordan den kristne troen uttrykkes hos informantene, hvordan de lever ut kristne budskap, og hvordan dette kommer til uttrykk i deres verdensbilde.

Abstract

Christian churches and organizations are engaged in the majority of Norwegian institutions concerned with substance addiction. Christian churches and organizations are not only concerned with institutions of this kind, they also play a role in other initiatives like outreach programs and other low-threshold activities. Through interviews with nine men and women, all of whom are volunteers or employed at a Christian outreach program, I have examined what motivates their effort and how their faith expresses itself through the activities they are part of.

How the informants explain their motivations and views are categorized in seven parts. These parts include how they express a sense of calling from God and a strong sense of compassion towards those they want to help. They emphasize how salvation is a key component in all Christian activity, and how their beliefs are expressed through merciful actions. At last they explain how they view the significance of Christian outreach programs and low-threshold activities. In order to shed light on these ideas of significance and purpose, the examination of each category includes a discussion of relevant theories.

Based on the informants' reports I have found that the calling can act as a superior motivation for those who have experienced this. Their actions, like handing out meals or coffee, also have a religious significance, where the aim is to show the Christian message through the way they treat the addicts. They place great emphasis on the symbolic importance of the actions and they experience how God intervenes and helps people out of addiction. By analyzing these seven categories, using Ninian Smart's seven dimensions of worldview, I show how the informants act within a distinct Christian worldview. This provides an insight into how the informants emphasize motivation and the importance of religion, and how their Christian faith expresses itself. It also shows how they live out the Christian message, and how this is reflected as part of their worldview.

Bibliografi

- Angell, Olav Helge. 1994. *Misjon eller terapi i rusmiddelomsorga? Tradisjon og modernitet i religiøse behandlingsinstitusjonar*. Doktorgradsavhandling, Diakonhjemmets Høgskole, Oslo.
- 1996. *Ennå er det håp?: ei evaluering av Pinsevennes evangeliesenter*. Oslo: Diakonhjemmets høgskolesenter, Forskningsavdelingen.
- 2010. «Calling and volunteering in modern society: How Weber's analysis of the Protestant ethic may help understand volunteering», *Diaconia. Journal for the Study of Christian Social Practice* 1 (2): 45-60.
- 2011. *Kyrkja som veldferdsaktør. Religiøst forankra institusjonsverksemd i helse- og sosialsektoren: Institusjonsdiakonien i Noreg*. Oslo: Diakonhjemmet Høgskole.
- Asad, Talal. 2002. «The construction of religion as an anthropological category». I *A Reader in the anthropology of religion* redigert av Michael Lambek, 114-132. Malden, Mass: Blackwell Publishing.
- Bryman, Alan. 2012. *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Dekker, Paul og Loek Halman. 2003. *The values of volunteering. Cross-cultural perspectives*. New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Duffy, Ryan D., Bryan J. Dik. 2013. «Research on calling: What have we learned and where are we going?». *Journal of Vocational Behavior* 83, (3): 428-436. Lest 1.april 2015. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0001879113001334>
- Fangen, Katrine. 2010. *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fonneland, Trude. 2006. «Kvalitative metodar: intervju og observasjon» i *Metode i religionsvitenskap* redigert av Siv Ellen Kraft og Richard J. Natvig, 222-242. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Foss, Øyvind. 2005. *Omsorgsetikk. Søkelys på omsorgens motivasjon*. Oslo: Cappelen akademisk forlag.
- Glock, Charles Y. og Rodney Stark. 1965. *Religion and society in tension*. Chicago: Rand McNally & Company.

- Gundersen, Knut, T. 1996. *Visjon og vekst. Fremveksten av de frivillige kristelige organisasjonene 1814-1940*. Volda: Møreforskning, Høgskulen i Volda.
- Habermann, Ulla. 2007. *En postmoderne helgen? Om motiver til frivillighet*. København: Museum Tusulanums forlag.
- Halvorsen, Knut. 2010. *Grunnbok i norsk helse- og sosialpolitikk*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Helse og omsorgsdepartementet. «Nasjonal helse- og omsorgsplan (2011–2015)». Meld. St. 16 (2010–2011). Lest 3.mai 2015. <https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/meld-st-16-20102011/id639794/?docId=STM201020110016000DDDEPIS&ch=1&q=>
- Hood, Daniel E. 2011. *Addiction treatment: comparing religion and science in application*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Jakobsen, Lillian. 2010. «Men det ulike talerstoler. En kvalitativ oppgave om forkynnens plass i Frelsesarmeens sosialtjeneste med Gatehospitalet som case». Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Johansen, Stian. 2014. «Religiøse velferdsprodusenter - En kvalitativ studie av omsorgspersoner fra Kirkens Bymisjon og Frelsesarmeen». Masteroppgave. Universitetet i Oslo.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Lorentzen, Håkon og Jon Rogstad. 1994. *Hvorfor frivillig? Begrunnelser for frivillig sosialt arbeid*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Mathisen, Jorunn. 1993. *Sykepleiehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget
- Muller-Nilsen, Kristin. 2012. «Frivillighet, motivasjon og livskvalitet. En studie med utgangspunkt i Kirkens Bymisjon». Masteroppgave. Det Teologiske Menighetsfakultet, Oslo.
- Nordstokke, Kjell. 2002. *Det dyrebare mennesket. Diakoniens grunnlag og praksis*. Verbum Forlag.
- Norum, Charles. 1991. *Med omsorg for hele mennesket: Frelsesarmeens sosialtjeneste i Norge gjennom 100 år: 1891 1. februar 1991*. Oslo: Frelsesarmeens sosialtjeneste.

- Oftestad, Bernt T, Tarald Rasmussen og Jan Schumacher. 2005. *Norsk Kirkehistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rasmussen, Tarald og Einar Thomassen. 2002. *Kristendommen. En historisk innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Riesebrodt, Martin. 2010. *The promise of salvation. A theory of religion*. Oversatt av: Steven Rendall. Chicago: The University of Chicago Press.
- Schanke, Åge. 2006. *Kristen tro – en innføring*. Bergen: Fagbokforlaget
- Sigvaldsen, Tina Østerud. 2012. «Religion og rusomsorg En studie av ansatte og frivillige i Kristiansand Blå Kors-forening og på Borgestadklinikken avdeling Loland». Masteroppgave. Universitetet i Tromsø.
- Statens institutt for rusmiddelforskning. 2011. «Hvor mange bruker narkotika i Norge og Europa?». Lest 01.05.2015. <http://www.sirus.no/hvor-mange-bruker-narkotika-i-norge-og-europa/>
- Smart, Ninian. 1977. *The religious experience of mankind*. Glasgow: Fountain Books.
- 1996. *Dimensions of the sacred. An anatomy of the world's beliefs*. London: HarperCollinsPublishers.
- Stark, Rodney. 1996. *The rise of Christianity*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Stark, Rodney og Roger Finke. 2000. *Acts of faith. Explaining the human side of religion*. Berkeley: University of California Press.
- Tafjord, Bjørn Ola. 2006. «Refleksjonar kring refleksivitet» i *Metode i religionsvitenskap* redigert av Siv Ellen Kraft og Richard J. Natvig. 243-259. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Thorbjørnsen, Svein Olaf. 2008. «Luthersk kallsetikk – relevant for en moderne forvaltningsetikk?». *Pacem* 11 (2): 49-67.
- Weber, Max. 1922/1999. *Verdi og handling*. Oversatt av Helge Jordheim. Oslo: Pax Forlag A/S
- Wollebæk, Dag og Karl Henrik Sivesind. 2010. «Fra folkebevegelse til filantropi? Frivillig innsats i Norge 1997-2009». Oslo: Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig

sektor. Lest 3.mai 2015. <http://www.sivilsamfunn.no/Ressurser/Bibliografi/Frivillig-innsats-og-deltagelse/2010-003>

Appendiks

1.Samtykkeskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjektet

«Hvordan oppleves betydningen av kristne tiltak i rusomsorgen, en studie av aktørers opplevelse av roller og motivasjon.»

Bakgrunn og formål

Jeg er mastergradsstudent i religionsvitenskap ved Universitetet i Bergen. Formålet med masteroppgaven er å undersøke hvilken betydning religion har i møtet mellom rusavhengige og kristne aktører som driver lavterskeltilbud, samt hvilke motivasjoner og mål som driver den enkelte.

Du er forespurt om å delta i studien på bakgrunn av at du er en del av målgruppen som deltaker og aktør innenfor tilbudene i rusomsorgen.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien vil bestå av individuelle intervju med personer som er aktive i rusmiljøet, og personer som er aktive i lavterskel tiltak rettet mot denne gruppen. Spørsmålene vil omhandle tiltakenes innretning, mål og mandat, personlig motivasjon og verdigrunnlag, og dine tanker rundt religiøse tilbuds plass i rusomsorgen.

Intervjuet vil tas opp på båndopptager om du samtykker til det. Om du ikke ønsker at intervjuet skal tas opp på bånd vil det kun føres notater skriftlig fra intervjuet. Det vil ikke bli innhentet annen informasjon om intervjuobjektene utover det som kommer frem under intervjuene.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Undertegnede er den eneste som vil ha tilgang til personopplysninger. Det vil ikke være mulig å gjenkjenne den enkelte i oppgaven. Navn vil erstattes med fiktive navn. Navnelister vil oppbevares separat fra annen informasjon og vil være passordbeskyttet og undertegnede vil være den eneste som har tilgang på denne informasjonen. Eventuelle opptak vil slettes når prosjektet er fullført. Alle deltakere vil være anonymisert og ingen personidentifiserende opplysninger vil brukes i den ferdige oppgaven.

Prosjektet avsluttes den 15.05.14. Da vil eventuelle opptak slettes. Datamaterialet som er innsamlet vil anonymiseres slik at det ikke kan spores tilbake til enkeltpersoner.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan trekke ditt samtykke før 15.05.2015 uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli fjernet.

Dersom du ønsker å delta eller har spørsmål til studien, ta kontakt med Siw-Anita Lien på telefon: 94495004 eller epost siw.anita.lien@gmail.com.

Ansvarlig veileder er professor Dag Øistein Endsjø. Han kan kontaktes på 55 58 23 55 eller epost: Dag.Endsjo@ahkr.uib.no

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Jeg samtykker til å delta i intervju

2.Intervjuguide

Tema	Spørsmål	
Hva er xxx/ hvordan er xxx organisert?	Kan du fortelle litt om hva dere gjør i xxx? Hvordan er dere organisert? Hvem har ansvaret?	
Hva er mandatet? Hva forventer menigheten/andre rundt dere?	Hvilket fullmakt har dere for tjenesten? Har dere et mandat fra menigheten? Hvilken hjelp får dere fra resten av menigheten? Hvilket mål har dere, som gruppe, for det tiltaket dere driver?	Hva ligger til grunn for at det ble startet et slikt tiltak? Hvordan går der i så fall frem for å hjelpe?
Hva er målet med tiltaket?	Skal dere hjelpe mennesker til å bli rusfrie? Hvilke situasjoner støter dere på når dere er ut?	
Personlig betydning	Hvorfor engasjerer du deg i xxx tiltak? Hva motiverer deg til å delta? Har det noen spesiell betydning for deg å delta? Hvordan får du gitt uttrykk for din tro ved å delta/engasjere deg? Har det noen betydning for menigheten/kristne/samfunnet at du deltar i aktiviteten?	Kan du fortelle om noen møter som har gjort inntrykk på deg?
Religiøse uttrykk	Hva er religionens betydning i arbeidet? Kommer kristendommen/troen	Hvordan kommer den

	<p>til uttrykk gjennom det du gjør?</p> <p>Kan religiøse tiltak tilby noe som sekulære tiltak ikke kan tilby?</p>	<p>eksplisitt til uttrykk? Hvordan kommer den implisitt til uttrykk?</p> <p>I så fall, kan du si noe om hva det kan være?</p>
De rusavhengige	<p>Hva har det å si for de rusavhengige at dere har aktivitet?</p> <p>Hvordan reagerer de dere møter på tilstedeværelsen?</p> <p>Hvordan tror du de opplever det at dere går ut og møter dem?</p> <p>Ligger det et element av frelse i det dere driver med?</p> <p>Hva kan kristne tilbud bety for mennesker som er rusavhengig?</p>	
Samfunn	<p>Det er langt flere kristne som driver tiltak rettet mot rusavhengige enn på andre omsorgsområder. Hva tror du det kommer av?</p> <p>Tar kristne et større ansvar enn andre for samfunnets utstøtte?</p> <p>Hvorfor tar kristne et større ansvar for rusavhengige enn for eksempel kommunen?</p>	
Andre spørsmål som kommer opp underveis!	<p>Er frelse et mål med aktiviteten?</p>	<p>Trenger rusavhengige frelse mer enn andre?</p>

